

**МУВАФФАҚИЯТ САРИ ЙЎЛ НИМАДАН
БОШЛАНАДИ?**

Биринчи бўлим

**ДУНЁДАГИ ЭНГ КЕРАКЛИ ОДАМ БИЛАН
ТАНИШИНГ**

Дунёдаги энг зарур одам билан танишинг! Китобни ўқигач, сиз у билан албатта учрашасиз. Сиз бу инсонни тўсатдан кўриб қоласиз ва мазкур танишув бутун ҳаётингизни ўзгартириб юборади. Ўзаро танишувдан сўнг унинг сирларини билиб оласиз. У доимо ўзи билан бирга «Тажриба асосида дунёни идрок этиш», бошқа томонига эса «Салбий ҳолда дунёни идрок этиш» деб ёзилган тумор тақиб юради.

Мазкур пинҳоний тумор икки ажабтовур хусусиятга эга: у ўзига нисбатан бойлик, муваффақият, бахт-саодат ва саломатликни жалб этади; айнан шу вақтнинг ўзида эса у буларнинг баридан маҳрум этиб, яшашга маъно қолдирмайди. Биз тилга олган биринчи хусусият истаганингизни қўлга киритиш ва уни сақлаб қолиш имкониятини беради. Иккинчи сифати эса кўпгина кишилар бутун умрини бекорчилик билан ўтказганлигини намоён этади. У эгаллаш мумкин бўлган нарсани юксакликдан пастга улоқтиради гўё.

С.Б.Фуллер ҳақидаги ҳикоя юқоридаги хусусиятлар қандай таъсир этишини тушунишга ёрдам беради.

Биз камбағалмиз, аммо бу Худонинг продаси билан рўй бермаган. С.Б.Фуллер Луизианадаги қора танли южарачи-фермер оиласидаги етти фарзанднинг бири эди. У беш ёшдан бошлаб ишлай бошлади. Тўққиз ёшга тўлганида эса хачир қўшилган тўрт филдиракли аравагани бошқарадиган бўлди. Бунинг хайрон қоладиган жойи йўқ: южарачи-фермерлар фарзандлари ўсмирлар ҳаётига жуда

эрта кириб келишади. Бундай оилалар ўзларининг камбағалликларини тақдири азалдан деб ҳисоблар ва қисматдан яхши нарса кутмас эдилар.

Аммо ёш Фуллер ўз тенгдошларидан ажралиб турарди: унинг онаси ниҳоятда ажойиб аёл эди. Она фарзандларининг ярим оч яшашга мажбур бўлганига асло рози эмас, ваҳоланки, у бошқа ҳаётни билмас ҳам эди. Бу аёл шодлик ва тўла-тўқислик билан кечаётган ҳаётда ўзининг оиласи фақат нон ва сувга қуни асло қолмаслигини ҳис этарди. Ўзининг ўй-фикрларини ўғлига айтиб, у билан дардлашарди.

— Биз камбағал бўлмаслигимиз керак, ўғлим, — дерди она. — Бу Худонинг иродаси билан бўлган дейишни хаёлингга ҳам келтирма. Тўғри, камбағалмиз, аммо бу Худонинг иродаси билан бўлмаган. Биз шунинг учун камбағалмизки, отангда бой бўлиш истаги йўқ эди. Оиламизнинг бирор аъзосида ўз ҳаётини ўзгартириш истаги пайдо бўлмаган.

Бу фикр Фуллернинг миясига шунчалик чуқур ўрнашиб қолдики, у бутун тақдирига таъсир этди. **У бой бўлишни хоҳлади.** Фуллер истагидан ташқари нарсаларни ўйламасдан бутун куч-қувватини фақат ўзи хоҳлаганларига қарата бошлади. Мана энди бой бўлиш истаги кучая борди. Ишлашнинг энг яхши усули – бирор нарсани сотиш, деган қарорга келди Фуллер. Унинг фикри совунга келиб тўхтади. Ёш йигитча ўн икки йил мобайнида эшикма-эшик юриб, ана шу молни сотиш билан шугулланди. Сўнгра билдики, молни берувчи компания кимошди савдоси билан молларни чиқара бошлаган. Қатъий нарх 150.000 доллар деб белгиланган эди. Ўн икки йил давомидаги иш туфайли ва доимий тежамкорлик натижасида у 25.000 доллар жамғаришга муяссар бўлди. Сотувчилар Фуллерга биринчи бадални ана шу миқдорда, қолган 120.000 долларни ўн кун давомида йиғиб беришига рози бўлишди. Шартномада шундай банд бор эди: агар у шу муддат мобайнида пул топа олмаса, бадалдан маҳрум бўлади.

Ўн икки йил давомида С.Б.Фуллер совун сотиш агенти сифатида иззат-обрў орттирди, ҳатто қўлгина ишбилармонларнинг таҳсин-мақтовига сазовор бўлди. Кейин у ана

шу инсонлар ҳузурига йўл олди. Фуллер дўстларидан, банкдан қарз кўтарди, сармоядорлардан пул олди. Тўққизинчи куни унинг қўлида 115.000 доллар бор эди. Фуллерга 10.000 етмас эди.

Нур қидириб. «Мен барча таннш кредит манбаларидан маблағ олган эдим. — деб эслайди у. — Қоронғу тушди. Ўзимнинг зим-зиё хонамда тиз чўкиб, ибодат қила бошладим. Мени 10.000 доллар бера оладиган одам ҳузурига йўлагин, деб худодан илтижо қилиб сўрадим. Ўзимга ўзим, ҳозир б1-кўчадан юриб, қайси савдо муассасида ёруғлик кўрсам, ўша ерга кираман, дедим. Худога ёлвориб, илтижоларимга жавобан шундай ёғдуси бор жойни менга ато эт, деб ибодат қилдим».

Тунги соат ўн бирда С.Б.Фуллер Чикагодаги б1-кўча бўйлаб юра бошлади. Ниҳоят бир неча квартал ўтгач, пудратчи-фирма деразасида ёғду кўринди.

Фуллер хонага кирди. Стол ортида Фуллерга бироз таниш одам кечки ишдан ҳориб, чарчаб ўтирарди. Фуллер тушунди: отни қамчилаш керак.

— Минг доллар ишлаб олишни истайсизми? — кўп ўйлаб ўтирмай сўради Фуллер.

У киши шошилиб, жавоб берди:

— Бўлмаса-чи, албатта.

— У ҳолда менга 10.000 долларга чек ёзиб беринг. Пулни қачон қайтариб олиб келсам, у билан бирга сизнинг даромадингиз — минг доллар ҳам келади. — деди Фуллер.

Фуллер ўзига қарз берган одамларнинг номини айтди, ўз режалари ҳақида ҳам батафсил гапириб берди.

Келинг, **Фуллернинг муваффақияти сирини нимада эканини билиб оламиз.** Ўша тунда С.Б.Фуллер офисдан чўнтагида 10.000 долларга ёзилган чек билан чиқди. Вақт ўтиши билан у нафақат мазкур компаниянинг, балки бошқа еттита компаниядан ҳам назорат акция пакетларини олди. Улардан тўрттаси косметика ашёлари, биттаси пайпоқ-дастрўмол, яна бири ёрлиқ ва газета нашри билан шуғулланар эди. Биз муваффақият сирини ҳақида гапириб беришини илтимос қилганимизда, Фуллер онасининг бир неча йиллар муқаддам айтиб берган сўзлари билан жавоб берди: «Биз камбағалмиз, аммо бу

Худонинг иродаси билан бўлмаган. Биз шунинг учун кам багалмизки, отангда ҳеч қандай бой бўлиш истаги йўқ эди. Ошламизнинг бирор аъзосида ўз ҳаётини ўзгартириш истаги пайдо бўлмаган».

— Биласизми, — деб иқрор бўлди Фуллер, — мен нимани истаётганимни билар, аммо унга қандай эришишни билмас эдим. Инжил ва илҳом бахш этувчи бошқа китобларни ўқидим. Худога ибодат қилиб, орзумни амалга ошириш учун етарли билимлар ато этишини сўрадим. Бу қизғин хоҳиш-истакни амалга ошириш ва ҳақиқатга айланиши учун менга учта китоб: Инжил, «Ўйла ва бой бўл» ва «Барча даврлар сири» ёрдам берди. Мен учун ҳамиша энг руҳлантирувчи куч Инжилни ўқиш эди. Агар сен нимани истаётганингни билсанг, қаршингда турган имкониятни кўра оласан, бу катта ишончнинг ўзидир. Бунда китоблар ҳам ёрдам беради.

С.Б.Фуллер ҳамиша бир томонига «Тажриба асосида дунёни идрок этиш», иккинчи томонига «Салбий ҳолда дунёни идрок этиш» деб битилган туморни тақиб юрди. У «Тажриба асосида дунёни идрок этиш»га амал қилди ва мўъжиза юз берди. Илгари фақат орзу бўлган истак рўёбга чиққан эди.

Фуллер ўз йўлини танлаб олди. У ўз олдига жиддий мақсад қўйган ва қунт билан олға одимлаган эди. Албатта, мақсадни танлаш жуда чуқур индивидуаллик, яъни ўзига хосликка эга. Кимдир ҳозир ҳам шундай дейиши мумкин: «Мен фалон мақсадни танлайман. Уни айнан мен қўлга киритишни истайман». Агар Худонинг ва жамиятнинг қонунларига зид бўлмаса, сиз ҳам унга интилишингиз мумкин. **Уриниб кўриш азоб эмас! Сиз барчасини қўлга киритишингиз мумкин, аммо ҳар қандай қолатда ҳам ҳеч нарса йўқотмайсиз. Агар сиз бу уринишни «Тажриба асосида дунёни идрок этиш» тамойини билан бирга амалга оширсангиз, муваффақиятга эга бўласиз ва уни сақлаб қоласиз.** Нимагаки интилсангиз, бу фақат сизга боғлиқ бўлади. Ҳамма ҳам С.Б.Фуллерга ўхшашни, у каби мураккаб ишлаб чиқариш ечимлари учун масъулиятни зиммасига олишни истайвермайди. Ҳар ким ҳам машҳур бўлишни хоҳламаса

керак, ахир бунинг учун пул билан бўлмаса-да, ҳар ҳолда тўлаш керак-да! Кўпчилигимиз учун бойлик бошқача мазмун касб этади. Бу муваффақият ўз навбатида ҳар бир кунни бахт ва муҳаббатга тўла ҳолда яшай олишда ўз ифодасини топади. Бу бойлик сизга маъқул келади. Танлаш ўзингизга боғлиқ.

Сиз учун муваффақият — пул қандай маънони билдирмасин, С.Б.Фуллер учун ҳам янги кимёвий элементнинг кашф этилиши, мусиқий асарнинг яратилиши, гулни ўстириш ёки болани тарбиялаш — ҳар қандай шароитда бир томонига «Тажриба асосида дунёни идрок этиш», иккинчи томонига эса «Салбий ҳолда дунёни идрок этиш» деб ёзилган пинҳоний тумор уни қўлга киритишда ёрдам бериши мумкин. Тажрибага асосланган дунёни идрок этиш сиз томон барча яхши ва исталган нарсаларни тортади. Салбий ҳолда дунёни идрок этиш эса буларнинг барини ўзидан нари итаради.

Ҳар бир салбий қиррада ижобийлик куртакалари мавжуд. «Борди-ю, мен бирор жисмоний касалликдан азият чексам, ҳаётга нисбатан ўзгариш менга қандай ёрдам бера олади?» — деб сўрарсиз эҳтимол. Туғилганидан буён ногирон бўлган Том Демпсининг ҳаётидан бунга жавоб топсангиз ажаб эмас.

Том ўнг оёғининг товони ярим йўқ ҳолда ва ўнг қўли ўрни тўмтоқлигича дунёга келган эди. У бошқа болалар каби ёшлигидан спорт билан шуғулланишни жуда истар эди. Бу истак-хоҳишни қондириш учун ота-онаси Томга ясама оёқ буюришди. Ушбу протез-оёқ ёрочдан ясалган бўлиб, американча футбол ўйинига мўлжалланган махсус пойафзал ичига жойлаштирилган эди. Том ҳар куни соатма-соат машқ қилар, ўзининг ёроч оёғи билан коптокка ёпишгани-ёпишган эди. Узоқроқ масофадан туриб тўпни дарвозага туширишга ҳаракат қиларди. Ниҳоят, бундай маҳоратни қўлга киритгач. Томни Янгиорлеан жамоаси — «Saints»га таклиф этишди.

66910 нафар футбол шинавандасининг қичқирғи, эҳтимол, бутун Қўшма Штатларга эшитилгандир, ўйиннинг охириги икки сониясида Том Демпси ўзининг ногирон оёғи билан 58 метр масофадан рекорд голни урди. Бу профес-

сионал футболда қачон бўлмасин, энг узоқдан урилган гол бўлиб қолди. Шу туфайли «Saints» Детройтда «Lions» устидан 19:17 ҳисобида ғалаба қозонди.

— Бизни мўъжиза енгди, — деди Детройт жамоаси тренери Жозеф Шмидт. Кўпчилик учун бу ҳақиқатан ҳам мўъжиза эди. — Худога қилинган ибодатларга жавоб эди бу.

— Бу тўпни Том Демпси эмас, балки Худонинг ўзи тепди, — деди «Lions» жамоаси ярим ҳимоячиси Уэйн Уокер.

«Буларнинг бари жуда қизиқарли. Аммо Том Демпси ҳаётининг менга қандай алоқаси бор?» дея эътироз билдиришингиз мумкин. Бизнинг жавобимиз шундай: «Амалий жиҳатдан олганда, ҳеч қандай алоқаси йўқ, аммо сиз бунга англашни истамасангиз, ўзингизга муайян универсал тамойилларни торттиб, уларни тинимсиз ҳаракатлар билан мустаҳкамлаб бормасангиз, албатта, сираям алоқаси бўлмайди».

Сиз юқоридаги воқеадан келиб чиқадиган қандай тамойилларни амалда қўлашингиз мумкин? Улар сизнинг қаршингизда. Уларни катталар ҳам, болалар ҳам, касаллар ҳам, соғлом одамлар ҳам ўрганиши, ёллаши ва амалда қўллаши мумкин.

- Кимки юксак мақсадларга эришиш учун қизғин истак-хоҳишни ўзида тарбияласа, у тобора юксалиб бораверади.

- Кимки «тажрибалар асосида дунёни идрок этиш» шиори остида яшаса, муваффақиятга эришади ва уни сақлаб қолади.

- Ҳар қандай соҳада мақсадга эришишни ўрганиш учун фақат амалиёт, амалиёт ва яна амалиёт керак.

- Мақсадни қўлга киритишга йўналтирилган иш, агар мақсад хоҳиш-истакдан иборат бўлса, асло оғирлик қилмайди.

- Кимки мақсадга эришиш учун «тажрибалар асосида дунёни идрок этиш»ни раҳнамо деб англаса, ҳар қандай мураккабликда унга тенг ёки ҳатто катта фойда яширинган бўлади.

- Инсоннинг энг улуг кучи унинг ибодатларида мавжуд бўлади.

Бу тамойилларни ўрганиш ва уларни амалда қўллаш учун «тажрибалар асосида дунёни идрок этиш»дан фойдаланинг.

Хенли шеърий сатрлар ёза туриб: «Мен ўз тақдирим хожасиман, ўз қалбимнинг капитани», дейиш билан, эҳтимол, биз ўз тақдиримизга шунинг учун хўжайинимизки, унга нисбатан муносабатда ҳукмронимиз, демоқчи бўлгандир? Бизнинг руҳий ҳолатимиз келажагимизни белгилайди. Бу умумий, ҳар томонлама қонундир. Шоир, балки, ана шундай ҳиссиётга тўла шаклда бу қонун вайрон этувчи ва яратувчи ибтидо жо этилган ҳаётга муносабатимизга қарамай таъсир қилади, демоқчи бўлгандир. Қонун билдиришгча, биз, миямизда қандай бўлишидан қатъи назар, ўша ўй-фикр ва кўрсатмаларни жисмоний ҳақиқатга айлантирамиз. Биз камбағаллик ҳақидаги фикрларни ҳам, бойлик тўғрисидаги фикрларни ҳам ҳаётга татбиқ этамиз. Агар ўзимизга умид билан, бошқаларга сабр-тоқат билан қараб, уларни қатъий равишда қораламасак, бизга албатта муваффақият ташриф буюради.

Буёқ нисон ҳақиқати. Масалан, Ҳенри Ж.Кайзерни — ҳақиқатдан ҳам омади келган, ўзи-ўзига тажриба асосида муносабатда бўлиш туфайли шунга сазовор бўлган кпши сифатида эслаймиз. Ҳенри Ж.Кайзер номи билан алоқадор компаниянинг умумий сармояси бир миллиард доллардан зиёд эди. Унинг бошқаларга нисбатан сабр-тоқатли ва сахийлик билан муносабати туфайли кўпгина гунгсоқовлар гапиришни ўргандилар, майиб-мажруҳлар фойдали ҳаёт кечирадиган бўлишди, юз минглаб кишилар жуда арзон нархларда тиббий ёрдам ола бошлашди. Буларнинг бари Кайзерга онаси «қадаб кетган» фикрларнинг меваси эди.

Мэри Кайзер ўғли Ҳенрига бебаҳо туҳфа қолдирганди. Шу билан бирга у ҳаётда энг муҳими нима эканлиги тўғрисида сўзлаб берган эди.

1. Бебаҳо туҳфа. Мэри Кайзер асосий ишидан сўнг кўнглили равишда бахтсиз одамларга соатлаб ёрдам бериб, ҳамширалик қилган. У кўпинча ўғлига: «Ҳенри, меҳнатсиз ҳеч нарсага эришиб бўлмайди. Борди-ю, мен сенга **хоҳиш-истак билан ишлашдан** ташқари ҳеч қандай

мерос қолдирмасам ҳам барибир сенда энг қимматли нарса — меҳнатдан келадиган қувонч қолади», дер эди.

2. Ҳаётда энг муҳими нима? «Онам менга биринчи бўлиб ҳаётда энг муҳими нима эканлигини ўргатди, — дейди жаноб Кайзер. — Ушбу қадриятлар сирасига бошқаларга меҳр-муҳаббат ва бошқаларга хизмат қилиш кирарди. «Ҳаётда энг муҳими, одамларга меҳр-муҳаббат қўйиш ва уларга хизмат қилишдир», деб айтарди онам».

Ҳенри Ж.Кайзер тажрибалар асосида дунёни идрок этишнинг куч-қувватини жуда яхши идрок этади. Унинг ҳаётга қандай таъсир кўрсата олиши ҳамда бутун мамлакат тақдирига таъсирини рисоладагидек билади. Кайзер салбий ҳолда дунёни идрок этишнинг хавф-хатарли эканини ҳам яхши англайди. Иккинчи жаҳон уруши даврида у 1500 дан ортиқ кемани шундай тез барпо этдики, бундан бутун дунё ҳайратга тушди. «Биз ҳар ўн кунда битта кема ясай оламиз», деганида, мутахассислар эътироз билдириб, «мумкин эмас. бунинг сира иложи йўқ», дейишганди. Аммо Кайзер ишни уддалади. Кимки ниманидир бажаришни амалга ошириб бўлмайди, деб ҳисобласа, ўзидаги барча ижобий жиҳатларни нари «итарган» бўлади. Бундай кишилар туморнинг салбий томонини қўллайдилар. Кимки, **ўзининг кучига ишонса**, ўзидан барча салбий жиҳатларни нари «итаради». Улар туморнинг ижобий томонидан фойдаланадилар.

Тумордан ниҳоятда эҳтиёткорлик билан фойдаланиш керак. Ижобий томон дунёга барча фаровонликни бериши мумкин. У барча машаққатларни енгишга ёрдам беради ва ўз истеъдод, қобилиятини намоён этишда кўмаклашади. У рақобатчиларга бошқалар иложсиз ҳисоблаганларни ҳақиқатга айлантиради.

Аммо салбий томон ҳам анчагина кучга эга. Салбий ҳолда дунёни идрок этиш қандай қилиб барча нарсани ўзидан итариб, «кўрқитгани»ни намоёйиш этувчи қизиқарли бир ҳикоя бор.

Воқеа жанубий штатлардан бирида рўй берган эди. Шаҳарда, ҳанузгача камин билан иситиладиган айрим

уйларда ўрмон кесувчи яшар, у омадсиз киши эди. Бу одам икки йил давомида бир уй эгасини ўтин билан таъминларди. Арракаш мазкур каминда фақат маълум ўлчамга эга ўтин ғўласи жойлашишини жуда яхши биларди. Бир куни эски мижоз ўтинга буюртма берди, аммо уни келтиришганида, мижоз уйда йўқ эди. Уйга келгач, келтирилган ўтин ғўлалари анча йирик эканлигини пайқади. У арракашга қўнғироқ қилиб, уни ҳажми кичикроқ ғўла билан алмаштириш ёки уни ҳеч бўлмаганда ёриб беришни сўради.

— Мен бундай қилолмайман! — деб хитоб қилди у. — Бу менга ўтиндан ҳам қимматга тушади. — Шу сўзларни айтиб, телефон ғўшагини қўйди.

Шундай қилиб, хонадон соҳиби ўтинни ўзи ёришга мажбур бўлди. У қўлқоп кийиб, ишга киришди. Ғўлаларнинг ярминин ёриб бўлгач, битта харида катта тешик борлигини, ичига кимдир ниманидир яширганини сезиб қолди. Кейин харини кўтарди. У анча енгил, ичи бўшдай кўринди. Болтанинг кучли зарби билан уй эгаси уни иккига бўлиб юборди.

Ичидан қорайиб кетган тугунча чиқди. Хонадон эгаси уни олди ва тугунчани очди: 50 ва 100 долларлик эски банкнотлар! У авайлаб пулларни санаб чиқди. Тугунда ҳаммаси бўлиб 2.250 доллар бор эди. Пулларни дарахтга беркитишганига анча бўлган, шекилли, қоғозлар сарғайиб кетганди. Уй эгаси тажриба асосида дунёни идрок этиш тамойилни яхши эгаллагани боис, пулларни қонуний эгасига қайтармоқчи бўлди. У телефон ғўшагини олиб, арракашнинг рақамини терди ва бу ўтин қаердан қирқиб келтирилганини сўради. Яна арракашнинг салбий ҳолда дунёни идрок этиши ўзини намоён этди.

— Бу менинг ишим, — деди у. — Агар сиригини айтаверсанг, одамлар сени ҳамиша алдайверадилар.

Қанча ҳаракат қилмасин, уй эгаси бу дарахт қаердан келиб қолгани, унга пулни ким беркитиб қўйганини сира била олмади.

Мазкур воқеани тақдир ҳазилига йўйманг. Ҳа, инсон тажриба асосида дунёни идрок этиш орқали пул топиб олди, салбий ҳолда идрок этиш туфайли эса арракаш топа

олмади. Яхши кунлар вақти-вақти билан ҳар бир киши бошидан ўтади. Лекин салбий ҳолда дунёни идрок этадиган киши бундай бахтли ҳодисалардан асло фойда оломайди. Кимки ҳаётга умидворлик билан қараса, ҳатто ярамас, ноҳуш ҳолатлар ҳам унга ўстунлик касб этади.

«Combined Insurance» суғурта компаниясида Ал Аллен деган суғурта агенти ишлар эди. У компаниянинг энг яхши агенти бўлишни орзу қилар, шунинг учун амалиётга тажриба асосида дунёни идрок этиш тамойилларини татбиқ этишга уриниб, турли газета-журналлардан керакли маълумотларни тўплар эди. Шундай қилиб, у «Чегара билмас муваффақият» журналида «Рағбатлантирувчи қониқмасликни ривожлантиринг» номли мақолани ўқиб қолди. Тез орада бу билимларни амалга татбиқ этиш имконияти юзага келди. Унга ниҳоят омадсиз кун дуч келди. Бу эса дунёга нисбатан ўз қарашларини шундай қуришга ёрдам бердики, натижада тажриба асосида дунёни идрок этишдан самарали фойдаланишнинг уддасидан чиқди.

У ўзида рағбатлантирувчи қониқмаслик туйғусини ишлаб чиқди.

Қишнинг совуқ кунларидан бирида Ал Висконсин кварталлардан биридаги барча дўконларни бирма-бир кезиб чиқди. У огоҳлантирмасдан кирар ва суғурта полиси (ҳужжати)ни сотишга ҳаракат қиларди. Бирорта ҳам ишнинг уддалай олмагани учун уни буткул умидсизлик қуршаб олди. Аммо тажриба асосида дунёни идрок этиш туйғуси бу **тушқувалликни** бартараф этишга, уни **рағбатлантирувчи қониқмасликка айлантиришга** муваффақ бўлди. Бу қандай рўй берди?

У яқиндагина ўқиган мақолада тилга олинган тамойилни амалга оширишга қарор қилди. Эртаси куни мижозларни ахтариб кўриш учун офисдан чиққанида, ҳамкасбларига кечаги омадсиз кун тўғрисида сўзлаб берди ва: «Мана, кўрасиз, мен яна ўша одамларга сизларнинг барингиздан кўпроқ суғурта ҳужжатларини сотаман», деб қўшиб қўйди.

Иш худди Ал айтганидек бўлди. У яна ўша кварталга қайтиб, илгари гаплашган одамларига дуч келди. Ал бахтсиз ҳодисалардан суғурта қилувчи 66 та ҳужжатни сотди!

Бу одатдан ташқари ютуқ эди. У Алнинг ўша омадсиз кўни, қор босиб, совуқ шамолда саккиз соат кезиб, бирор-та ҳам суғурта ҳужжатини сота олмагани туфайли рўй берганди. Ал Аллен ўзининг ҳолати, кайфиятини ўзгартиришга муваффақ бўлди. У кўпчилигимизда баъзан шу каби ҳолатларда келадиган салбий қоникмасликни руҳлантирувчи қоникмасликка айлантиришга муваффақ бўлди, омадсизликдан муваффақият сари қадам қўйди. Ал ҳақиқатан ҳам компаниянинг энг пешқадам агентига айланди ва бўлим мудирини мансабига эга бўлди.

Бу кўринмас туморнинг тажриба асосида дунёни идрок этиш томонига айланиб, кучга эга бўлиши муваффақият қозонган кўплаб кишиларга хос қобилиятдир. Бизнинг аксариятимиз муваффақиятни қандайдир мўъжизавий йўл билан, бизга ажратилган устунлик туфайли юзга келадиган ҳодиса деб қараймиз. Эҳтимол, бу устунлик бизда мавжуд бўлгани учун кўра олмаймиз, айнан энг ошқора нарсалар одатда кўпинча сезилмайди. Ҳар бир кишида тажриба асосида дунёни идрок этиш рутбаси мавжуд, бунда ҳеч қандай мўъжизавийлик, сирлилик йўқ.

Ҳенри Форд кўпчиликнинг ҳасадини қўзғар эди. Одамлар Форд ўзининг муваффақияти туфайли омади келган, таъсири катта дўстларга эга, иқтидорли ва унинг қандайдир бошқа сирлари бор, деб ҳисоблашар, кўпчиликнинг унга ҳаваси ҳам келарди. Шубҳасиз, бу унсурларнинг бари унинг ҳаётида ўз ролини ўйнаган. Аммо яна нимадир бўлган. Балки юз мингта кишидан биттасига Форд муваффақиятларининг ҳақиқий сабаби маълум бўлгандир, аммо ана шу озгина кишилар ҳам у ҳақда гапиришни эп кўрмадилар, чунки у ҳаддан зиёд содда эди. Форд қандай ишлаганига бир нигоҳ ташлаш билан сиз унинг «сир»ини билиб олгансиз. Бу ҳақда «Ўйла ва бой бўл» китобида сўз юритилган. Аниқроғи, Ҳенри Форднинг саккизта цилиндрли двигатели унинг яна бир муваффақиятини намоён этган эди. Унинг талаба билан муҳандислар қайта-қайта уриниб, «Форд V-8» ни яратишди. У ниҳоятда машҳур бўлди. Ҳенри Форд ва компанияси шугъалик илгарилаб кетдики, рақобатчиларига уни қувиб етиш учун жуда кўп йиллар керак бўлди.

Гап шундаки, Форд тажриба асосида дунёни идрок этишга таянган эди. Агар сиз ҳам мазкур тамойилдан фойдалансангиз ва худди Форд каби ўз туморингизни зарур бўлган томонга буриб қўйсангиз, ҳаётигиз мобайнида энг зўр, фавқулодда ажойиб муваффақиятни амалга оширган бўласиз.

25 ёшли киши пенсияга чиққунича 65 йил фаолият кўрсатиши учун 100.000 соат ишлаганига тўғри келади. Бу вақтнинг қайси қисми тажриба асосида дунёни идрок этиш сеҳри туфайли таъсир қувватига эга бўлади? Салбий ҳолда дунёни идрок этишнинг вайрон этувчилиги туфайли қанча-қанча вақт ҳавога совурилиб кетади.

Тажриба асосида дунёни идрок этиш салбий идрок этишдан бутунлай устун бўлмоғи учун нима қилиш керак? Айримлар бу кучдан сезги тарзида фойдаланишнинг уддасидан чиқадиганга ўхшайдилар. Янги автомобиль модели муносабати билан Ҳенри Форд ўзини айнан ана шу тарзда намоён қилди. Бошқалар бунини ўрганишса арзийди. Ал Аллен тажриба асосида дунёни идрок этишдан фойдаланишда тегишли газета ва журналларда чоп этилган мақолаларни ўқиб, уларнинг барини ўзида жамлаган, шу тариқа ўрганган эди.

Сиз ҳам тажриба асосида дунёни идрок этишни амалга оширишни ўрганишингиз мумкин. Айрим кишилар унинг ёрдамига дарров югуриб келишади ва биригичи омадсизликдан бошлаб умидларини узишади. Уларнинг биринчи қадами тўғри ташланган бўлади, аммо қандайдир кўнгилсизлик туморни бошқа томонга буришга мажбур этади. Улар муваффақият тажриба асосида дунёни идрок этишдан юз ўгирмайдиган кишиларгагина доимийлик касб этишини англай олмайдилар. Улар ўзларини қачонлардир машҳур Жон Д.Грайер лақабли пойгачи от каби тутадилар. У ажойиб жошвор бўлиб, истиқболи ғоят порлоқ эди, шу даражада порлоқ эдики, уни дунёдаги энг учқур пойгачи арғумоқ — Жангчи номли отни енга олишга қодир яккаю ягона от деб ҳисоблаган эдилар.

Ўзингизнинг руҳий ҳолатингизни «собик»да айлан-тирманг.

Ниҳоят, 1920 йилда Акведукдаги Двайер отчопарида отлар бир-бирига дуч келди. Ўшанда ажойиб кун эди. Ҳеч

ким старт чизигидан кўз узмасди. Иккала от ҳам бир пайтда ўрнидан кўзгалди. Улар ёнма-ён чопарди. Жангчининг биринчи марта муносиб рақиб билан учрашгани аён эди. Тўртдан бир қисми белгиланган йўлда улар теппа-тег чопди. Йўлнинг ярми, тўртдан уч қисми — ҳеч қандай ўзгариш йўқ эди. Еттинчи симёғочга қадар ҳам улар ёнма-ён эди. Ҳал қилувчи йўлга яқинлашганида бирдан томошабишлар ўринларидан туриб кетдилар: Жон П.Грайер олдинга ўтиб олган эди! Пойгачи Жангчининг энг қалтис дақиқалари бошланганди. У бир қарорга келди. Ўзининг бутун фаолияти давомида биринчи марта буюк чавандоз отнинг саврисига қаттиқ урилди. Жангчи худди думига ўт қўйилгандай бирдан олдинга қараб ўзиб кетди. Жон П.Грайер ва бошқа отлар гўё ўз ўрнидан қимирламагандай қолиб кетишди. Пойга охирида Жангчи қолган етти жамоадан ўзиб кетди!

Юқоридаги воқеадан биз учун энг асосийси, бу мағлубият иккинчи отга қандай таъсир этганини англаш ҳисобланади. Жон П.Грайер фақат ўзишга мослашган эди. Мазкур ғалабадан сўнг унинг бошқа барча мусобақалардаги иштироки жуда заиф ва қатъиятсиз бўлди, шунинг учун у бирор марта ҳам ғолибликни қўлга кирита олмади.

Одамлар чопқир от эмас, албатта, аммо бу воқеа бизга 20-йилларда ўз мавқеини ярата бошлаб муваффақият қозонишни ният қилган кишилар тарихини эслатади. Улар молиявий фаровонликни қўлга киритдилар, аммо 1930 йилда Буюк Таназул рўй берганидан кейин касодга учрадилар. Тажрибага асосланган ҳолда дунёни идрок этиш салбийлик билан алмашди. Тумор «салбий ҳолда дунёни идрок этиш» деб ёзилган томонга айланиб кетди. Улар худди Жон П.Грайер деб номланган арғумоқ каби «собик»қа айланиб қолишди.

Айрим одамлар тажрибага асосланган ҳолда дунёни идрок этишдан ҳамниша фойдаланадилар. Бошқалар эса ишга қизғинлик билан киришади, аммо сал ўтмай ўзларининг кучларига нисбатан ишончни йўқотадилар. Шундайлар ҳам борки (улар кўпчиликни ташкил қилади), улар қандай бўлмасин ўзларидаги жуда кучли потенциалдан асло фойдаланмайдилар.

Нима қилиш керак? Бошқача тарзда **ўрганиш учун** тажриба асосида дунёни идрок этишдан ўрганиш, унга ёрдам учун югуриб бориш керакмикан?

Биз, узоқ йиллик тажрибага кўра, бу **мумкин**, деб таъкидлаймиз. Қўлингиздаги китоб ҳам ана шунга бағишланган. Келгуси бобларда тажриба асосида дунёни идрок этишдан қандай фойдаланишни кўрсатиб берамиз. Сизнинг бу ишга сарфлаган куч-қувватингиз ижобий натижа беради — чунки дунёни идрок этиш бу соҳада муҳим муваффақиятни таъмин этувчидир.

Дунёдаги энг керакли киши билан танишинг.

Сизнинг тажриба асосида дунёни идрок этишни эгаллаган кунингиз дунёдаги энг керакли киши билан учрашган сана бўлиб қолади. У ким ўзи? У бу мўъжаз дунёдаги ўзингиз, ахир. Ўзингизга бир қаранг. Ахир ўзингиз эмасми бир томонига тажриба асосида дунёни идрок этиш, иккинчи томонига эса салбий ҳолда дунёни идрок этиш деб ёзилган туморни олиб юрадиган?! Тажрибага асосланган дунёни идрок этиш, бу — дунёни тўғри идрок этишдир. У инсоннинг қўшув аломатли фазилатлари: ишонч, ростгўйлик, сабр-тоқат, хушмуомалалик, яхшилик ва соғлом фикрга эга бўлишни ичига қамраб олади. Тажрибага асосланиб дунёни идрок этувчи киши ўз олдига юксак мақсадлар қўяди ва уни амалга ошириш учун доимий равишда олға интилади. Салбий ҳолда дунёни идрок этиш эса ижобий сифатларга қарама-қарши таснифга эга.

Йиллар давомида муваффақият қозонган кишилар ҳаётини ўрганган хулосага келамиз: тажрибага асосланган дунёни идрок этиш бу соддагина сир бўлиб, уларнинг барини бирлаштириб туради.

Айнан ана шу тажриба асосида дунёни идрок этиш С.Б.Фулмерни камбағалликдан халос этди. Ана шунинг ўзи оёғи ногирон Том Демпсига америкача профессионал футбол тарихида энг узоқдан туриб тўп уришига сабабчи бўлди. Ва, албатта, ижобий ҳолда дунёни идрок этиш Хепри Д.Кайзерга ҳар ўн кунда битта кема ишлаб чиқариш имкониятини берди. Ал Алленнинг туморни тўғри томонга буриб қўйиши унга бир кун олдин рад жавобини берган

кишиларнинг рози бўлишига ва суғурта шартномаларини тузиш бўйича рекорд натижани қўлга киритишига сабабчи бўлди.

Бу пинҳоний тумор билан қандай иш тутилса, сизга фойда келтиради? Балки буни биларсиз, балки билмас-сиз. Эҳтимол, сиз ўзингизда тажриба асосида дунёни идрок этишни ишлаб чиққан ва уни мустаҳкамлагандирсиз, ҳали ҳаётингиз сизга нисбатан илтифотлидир? Агар шундай бўлмаса, сиз бу китобдан тажриба асосида дунёни идрок этиш кучидан қандай фойдаланиш ва ҳаётингизда мўъжизалар содир этишни ўрганасиз.

Биз сизга тажрибага асосланган ҳолда дунёни идрок этиш нимадан иборат эканини, уни ўзингизда қандай ишлаб чиқиш ва амалга ошириш ҳақида сўзлаб берамиз. Тажриба асосида дунёни идрок этиш таянчи бу китобда келтирилган ўн етти тамойилда энг муҳим ўрин ҳисобланади. Уни тамойиллардан бири ёки қолган ўн олтитасига аралаштириб, натижаларни қўлга киритиш мумкин. Уларни ўзлаштириб олинг. Уларни ўрганганингиздан сўнг имкон қадар амалга татбиқ этишни бошланг. Ҳар бир тамойилдан фойдаланиш ҳаётингизнинг бир қисмига айлангач, сиз тажриба асосида дунёни идрок этишни тўла равишда эгаллаб оласиз. Эвазига муваффақият, соғлиқ, бахт-саодат, ҳар қандай мақсадга эришув, фаровонликка эга бўласиз. Агар сиз Бутун Олам қонунлари ёки инсоний қонунларни бузмаган бўлсангиз, буларнинг бари сизники бўлади. Чунки бундай хатти-ҳаракатларнинг бари салбий ҳолда дунёни идрок этишнинг энг ярамас кўри-нишлари ҳисобланади.

Сиз китобнинг иккинчи бўлимидан тажрибага асосланган руҳий қурилмани яратишга мўлжалланган формула-ни топасиз. Уни ўргангиз ва доимий равишда қўллаб ту-ринг. Ана шунда ўз хоҳиш-истакларингизни қўлга кири-тиш йўлига ўтган бўласиз.

Биринчи йўл кўрсаткич Мулоҳаза учун маълумот

1. Дунёдаги энг керакли одам билан танишинг. Бу сизнинг **ўзингиз**. Сизнинг муваффақиятингиз, соғлиқ, бахт-саодатингиз ва бойлигингиз ўзингизнинг пинҳоний тумордан қандай фойдаланишингизга боғлиқ. **Ўзингиз танланг!**

2. Бу яширин тумор — сизнинг ақл-тафаккурингиздир. Унинг бир томонига тажрибага асосланган дунёни идрок этиш деган сўз ўйиб ёзилган, иккинчи томонига салбий ҳолда дунёни идрок этиш деб ёзилган. Булар жуда катта кучга эга. Тажриба асосида дунёни идрок этиш — **бу ҳар бир аниқ ҳодиса учун энг тўғри руҳий қурлма, йўл-йўриқдир**. У барча яхши, гўзал нарсаларни ўзига тортади. Салбий ҳолда дунёни идрок этиш эса, аксинча, барча яхши нарсаларни ўзидан итаради. Айнан салбий ҳолатда дунёни идрок этиш мавжуд ҳаётда яратилган барча нарсадан сизни маҳрум этади.

Ўз-ўзингизга савол: «Мен қандай қилиб энг тўғри руҳий йўл-йўриқни ишлаб чиқишим керак?» Жавобни қунт билан йўлаб кўринг.

3. Омадсизликка учрасангиз, Худони айбламанг. Сиз худди С.Б.Фуллер каби ўзингизда муваффақиятга эришишнинг қизғин хоҳиш-истагини ривожлантиришингиз мумкин. **Сиз нимани хоҳласангиз, ана шунинг йўланг ва ниманки хоҳламасангиз, унга куч сарфлаб ётманг**. Айнан қандай?

4. Худди С.Б.Фуллер каби Муқаддас китоб ва бошқа китобларни ўқинг. Худодан йўл-йўриқ, раҳнамолик сўранг. **Нур ахтаринг!**

Ўз-ўзингизга савол: «Парвардигордан энг тўғри йўлга бошлаш ҳақида сўраш керакми?»

5. **Кимки тажриба асосида дунёни идрок этишни эгалласа, ҳар бир чигалликда кўнгалдагидек имконият жамланган бўлади**. Баъзан муаммодек кўринган нарса яширин **имкониятдан** иборат бўлади. Ногирон Том Демпси ана шундай имкониятни рўёбга чиқарган эди.

Ўз-ўзига савол: «Ўзига фойда учун, мураккабликка эътиборни қаратмоқ учун, ўй-фикр суриш учун вақт сарфлаш керакми?»

6. Англаб олинг, сизга **бебаҳо тухфа** — меҳнат роҳат-фароғати берилган. Эсингизда бўлсин, ҳаётда энг катта бойлик — **одамларга бўлган меҳр-муҳаббат ва уларга хизмат қилишдир**. Худди Ҳенри Ж.Кайзер каби сиз ҳам ютуқни ўзингиз томонга тортиб олишингиз мумкин. Бу ўзингизда тажриба асосида дунёни идрок этишни ўзлаштиргангиздан кейин рўй беради.

Ўз-ўзингизга савол: «мен бу китобни ўқиб чиққач, ундан тажриба асосида дунёни идрок этишни ишлаб чиқишнинг янги усуларини излаб топа оламанми?»

7. Салбий ҳолатда дунёни идрок этишнинг ўзидан итарувчи қобилиятни ҳар қандай ҳолатда ҳам етарлича баҳоламаслик мумкин эмас. У шундай бўлиши мумкинки, ҳар қандай муваффақият ҳам сизга фойда бермайди.

Ўз-ўзига савол: «Тажриба асосида дунёни идрок этиш ўзига муваффақиятни тортади. Бундай идрок этиш одатга айланиши учун қандай қилиб мақсадга эришмоқ мумкин?»

8. Умидсизлик ҳам фойда келтириши мумкин — **агар уни рўқдантирувчи қоникмасликка айлантиришса**. Худди Ал Аллен каби ўзингизда худди шундай қоникмаслик туйғусини ишлаб чиқинг. Йўл-йўриқларингизни қайта кўриб чиқинг ва кечаги омадсизликни бугунги муваффақиятга айлантиринг. Сизнингча, буни амалга оширса бўладими?

9. Тажриба асосида дунёни идрок этишга таяниб, «мумкин бўлмаган»ни «мумкин бўладиган»га айлантиринг. Худди Ҳенри Форд ўз муҳандисларига 8 цилиндрли двигатель яратишни тайинлагандек, сиз ҳам ўзингизга: «Ишни давом эттиринг», деб айтинг.

Ўз-ўзига савол: «Мен ўз олдимга мақсад қўйишга тайёрманми, уни қўлга киритиш, унга эришиш учун ҳаракат қила оламанми? Бунинг учун менда дадиллик етишадими?»

10. Руҳий ҳолатингизга қараб, ўзингиздан «собик» ясаманг. Агар борди-ю муваффақият қозонсангиз, аммо инқироз ва бошқа ноқулай ҳолатлар сизга худди ютқазгандек ҳис этилса, қуйидаги қондадан фойдаланинг: кимки тажриба асосида дунёни идрок этиш ёрдамида курашса, **муваффақият ана шунга келади**.

Ўз-ўзига нисбатан дааллаш формуласи кўринишидаги умумий тамойиллар

Ҳар бир зид ҳолат ёки қийинчиликда туб ижобий ҳолатлар ёки фойданинг заррача бўлса-да, уруғлари ташланган бўлади.

Кимки, мақсадга эришиш йўлида қизгин хоҳиш-истакни ишлаб чиққан бўлса, у муваффақият ва шон-шуҳратга эришади.

Ҳар қандай соҳадаги ҳар қандай мақсадни қўлга киритмоқ учун амалиёт, амалиёт ва амалиёт керак.

Инсоннинг энг буюк кучи унинг ибодат қилиш кучида жамланган бўлади.

Иккинчи бўлим

СИЗ ЎЗИНГИЗНИНГ РУҲИЙ ДУНЁНГИЗНИ ЎЗГАРТИРИШГА ҚОДИРСИЗ

Шундай қилиб, сиз тажрибага асосланган ҳолда дунёни идрок этиш – муваффақиятга эришишнинг ўн етти тамойилларидан бири эканлигини биласиз. Бу ўн олти тамойилни тажриба асосида дунёни идрок этиш билан уйғунлаштириб, ўз ишингиз ва шахсий муаммоларни ҳал этишда қўласангиз, муваффақиятлар йўлида турган бўласиз.

Ҳаётда нимагадир эришмоқчи экансиз, яна қайси тамойилдан фойдаланаётганингиздан қатъи назар, албатта тажриба асосида дунёни идрок этишга амал қилишингиз керак. У шундай катализаторки, муваффақиятга эришишнинг бошқа тамойилларини ҳам уйғунлаштириб, уларнинг меҳнатга қобилиятини руҳлантиради. Ўз навбатида тажриба асосида дунёни идрок этиш ўша тамойиллар билан бирга уйғунлашиб, жиноят ва ёвузлик сабабчиси ҳам бўла олади. Ана шу ердан ғам-алам, гуноҳ, касаллик, шу билан, ҳатто ўлим ҳам рўй беради.

Мана ўша ўн етти тамойил:

1. Дунёни ижобий идрок этиш ёки ижобий руҳий йўл-йўриқ.

2. Мақсаднинг аниқлиги.
3. Ортиқча гуноҳларни афв этишга тайёр туриш.
4. Тафаккурнинг аниқлиги.
5. Ички интизом.
6. «Мия маркази»ни яратиш.
7. Ишончдан фойдаланиш.
8. Шахсий муомалада ёқимли бўлиш.
9. Шахсий ташаббус кўрсатиш.
10. Жонбозлик.
11. Диққат-этиборни назорат қилиш.
12. Жамоа иши қувватидан фойдаланиш.
13. Мағлубиятлардан сабоқ чиқариш.
14. Ижодий ҳаёлотни амалда қўлаш.
15. Вақт ва пулдан ўринли фойдаланиб, сарфлаш.
16. Ақлий ва руҳий соғломликни қўллаб-қувватлаш.
17. Фойдали одатларни ишлаб чиқишда табиат қонунларидан фойдаланиш.

Ушбу 17 тамойил шунчаки ўйлаб чиқилгани йўқ. Улар мамлакатдаги омади келган одамларнинг кейинги юз йилларда қўлга киритилган ҳаётий тажрибаларидан олинган.

Сиз ҳам кундалик ҳаётингизда 17 тамойилдан фойдаланишингиз мумкин. Бунинг учун ўзингизда доимий равишда тажриба асосида дунёни идрок этишни ишлаб чиқилишингиз ва уни амалда қўлашга жазм қилишингиз керак. Ҳаётда бундан бошқа тажрибага асосланган ёндашувни қўллаб-қувватловчи усул ҳозирча топилган эмас.

Ўзингизни ва ҳолатингизни таҳлил этинг ва ушбу 17 тамойилнинг қай биридан фойдаландингиз, қайсиларига бепарволик қилиб, этибор бермаганингизни аниқлаб чиқинг.

Келажакда ўзингизнинг ютуқ ва омадсизликларингизни ана шу 17 тамойил асосида таҳлил қилишининг ҳожати бўлмайди. У ўзига хос ўлчов вазифасини бажаради. Кўп ўтмай, мақсадга эришиниш йўлида сизга айнан нима халақит бераётганини аниқлай оласиз.

Эҳтимол, сиз учун яна С.Б.Фуллер, Том Демпси, Ҳенри Д.Кайзер, арракаш, Ал Аллен ва Ҳенри Фордга мурожаат этишга тўғри келар, бу одамларнинг қайси бири кўрсатилган 17 тамойилни қўлагани ёки ундан воз кечгани-

гини аниқлаш зарурати пайдо бўлар. Сиз балки «собик»қа айланган қандайдир танишингизнинг ҳаётини таҳлил қилишга уринарсиз. Кейинги боблардаги воқеаларни аниқ шу фикр, яъни қайси тамойилдан фойдаланингиз, қайсиларини писанд қилмадингиз, деган ақида билан ўқиб чиқинг. Даставвал муваффақиятни қўлга киритиш ва ундан истифода этиш тамойилларини тушуниш қийин масаладай кўринади. Аммо бу китобни ўқиш асносида тамойиллар янада аниқ ва тушунарли бўлиб боради. Сиз улардан фойдаланишни ўрганиб оласиз. 20-бўлимгача ўқитганингиздан сўнг сиз ўз ҳаётингизни бутунича мазкур 17 тамойил асосида аниқ баҳолай оладиган бўласиз. Ушбу бўлимда ўз-ўзини таҳлил этувчи «Муваффақиятни ташқи қил этувчи қисмларни таҳлил этиш» номли жадвални топиб оласиз.

Ҳаёт сизни қўйнаб қўйдими? Бизнинг «Тажриба асосида дунёни идрок этиш: муваффақиятга элтувчи фан» курсимиз тингловчилари кўпинча ўзларини ҳаётнинг у ёки бу соҳасида бутунлай омадсиз деб ҳисоблайдиган одамлардан иборат. Ушбу курсга келган кишига биринчи саволни одатда шундай деб бериш мумкин: «Сиз бу ерга нима учун келгансиз? Нега бу курсни ўташга қарор қилдингиз? Нега ўзингиз хоҳлаган ютуққа эриша олмадингиз?» Бунда тилга олинадиган сабаблар эса одамлар нима учун омадсиз бўлишларини кўрсатувчи фожiali воқеалардан иборат эканлигини кўрсатади.

«Менда ҳеч қачон юқорига кўтарилиш имконияти бўлмаган. Биласизми, отам ашаддий ароқхўр эди».

«Мен деярли жин кўчаларда ўсдим, бундай аҳволни унутиб бўлмайди».

«Мен фақат саккизинчи синфни тугата олдим».

Масаланинг моҳиятига кўра, бундай кишилар ҳаёт ҳаддан зиёд уларни қўйнаб, шафқатсизлик қилганини таъкидлашади. Улар ўз омадсизликларига, албатта, ҳаётни ёки қандайдир ташқи шарт-шароитларни, ўз мерослари ёки ўзлари улғайган муҳитни рўқач қилиб айблайдилар. Аслида эса, гап шундаки, бу одамлар дунёни салбий идрок этиш билан яшайдилар. Шунинг учун уларнинг ҳақиқатан ҳам ёмон ҳолатга тушиб қолишларига ажаб-

ланмаса бўлади. Бундай аҳволга эга ташқи шарт-шароит эмас, яъни улар айтгандек, омадсизликнинг сабабчиси шароит бўлмай, айнан тажриба асосида дунёни идрок этишнинг ўзидир.

Гўдак берган сабоқ. Бир руҳонийнинг шанба кўни эрталаб ваъз тайёрлашга киришгани тўғрисида қизиқарли воқеа бор. Хотини рўзғорга деб харид қилиш учун кетган, у кичик ўғли билан уйда қолган эди. Ташқарида ёмғир ёғар, бола эса нима қиларини билмай, нуқул отасига халақит берар эди. Умидсизликка берилган тақводор эски журнални олди-да, расми варақни топиш учун саҳифаларни бирма-бир кўра бошлади. Бу дунё харитаси эди. У журналдан ана шу саҳифани йиртиб олди, майда бўлақларга бўлиб, хонага сочаркан. «Жонни, агар шу расмни йиғиб берсанг, 25 цент оласан», деди.

Руҳоний бундай иш Жошнинг эрталабки вақтини бутунлай банд этади, деб ўйлаган эди, аммо у ўз хонасида ўтирар экан, эшик тақиллаганини эшитди. Эшикни тақиллатган унинг ўғли бўлиб, кўлида тайёр расм билан турарди. Руҳоний ҳайратга тушди, чунки Жонни топшириқни ниҳоятда тез бажарган эди. Барча бўлақлар ўз ўрнида, дунё харитаси буткул тўғри бутланган эди.

— Сен буни қандай қилиб тез бажардинг? — деб сўради руҳоний.

— Бу жуда осон, — деб жавоб берди бола. — Иккинчи томонида одам расми бор эди. Мен бир варақ қоғоз олиб, унда одам расмининг бўлақларини йиғдим, сўнгра иккинчи варақни олиб, устига қўйдим-у, ағдардим. Мен, агар одам тўғри қўйилган бўлса, у ҳолда харита ҳам тўғри қўйилади, деб ўйладим.

Руҳоний кулимсираб, ўғлини пул билан сийлади.

— Сен менга эртага ўқийдиган ваъзнимнинг мавзусини ҳам айтиб қўйдинг, — деди у. — **Агар одам яхши бўлса, унинг ички дунёси ҳам жойида бўлади.**

Бу ҳикоядан муҳим сабоқ чиқариб олиш мумкин. Агар сиз ўзингиз яшаётган дунёдан норози бўлсангиз, уни ўзгартиришни хоҳласангиз, буни ўзингиздан бошлашингиз керак. **Ўзингиз яхши бўлсангиз, дунёнгиз ҳам ажойиб бўлади.** Тажриба асосида дунёни идрок этиш ана шунда

жамулжамдир. Агар сизда у ижобий бўлса, ички дунёни билан боғлиқ барча муаммолар ҳал бўлади.

Сиз голиб сифатида туғилгансиз. Сиз ҳали туғилмадан туриб, ғалаба нашидасини тортиб жангу жадалларда иштирок этмагансиз. Бу ўй-хаёлингизга ҳам келмаган. «Бир зум тўхтанг ва ўзингиз ҳақингизда ўйланг, — дейди генетик мутахассис Амрам-Шайнфельд. — Бутун инсоният тарихида бирор киши айнан сизга ўхшагани йўқ, қанча вақт ўтмасин, худди шундай ҳол ҳеч қачон бўлмайди ҳам».

Сиз — ўзига хос мавжудотсиз. Сиз дунёга кўз очиб келишингиз учун кўпгина жангу жадаллар муваффақиятлар тарзда яқунига етиши керак. Бир тасаввур қилиб кўриниши ўн миллионлаб сперматазоид бу улуг жангда иштирок этган, аммо улардан фақат биттаси ғалаба қозонди ва у сизга ибтидонини бошлаб берди! Бу кураш пойғасида битта предмет мақсад бўлган, яъни — қимматбаҳо тухумдон жажжид ядродан иборат эди. Унинг ҳажми игнанинг учидан ҳам кичкина. Ҳар бир сперматазоид шунчалик кичкинаки, унинг марта катталаштирмасдан асло кўриб бўлмайди. Бунинг устига ана шу микроскопик даражада сизнинг ҳаётингизда энг асосий жанг бўлиб ўтган.

Ана шу миллиондан иборат сперматазоиднинг ҳар бири бошчасида қимматбаҳо юк бор, у 24 та хромосомадан иборат ва митти тухумдон ядросида ҳам яна 24 таси мавжуд. Ҳар бир хромосома бир-бири билан боғлиқ дириллоқ шарчалардан иборат. Бу шарчаларнинг ҳар бирида юзлаб генлар мавжуд, улар сизнинг аجدодларингизни белгилашининг олимлар барча нарсаларга боғлаб таъкидлашади.

Сперматазоид хромосомаларида отангиз ва унинг авлодлари, аجدодга хос материаллари мавжуд бўлса, тухумдон катакчаларида она ва унинг авлодларига хос ана шундай материаллар мавжуд бўлади.

Сизнинг она ва отангиз ўз-ўзидан икки миллиарддан зиёд тарихга эга бўлган яшаш учун курашнинг авж нуқтаси, кульминациясидир. Ва битта сперматазоид, яъни тез — чаққони ва энг соғломи уни кутган тухумдонга қўшилади, яъни янги ҳужайра ташкил этиш учун.

Дунёдаги энг керакли инсоннинг ҳаёти ана шундан бошланади. Сиз ноқулай имкониятларга қарамасдан барибир

енгиб чиқдингиз. Ўтмишдан барча қобилиятлар ва куч-қувватни, мақсадларингизни амалга ошириш учун зарур бўлган нарсаларни, гоят кенг материални мерос қилиб олдингиз.

Сиз энгиш, ғалаба қозониш учун туғилдингиз, қанчалик тўсиқ дуч келмасин, улар асло аҳамиятга касб этмайди. Шундай қилиб, ғалаба ҳар бир кишининг тизимида гўё унинг ичида қурилган бўлади. Масалан, Американинг энг хурматли судьяларидан бири Ирвинг Бен Куперни мисол қилиб олинг. У ёшлигида ўзини қандай тақдир кутиб турганини, ҳатто тасаввур ҳам қилган эмас.

Саросимага тушиб қолган болада дунёни тўғри ид-роқ этиш рўй берди. Бен Миссури штатидаги Сент-Жозеф кўчаларида ўсиб-улғайди. Унинг отаси муҳожир бўлиб, тикувчилик билан машғул эди. У жуда кам маош билан яшар эди. Оилада баъзан егулик топомай қолишарди. Уйни иситиш учун Бен вагонлардан тушиб қолган кўмир бўлақларини териб юрар, бу ишидан жудаям уялар эди. У баъзан мактабдан чиққан болалар кўрмасин, деб кўмир солинган сават билан бурчак-бурчакларга яширинарди.

Аммо улар барибир уни пайқаб қолишди. Бу тўда Бени ушлаб олиб, уйигача дўппослаб боришни яхши кўрар эди. Улар кўмирни бутун кўчага сочиб ташладилар ва бола уйга йнглаб келди. Шунинг учун Бен доимо кўрқиб яшар ва ўз-ўзидан нафратланиб кетарди.

Аммо бир воқеа рўй берди-ю, бутун мағлубиятларни бериш-кетин парчалаб ташлади. Ғалабага бўлган қобилият бизнинг ич-ичимизда мавжуд, биз уни намоён этишга тайёр бўлмагунча у ўзини асло билдирмайди. Бен бир китобни ўқиб чиққанидан сўнг ниҳоят ижобий хатти-ҳаракатларни бошлашга қарор қилди. Бу Горацио Элжернинг «Роберт Ковердэйл кураши» деган китоби эди.

Бен китобда катта қийинчиликларга дуч келган боланинг саргузаштлари ҳақида ўқиди, аммо буларнинг бари-ни энгишга муваффақ бўлган эди. Бен ҳам китоб қаҳрамони каби жасур ва кучли руҳиятга эга бўлишни нистаб қолди.

У Горацио Элжернинг барча китобларини ўқиб чиқди. Ҳар доим китоб қаҳрамони билан гўё бирга яшагандай бўларди. Қишда совуқ ошхонада ўтирар экан, мардлик

ва муваффақиятга оид воқеа-ҳодисаларни гўё ўзига синдириб, бу билан онгли равишда тажрибага асосланган дунёни идрок этиш тамойиллини ўзлаштирди.

Бир неча ойдап сўнг унинг қўлига Горацио Элжернинг биринчи китоби тушиб қолгач, Бен Купер яна темир йўл яқинидан ўтди. Узоқда том ортида уч киши яширинганлигини пайқаб қолди. Биринчи бор у ҳаммасига қўл силта қочмоқчи бўлиб, фикрга толди ҳам. Аммо шунда ките қаҳрамонларининг ишларини эслаб қолди, улардан шу ҳақиқатлик илҳом олар, завқи тошардики, шунинг учун у орқага бурилиб кетиш ўрнига қўлига саватни маҳкам ушлаб ўзини Элжер қаҳрамонларидан бири ўрнига қўяр эканлигини дадиллик билан олдинга юриб кетди.

Олишув жуда шафқатсиз эди. Учала бола Бенга бир данига ташланди. Сават қўлдан тушди ва Бен қатъий равишда қўлларини силтаб, уриша кетди. Бу безорилар учун мутлақо кутилмаган ҳол эди. Бен ўнг қўли билан ҳужум қилаётганлардан бирининг бурши ва оғзига, чап қўли билан қорнига туширди. Бенни ҳайратга солиб, жанжал қилаётганларнинг бири қочиб қолди. Аммо қолганлари ҳамла қила бошлашди. Бен битта безорини ўзидан нарига итқитиб юборишга муваффақ бўлди, бошқасини ерганириб уриб йиқитди, кейин унинг устига сакраб минди-ю, тиззаси билан босиб, худди жиннилардек қорнига ва жағига тушира бошлади. Энди фақат биттаси — «раҳнамо»-си қолган эди. У Бенга баланддан сакраб келиб ташланди, аммо уни ўзидан нарига улоқтиришга муваффақ бўлди, ирғиб оёққа турди Бен. Қандайдир сониялар ичида икки бола бир-бирининг кўзига тикилиб қолди.

Шундан сўнг «раҳнамо» аста-секин орқага чекина бошлади. У ҳам қочиб қолди! Афтидап, Беннинг ич-ичидаги ғазаб тошиб келди, шекилми, ердан кўмир донасини олиб ўзини ранжитганининг ортидан улоқтирди.

Фақат шундан кейин Бен бурнидан қон оқаётгани, баданида кўплаб кўкарган ва шилинган жойларни, муштлардан қолган изларга эътибор берди. Аммо иш зўр, арзирли бўлган эди! Бу кун Бен ҳаётида энг эсдан чиқмайдиган кунга айланди. Ана шунда у ўзидаги кўрқувни енгишга муваффақ бўлди.

Бен бир йил муқаддам кучли эмас эди. Унга ҳужум қилган болалар ҳам нимжоп эмасди, албатта. Бу ерда Беннинг ўзидаги рухий йўл-йўриқ жуда катта аҳамият касб этди. У хавф-хатарнинг кўзига тик боқди, қўрқувдан устун чиқди ва ўзининг устидан ҳақорат қилишларига асло йўл қўймасликка қарор қилди. Ўзининг ички дунёсини ўзгартирмоқчи эди; бу ишни уддалади.

Ўзингизни омадли қаҳрамонлар билан бир хил деб ҳисобланг. Бен биров вақтдан сўнг бутунлай бошқа одам киёфасида намоён бўлди. Энди у кўчада уч нафар безори билан жанг қилганида саросимага тушган ва оч-наҳор Бен Купер эмас, балки Горацио Элжер китобидаги Роберт Ковердейл ёки мард ва жасур қаҳрамонлардан бирига айланган эди.

Ўзини омадли қаҳрамон билан тенг деб қараш иккиланиш, гумон, шубҳалардан халос бўлишга ва мағлубиятга хос кайфиятлардан узоқ туришга ёрдам беради. Ички дунёни ўзгартиришнинг яна бир муҳим усули — сизга руҳ бериб, наҳомлантирувчи қандайдир тимсол билан мулоқотга киришишдир. бу ҳол сизни тўғри қарор қабул қилиш сари руҳлантиради. Бу борада сизга шахсан фикр-ўйга тўлиб-тошган шиор, расм ёки бошқа ҳар қандай рамз ёрдам беради.

Сизнинг расмингиз нималарни ҳикоя қилиши мумкин?

Ўрта ғарбдаги халқаро концернлардан бирининг президенти ўзининг Сан-Францискодаги офисини кўрмоқчи бўлди. У шахсий котиба Дороти Жонс кабинети деворида ўзининг фотосурати осиб қўйилганини пайқади. «Дороти, бундай хонанинг ҳажмига кўра фотосурат катталиқ қилмайдими?» — деб сўради у.

Дороти жавоб берди: «Агар менда муаммолар пайдо бўлса, биласизми, нима қиламан?» У жавоб кутмасдан қўллари билан столга таяниб, иягини қовуштирилган қўллари устига қўйди-да, кўзини фотосуратга тикканича шундай деди: «Шеф, жин урсин, сиз менинг ўрнимда бўлганингизда нима қилар эдингиз?»

Доротининг сўзлари ҳазил-ҳузулдан холи эмасди. Аммо унинг ғояларидаги мазмун, моҳият аҳамиятли эди. Эҳтимол, сизнинг идорангиз, уй ёки ҳамёнингизда фотосурат

бордир, у сизга ҳаётдаги энг муҳим саволга тўғри жавоб бериш учун ёрдам берар. Бу фотосуратларда ота, она, хотин, эр ёки Бенжамин Франклин, Авраам Линкольн таърифланган бўлиши мумкин. У муқаддас санам ҳам бўлиши мумкин.

Сизга сурат нима тўғрисида ҳикоя қилиши мумкин? Буни билишнинг битта йўли бор. Қачон сизнинг қаршингизда жиддий муаммо турса ёки муҳим қарор қабул қилишигизга тўғри келса, ана шу суратга савол беринг ва нима деб жавоб беришига қўлоқ тутинг.

Ички дунёни ўзгартиришнинг яна бир туб ажралмас қисми бор, у ҳам бўлса муваффақиятга эришишнинг катта тамойилларидан бири — мақсадни аниқ белгилаб олишдир.

Мақсадни белгилаб олиш — муваффақият, омад айнаси ана шундан бошланади. Мақсаднинг аниқлиги дунёни тўғри идрок этиш комбинацияси билан бирга ҳар бир кишининг муваффақияти асоси ҳисобланади. Эсингизда бўлсин, ички дунёнгиз уни ўзгартирасизми ёки йўқми, унги боғлиқ бўлмаган, боғлиқликдан ташқарида ўзгара бошлайди. Аммо сизда бу ўзгаришнинг йўналишиги танлаб олиш имконияти бор. Сиз ўз мақсадларингизни танлаб олишигиз мумкин. Агар сиз нимага интилаётганингизни яққол билсангиз, шу вақтнинг ўзида дунёни тўғри идрок этишнинг ёрдамига таянсангиз, беихтиёр равишда муваффақиятнинг етти тамойилдан фойдаланган бўласиз:

- а) шахсий ташаббус;
- б) ўзининг ички интизоми;
- в) ижодий ёндашув;
- г) равшан, аниқ фикрлаш;
- д) диққатни назорат қилиш (ҳаракатларни ягона нуқтага йиғиш);
- е) вақт ва пулни оқилона тақсимлаш;
- ж) завқ-шавқ, иштиёқ.

Роберт Кристоферда аниқ мақсад ва дунёни тажриба асосида идрок этиш мавжуд эди. Келинг, унинг ҳаётида бу қандай намоён бўлганини кўриб чиқайлик. Кўпчилик болалар каби Боб Жюль Верннинг «Дунё бўйлаб 80 кун» номли романини ўқиб чиқди, асар тасавури билан анча вақт юрди. Бобнинг ҳикояси:

«Мен илгари жуда кўп орзулар қилардим. Шундан сўнг руҳлантирувчи иккита китобни: «Ўйла ва бой бўл» ва «Ишончнинг сеҳри»ни ўқиб чиқдим».

Дунёни 80 кунда айланиб чиқиш. Нега энди дунё бўйлаб саёҳатни 80 доллар эвазига амалга ошириб бўлмас экан? Ҳар қандай мақсадга, агар унга азму қарор қилинса, албатта эришиш мумкин экан. Шу билан бирга мақсадга эришиш учун яна шмаларнидир ҳам қилиш керақдир.

Боб чўнтагидан авторучка чиқариб, ишониш мумкин бўлган муаммолар рўйхатини тузди. Унинг қаршисида эса уларни амалга оширишнинг ечимини ёзиб қўйди.

Боб Кристофер ажойиб фотосуратчи бўлиб, унинг яхшигина фотоаппарати бор эди. Қарор қабул қилгач, у ишга киришди:

а) Чарльз Пфицернинг йирик фармацевтика компаниyasi билан шартнома тузиб, у қайси мамлакатларда бўлса, тупроқ намуналарини йнгиштириб келади.

б) халқаро ҳайдовчилик гувоҳномасини ва йўл харитаси жамланмаси асосида Ўрта Шарқдаги йўлларнинг ҳолати тўғрисида маъруза қилади.

в) денгизчилар учун ўзи билан бирга қоғоз олди.

г) Нью-Йорк полиция департаментидан судланмаганлиги тўғрисида ҳужжат олди.

д) Ёшлар ётоқхоналари жамиятига аъзо бўлди.

е) ҳаво йўллари компанияси билан боғланди, уни Атлантика океани орқали ўтказиб қўйиш шарти билан уларга реклама фотосуратларини ишлаб берадиган бўлди.

Саёҳатта тайёргарликни охирига етказиб, йигирма олти ёшли бу одам чўнтагида 80 доллар билан Нью-Йорқдан йўлга тушди. Асосий мақсади ана шу маблағ билан дунё бўйлаб саёҳат қилиш эди. Мана унинг сафар йўлидаги ёзишмалари:

- Гендер (Ньюфаундленд)да нонушта қилди. Унга қандай ҳақ тўлади? Ошпазларни ошхонада суратга туширди. Улар жуда хурсанд бўлдилар.

- Шенон (Ирландия) аэропортидан бир неча қути америкача сигарет боғламини олди; 4,80 долларга. Ўша пайтда бир талай мамлакатларда айирбошлашнинг энг яхши воситаси бўлиб сигарета хизмат қиларди.

- Париждан Венага қараб учиб келди. Кира ҳақи: ҳайдовчига бир боғлам сигарет

- Поезд назоратчисига Альп орқали Венадан Швейцарияга ўтказиб қўйиш шарти билан тўрт кути сигарет берди.

- Автобусда Дамашққа келди. Суриялик полициячи шунчалик гердайган эдики, ахир Боб уни фотосуратга туширган эди-да. Полициячи автобус ҳайдовчисига уни ўзи билан бирга олиб боришни буюрди.

- Экспресс-юк ташиш бўйича Ироқ компаниясининг президенти ва ишчи-хизматчиларини расмга туширди. Бу эса Боғдоддан Техронга ўтишимга имконият яратди.

- Бангкокда пихоятда муҳташам ресторан эгаси уни бамисоли қирса каби овқатлангирди. Боб унга ўзи истаган ахборотни, яъни бир вилоят ҳақидаги тўлиқ маълумотни ва харитани берди.

- Япониядан Сан-Францискога «S.S. The Flying Spray» жамоаси аъзоси сифатида учиб келди.

Дунё бўйлаб 80 кунлик саёҳат! Йўқ. Кристофер Роберт ушбу саёҳатни 84 кун ичида адо этди. Аммо у ўзининг мақсади – 80 доллар воситасида бутун дунёни айланиш режасини амалга оширган эди.

Роберт ўзининг мақсадини аниқ белгилаган ва дунёни тўғри идрок этиш тамойилига таянди ва муваффақиятнинг 17 тамойилидан 13 тасидан фойдаланди.

Барча ютуқларнинг бошланғич нуқтаси.

Келинг, яна бир бор такрорлайлик: барча муваффақиятлар мақсадни аниқ, равшан, ўртага ташлаш ва дунёни тўғри идрок этиш тамойилига таяниб, у билан уйғунликда қўйишдан бошланади. Ўз-ўзингиздан яна бир қарра сўранг: мақсадингиз қандай? Аслида сиз нимани хоҳлайсиз?

Тингловчиларимизнинг 100 дан 98 нафари ўзларининг ички дунёсидан норози, улар уни қандай ҳолатда кўришни билишмайди, аниқ тасаввурга эга эмас.

Сиз тасаввур қилиб кўринг! Ҳаётда мақсадсиз қалқиб юрган, ҳамиша норози, кўп сонли тўсиқларга қарши курашаётган, ўз олдига ҳеч қандай аниқ мақсад қўймаган одамлар ҳақида бир ўйлаб кўринг. Сиз айна пайтнинг

ўзида ҳаётдан нималарни истаганингизни айта оласизми? Мақсадни ўртага қўя билш, бу – шунчаки оддий иш эмас. Ўзган ўз-ўзини таҳлил этишни оғриқли тўғрида бошлашга тўғри келади. Аммо ҳар қандай шароитда ҳам бунни қилиш керак, ана шунда мақсадингизни аниқ белгилаб оласиз ва жуда катта имкониятга эга бўласиз. Бунинг учун, ҳатто ҳеч қандай қўшимча ҳаракатлар талаб қилинмайди.

1. Биринчи энг йирик устунлик шундаки, сизнинг онг остингиз универсал қонун асосида ишлайди: «Онг нимани **англаеса**, нимага **ишонса**, унга дунёни тўғри идрок этиш тамойили ёрдамида **эришиш мумкин**». Мақсадни қанчалик аниқ кўрсангиз, онг остига шунчалик таъсир этади. У мақсадни қўлга киритишга ёрдам беради.

2. Демак, нималарни хоҳлаётганингизни билсангиз, сизда тўғри йўлни танлашга доир мойиллик вужудга келади ва керакли йўналишга қараб ҳаракат қиласиз. Ҳаракат қилишни бошлайсиз.

3. Ин ҳузур-ҳаловатга айланади. Сизда тегишли асосдалил бор ва сиз мақсадни амалга ошириш учун ниманидир тўлашга шай турибсиз. Барча зарурий нарсаларни биласиз, фикр юритасиз, режалар тузасиз. Вақт ва пулни тақсимлашда ақл билан иш кўрасиз. Ўз мақсадларингиз ҳақида қанча кўп ўйласангиз, сизда шунча кўп завқ-шавқ пайдо бўлади. Ана шу завқ-шавқ сизнинг хоҳиш-истаганингизни қизгин истакка айлантиради.

4. Сиз мақсадга эришиш имкониятларини илғай бошлайсиз, бу иш кундалик эҳтиёжга айланади ҳам. Чунки сизга нимаики керак бўлса, ана шунини аниқ тасаввур этдингиз, шунинг учун уларни билиб оласиз.

Ана шу тўртта афзаллик ёш йигитга, кейинчалик аёлларнинг «Ladies Home» номли журнал ноширига айланган кишига ўзи муяссар бўлган воқеаларни очик-ойдин намоён этди. Эдвард Бок кичкиналигида ота-онаси билан Голландиядан келган эди. У қачонлардир, мепинг ҳам журналим бўлса эди, деб орзу қиларди. Ўз олдига аниқ равшан мақсад қўйгани боис бутунлай оддий веқеадан фойдаланишнинг уддасидан чиқди. Бу эса кўпчилигимизга сезилмай қолади.

У бир эркак сигарет қутисини очиб, ичидан қоғоз олиб ерга ташлаганини кўрди. Бок эгилиб, ўша қоғозни ердан олди. Қоғозда машҳур артистнинг сурати босилган эди. Пастиди эса у бутун бошли сериал суратларидан бир экалиги ёзилганди. Сигарет харидорига бутун суратла тахламини тўплаш тавсия этилган эди. Бок қоғознинг орқ томонини кўрди: оппоқ.

Бокнинг муайяи мақсадга қаратилган мияси янги имкониятни дарҳол илаб олди. Ушбу суратнинг орқа томонига қисқагина таржимаи ҳол илова қилинса, унинг қиймати бир неча карра ошиб кетиши мумкинлигини англади. Бок қўшимча варақча нашр қиладиган фирмага бориб, ўз ғояларини менежерга баён қилди. Менежер шундай деди:

— Мен сенга 100 сўздан иборат 100 та машҳур америкаликнинг таржимаи ҳоли учун 10 доллардан бераман. Менга уларнинг рўйхатини келтир. Майли, улар президентлар, машҳур жангчилар, актёрлар, ёзувчилар ва бошқалар бўлсин. Уларни гуруҳларга ажратгин.

Шундай қилиб, Эдвард Бок ўзининг илк адабий топширигини олди. Қисқача таржимаи ҳолга талаб шу даражада ошиб кетдики, у бу ишни уддалашга улгуролмай қолди. Шунда 5 доллар эвазига ёрдам сўрашга мажбур бўлди. Тезда Бокнинг ёнида нашр учун қисқача таржимаи ҳол тайёрлайдиган беш нафар журналист ишлайдиган бўлди. Бок эса ноширга айланди.

Сизда муваффақият қозониш қобилияти алақачон битилган. Эътибор беринг, юқорида номлари тилга олинган кишиларнинг бирортасида ҳам яшил чироқли муваффақият nasib этмади. Дунё даставвал Эдвард Бок ёки судья Куперга унчалик мойил эмасди. Шунга қарамай, униси ҳам, буниси ҳам ўз ихтиёрига берилган имкониятдан фойдаланиб, мақсадга эришдилар. Улар истеъдодлари туфайли уни ахтариб топиш ва ривожлантиришни уддалай олишди.

Ҳар қандай инсон ўзининг муаммоларини ҳал этишга қодир. Шунини таъкидлаш жоизки, ҳаёт ҳеч қачон бизни мушкул аҳволга солиб қўймайди. Агар бизда муаммо пайдо бўлса, уни ҳал этиш учун восита ҳам рўёбга чи-

қади. Албатта, гап фақат бизнинг қобилиятимизда эмас, ундан фойдаланиш учун бўлган хоҳиш-истакда. Ҳатто сиз соппа-соғ бўлсангиз-да, мақтаимасангиз ҳам тўла-тўқис бахт ва саодатга чулғанган ҳаёт кечирингиз мумкин.

Эҳтимол, сиз касаллик енгиб бўлмайдиган тўсиқдан иборат, деб ўйларсиз. Агар шундай бўлса, майли, Майло С.Жонс тўғрисидаги ҳикоя сизга куч-қувват берсин. Майло буткул соғаймагунча бойлик сари интилгани йўқ. Ҳа, кулфат рўй берган эди. У касалланиб қолгач, тақдири бутунлай терс келгани аён бўлиб қолди.

Соғлом пайтида Майло С.Жонс қўл қовуштириб ўтирмай, фақат меҳнат билан банд бўларди. Майло фермер эди. Унинг Висконсидаги Форт-Эткинсон яқинида унча катта бўлмаган чорва фермаси бор эди. Аммо Майло оиласини керакли нарсалар билан зўрға таъминларди. Ҳар йили шу аҳвол. Ана шунда бирдан чақмоқ чақиб қолди!

Жонс шол бўлиб тўшакда ётиб қолди. Ҳаётининг охириги паллаларида у бутунлай ҳолдан тойди. У зўрға қимирлай оларди. Қариндошлари, Жон умрининг охириги кунларини бахтдан маҳрум бўлиб ўтказяпти, уни даволашдан умид йўқ, деб ишонган эдилар. Агар яна бир воқеа рўй бермаганида, худди шундай бўлиши аниқ эди. Унинг сабабчиси ҳам Жонснинг ўзи эди. Бахтли инсон муваффақият ва бойликка муяссар бўлгач, қанчалик саодатга эришса, у ҳам ана шунча бахт-иқболга сазовор бўлди.

Жонс бу ўзгаришга қандай эришди? У ўз ақлининг ёрдамига таянди. Ҳа, Жонснинг бутун жасади фалаж бўлиб қолган, ҳаракатсиз, аммо мияси бус-бутун, зарарланмаган эди. У ўйлашнинг уддасидан чиқарди. Жонс ўйлай бошлади, режалар тузишга киришди. Бир куни у ўй-фикрга чулғаниб ётар экан, дунёдаги энг зарур, керакли одам ким эканлигини тушунди ва дунёни тўғри ва салбий идрок этиш ёзувлари битилган тумор ўзида эканлигини англади. Ўзининг **қадр-қимматини** аниқ кўрди. Айнан ана шу дамларда Жонс ўзининг тақдирини ҳал этди!

Тажрибага асосланиб дунёни идрок этиш **бойликни ўзинга қараб «тортади»**. Майло С.Жонс ўзида тажрибага асосланган ҳолда дунёни идрок этиш ҳолатини ишлаб чиқишга қарор қилди. У хушчақчақ ва орзу-умидга лнимо-

лим инсон бўлишга аҳд қилди, ўз ғоя ва қарашларини қутқа ташламай ҳаётга татбиқ этишга киришди. Майло фойда келтиришга чанқоқ эди.

У ўз оиласини, уларга офирлиги тушмаслиги учун, таъминлашни истаб қолди. Аммо касалликни қандай қилди афзалликка айлантириш мумкин? Майло ана шу энг муҳим саволга жавоб топишга уринди, унинг мураккаб жазо ҳатларига қараб ўтирмади.

Даставвал, Жонс ўзида ижобий томонлар борлигини ўйлади. Ана шунинг учун тақдирга шукроналар келтириш кераклигини тушунди. Бу эса янги, келажакда очилмиш керак бўлган имкониятларни ахтариб топиш сари ундирди. У ўз яқинларига фойда келтириш усуллари ҳақида ўйлаб, қанчалик изламасин, ниманики ахтарган бўлса, барини топа олди. Унда янги режа пайдо бўлди. Энди фақат ҳаракат қилиш керак эди.

Жонс ишга киришиб кетди.

У ўзининг режаси хусусида қариндошлари билан маълумлашди. «Мен қўлларим билан ишлай олмайман, — деди у, — энди каллам билан ишлашга аҳд қилдим. Сизнинг бариңгиз, агар истасангиз, менинг қўлим, оёқларим танам бўлишларингиз мумкин. Келинглар, томорқамизга маккажўхори қадаймиз. Кейин чўчқа болаларини ана шу маккажўхори билан боқамиз. Сўнг бу ёш, гўшти юмшоқ чўчқачаларни сўйиб, гўштини сосискага айлантираемиз. Сосискани қутиларга жойлаб, ўзимизнинг **шахсий сифат белгимиз билан** пуллаймиз. Уларни бутун мамлакат озик-овқат дўконларида сотамиз». Жонс кулиб, қўшиб қўйди: «Уни талашиб-тортишиб олишади!»

Ҳақиқатан ҳам сосискалар талаш бўлиб кетди! Бир печанидан сўнг «**Жонснинг жажоки чўчқа сосискалари**» ҳар бир хонадонга маълум эди. Бу сўз мамлакатдаги кўпгина эркек, аёл ва болаларнинг ништаҳасини қритқларди.

Майло С. Жонс эса умри охирида миллионерга айланди. У дунёни тўғри идрок этиш туфайли жуда кўп нарсага эришди. Ўзининг туморини дунёни тўғри идрок этиш сари бурди, гарчи жисмонан мажруҳ бўлса-да, у энг бахтиёр одамга айланди.

Жонс бахтиёр эди, чунки фойда келтирганди.

Ички дунёнгизни ўзгартиришга ёрдам берувчи формула. Бахтимиз шундаки, биз, баримиз унчалик кўп жиддий қийинчиликларга дуч келмаймиз. Аммо барчада муаммолар бор. Ҳар қандай киши ҳам асос, далил келтириши мумкин, уни ишлаб чиқа олади. Бундай ўз-ўзига асос топиш усули фойдали бўлиб, токи зарур вақтда онг ости унда онгни эслатиб туришни махсус равишда ўзлаштиради.

Буни бажаришга уриниб кўр!

Нақадар мўъжизавий формула! Уни кун бўйи ўзлаштириб, такрорлаб юринг: инсон онги дунёни тўғри идрок этишга таяниб, барча нарсани тушуниш, қабул қилиш ва амалга оширишга қодир. Бу муваффақиятга олиб борувчи ўз-ўзини далил билан асослашнинг бир кўринишидир. Сиз қачонки мазкур **тамойлани ўзлаштирасангиз, ўзингизда старанг дадаллик, шижоат топасиз**, бошқа анчайин жиддий муаммоларга мурожаат қиладиган бўласиз.

Бил Миссури жанубий-ғарбидаги касалманд фермернинг боласи эди. Ўз ишига ўта берилган ёшгина ўқитувчи ана шу Уильям Дэнфорднинг ички дунёсини ўзгартиришга ундади. У буни қуйидаги тарзда амалга оширди: «Сен синфда энг соғлом бола бўлишга ҳаракат қил».

«Шундай бўлишга ҳаракат қил» — бу сўзлар Уильям Дэнфорт учун бутун умр асосий восита бўлиб қолди.

У мактабда энг соғлом бола бўлиб қолди. Вафотига қадар — 84 ёшгача минглаб ёшларга соғлиғини қайтаришга ёрдам берибгина қолмай, уларга гўзаллик, саргузаштлар ва одамларга нисбатан меҳр-муҳаббат туйғусини сақлаш учун қизгин иштилоини янада кучайтиришга ёрдамлашди. Ўзининг узоқ давом этган умри давомида Дэнфорт бирор кунни касаллик билан ўтказган эмас.

«Шундай бўлишга ҳаракат қил» формуласи унга энг йирик корпорация, «The Ralstone Purina» компаниясини яратишга ёрдам берди. Бу шиор ижодий тафаккур ва ҳар бир имкониятда афзаллик борлигини кўриш учун асос бўлиб хизмат қилди. «Буни ўзинг бажар» формуласи уни Амери-

ка ёшлар жамғармасини ташкил этишга ундади. Унинг мақсади – йигит ва қизларни ўзгача ғоялар руҳида ўқитиш, ўргатиш ва ҳаётга тайёрлашдан иборат эди.

Мазкур шиор Уильям Дэнфортни шу номдаги китоб ёзишга ҳам мажбур этди. Бугун мазкур китоб йигит ва қизларни, эркак ва аёлларни илҳомлантирувчи манба бўлиб, улар яшаётган дунёни янада яхшилаш учун куч ва дадиллик бахш этмоқда. Мазкур формулада гўзал қобилиятлар ва дунёни тажриба асосида идрок этиш ишлари маси мавжуд.

Сизда омадсизликларнингиз учун бутун дунёни айблаш васвасаси рўй бермаганми? Агар шундай бўлса, тўхташ ва ўйлаб кўринг: рўй берган муаммо биринчи навбатда сиз билан боғланганми ёки дунё биланми? Муваффақиятнинг 17 тамойилини ўрганишга ҳаракат қилинг! Ўз-ўзингиз асослар топиш формуласини эслашга урининг, уни тўла тўқис ишонч билан амалга оширишга урининг, у одамлар қилганидан ортиқ даражада самара беришга кўмаклашади.

Эхтимол, сиз бунга қандай амалга оширишни билмас сиз? Балки янада яққолроқ ўйлашни ўрганишингиз керакдир? Бунда 2-йўл кўрсатувчи маслаҳатлардан фойдаланинг. Шундан кейин учинчи бўлимга ўтинг. У сиздаги тафаккурингиздаги ўргимчак тўрларини сидириб ташлашга мўлжалланган.

Иккинчи йўл кўрсаткич **Мулоҳаза учун маълумот**

1. Ўз дунёсини ўзгартириш мумкинми? Ҳаётда нимагадир эришиш учун ўз олдига юксак мақсадлар қўйиш ва уни амалга ошириш учун тинмай ҳаракат қилмоқ керак. Сиз қачон бўлмасин юксак мақсадларни эгаллаш учун ҳаракат қилиш кераклигини ўйлаб кўрганмисиз?

2. Муваффақиятнинг 17 тамойилини хотирангизда маҳкам сақланг. Хўш, бунга муваффақ бўлдингизми?

3. Ўз кулфатларингизга бутун дунёни айблашга мойил эмасмисиз? Агар шундай бўлса, ўз-ўзига асос бўлувчи қуйидаги формулани эслаб кўринг: «яхши одамнинг ички

дунёси ҳам яхши». Атрофдаги оламнинг ҳаммаси рисола-лагидайми?

4. Сиз голиб бўлиб туғилгансиз. Мақсадни амалга оширишга доир барча қобилият, истеъдодни мерос қилиб олгансиз. Сиз қандайдир қурбонлар беришга ва ўз қобилиятларингизни ривожлантириш ва ўзингиздаги маъжуд куч-қувватдан фойдаланишга тайёрмисиз?

5. Ўзингизни Ирвинг Бен Купер каби омадли қаҳрамонлар билан тенглаштиринг. Сиз уларнинг қайси бирига тўхтадингиз?

6. Ўзингизга: менинг суратларим менга нималарни гапириб беради, деб савол беринг. Жавобга қулоқ солинг.

7. Дунёни тўғри идрок этишга асосланган ҳолда мақсадни аниқ белгилашнинг қоришиб кетиши – барча муваффақиятлар ана шундан бошланади. Сиз ўзингизга муайян, равшан, истак-хоҳишга мос мақсадни белгилаб, танлаб олдингизми? Доимий равишда уни амалга оширишни ўйлаб кўряпсизми?

8. Мақсаднингизни яққол аниқлаган заҳоти муваффақиятнинг бир неча тамойиллари ўз-ўзидан ишга тушиб, сизни шу мақсадга яқинлаштиради.

9. Хар бир кишига ўзининг шахсий муаммоларини ҳал этиш учун жуда катта қобилият ато этилган. Фикрингизча, ўзингизда қайси қобилиятни ривожлантириш мумкин?

10. Қўтқаришқа ўзининг дунёсини ўзгартиришига ёрдам берадиган формула: Инсон онги тажрибага таяниб, дунёни идрок этган ҳолда нимагаки эришиш мумкин бўлса, шуни тушуниш ва қабул қилиш ҳолатига эга. Эслаб қолдингизми?

Тажрибага асосланиб дунёни идрок этиш ва мақсадни аниқ белгилаш – инсон муваффақиятларининг дебчасидир!

Учинчи бўлим

ЎЗ ТАФАККУРИНГИЗДАН ЎРГИМЧАК ТЎРИНИ СИДИРИБ ТАШЛАҢГ

Сиз нимани ўйлаб турган бўлсангиз, бу – ўзингиз. Яққо равишда нимани ўйлаяпсиз? Сизнинг ўйлаш жараёнида рингиз қанчалик тартибга тушган? Ўй-фикрларингиз қанчалик равшан, аниқ?

Деярли барча одамлар, ҳатто энг ёрқин ақл эгалари ҳам «ақлий ўргимчак тўри»дан азият чекадилар. Булар салбий ҳис-туйғу, ҳиссиётлар, жазава, одатлар, ишогч навидат, таассуротлардир. Ўй-фикрлар ана шу «ўргимчак тўри»да адашиб, улоқиб юради.

Бизда истак-хоҳишга қарши айрим одатлар борки, ундан қутулишни хоҳдаймиз. Вақт ўтган сайин бизни салбий хатти-ҳаракатга ундовчи кучли васваса қамраб олади. Ва, ўргимчак тўрига илиниб қолган ҳашорат каби ундан халос бўлиб, озодликка чиқишни истаймиз. Бизнинг онгли иродамиз ҳаёлот ва онг ости иродаси билан курашга тушади. Қанчалик кўп курашсак, бу ўргимчак тўри бизни шунчалик кўпроқ ўраб-чирмаб олади.

Айрим кишилар ана шундай вазиятда таслим бўладилар ва бутун умр руҳий зиддиятлар, қарама-қаршилиқлар туфайли азият чекадилар. Уларнинг ҳаёти дўзахни эслатади. Бошқалар ўзини тинчлантиришни ўрганади ва онг ёрдамида онг ости кучидан фойдаланмоқчи бўлишади. Улар голиблардир. Мазкур китобдан сиз ушбу кучларни қандай тўхтатиш ва ундан фойдаланишни билиб оласиз.

Ҳашоратлар кўпинча ўргимчак тўрига илиниб қолмайди ва унга илингудай бўлса, озод бўлишга қодир эмас. Инсон эса тўла-тўқис табиий равишда ўз руҳий ҳолати устидан назорат ўрната олади. Биз бу ўргимчак тўридан қутула оламиз. Агар у пайдо бўлса, сидириб ташлай оламиз. Агар унга тушиб қолсак, енгилгина халос бўлишга қодирмиз. Ундан қутулиш ўзимизнинг кучимизга боғлиқдир.

Бу жараён дунёни тўғри идрок этишга таянган ҳолда мантиқий фикрлаш ёрдамида амалга оширилади. Фикр-

лашнинг аниқ, равшанлиги муваффақиятнинг 17 тамойилларидан бири бўлиб, китобда шу тўғрида сўз юритамиз.

Тўғри фикр юритиш учун ақлга таяниш лозим. Тўғри фикрлашга онд фаи маантиқ деб юритилади. Уни шу мавзуда ёзилган қуйидаги китоблардан батафсил билиб олиш мумкин: «Равшан тафаккур санъати» (Рудольф Флеш), «Сизнинг мафтункор тингловчингиз», (Уэнделл Жонсон), «Маантиққа кириш» (Ирвинг Копи) ва «Аниқ фикрлаш санъати» (Эдвин Ливитт Кларк) номли китобларидир. Бу китоблар жуда катта амалий ёрдам кўрсатиши мумкин.

Аммо бизни фақат ақл бошқармайди. Айтайлик, соғлом фикрга асосланган хатти-ҳаракат фақат ақл фаолиятининг натижаси эмас. У тафаккур соҳасига алоқадор одатлар ва ҳаракатларга, ҳиссиёт, тажриба ва бошқа омиларга, шунингдек, турли мойилликлар ҳамда муҳитга боғлиқ бўлади.

Бизнинг онгимиз мавжуд бўлган «ўргимчак тўри»нинг бир кўриниши, бу – тасаввур бўлиб, биз ақл таъсири остида ҳаракат қиламиз, аслида бизнинг ҳар бир онгли ҳаракатимиз бу хоҳиш-истакларимизнинг амалга ошишидир. Биз азму қарор қиламиз. Инсон фикр юритиш жараёнида ҳулосалар чиқаришга мойил бўлади, бу ички тасаввурнинг кучли қўзғалиши билан уйғунлашиб кетади. Бу мойиллик ҳаммага, ҳатто буюк мутафаккир ва файласуфларга ҳам хосдир.

Эрамизгача 34 йилда Эгей денгизи бўйида яшаган юнон файласуфи Карфаген шахрига келмоқчи бўлди. У маантиқ муаллими эди. Шу сабабли у саёҳат учун барча далиллар ва унга қарши бўлган даъволарни ўйлаб олишга қарор қилди. У ҳар бир жўнаб кетишда сабабга нисбатан қолиш даъвоси кўпроқ эканлигини аниқлади. Албатта, уни денгиз ҳасталиги қийнаши хавф остига қолдирарди. Қароқчилар тезюрар кемаларда Триполдан олис бўлмаган манзилларда изгиб юрар, улар савдогар кемаларини босиб олишарди. Агар улар кемани босиб олишса, унинг барча нарсаларини тортиб олиб, ўзини қул қилиб сотиб юборар эдилар.

Аммо у йўлга отланди. Нима учун? Чунки у айнан шунини хоҳлади. Ҳар бир кишининг ҳаётида ҳиссиёт ва ақл ал-

батта мувозанатда бўлмоғи кераклигини тушуниясизми? Биринчиси ҳам, иккинчиси ҳам алоҳида бошқармаслиги лозим. Баъзан сиз ўзингиз хоҳлаган фойдали ишни қилмоқчи бўласиз, аммо ақдан кўрқиб қолганини бажармай сиз. Бу файласуфга келганда айтиш керакки, унинг саноҳати пихоятда қизиқарли ўтди ва уйига соғ-саломат қайтиб келди.

Келинг, энди эрамиздан олдинги 470-399 йилда яшаган афиналик буюк файласуф Суқротнинг хотирга келтирайлик. Бу инсон тарихга кирган. Аммо Суқрот ҳам донишмандлигига қарамай, оининг «ўргимчак тўри»дан қутила олмаган.

Ешангида Суқрот Ксантипгани севган эди. У жуда гўзал эди. Суқротнинг ўзи кўркамликда ажралиб турмас, аммо у ишонч, маслакка эга эди. Шунинг учун у Ксантипгани ўзига турмушга чиқишига ишонтирди.

Кўзингизга чўп тушганини кўрмадингизми? Аса ойи тугагач, Суқротнинг уйда бари ишлар тескари кетди. Хотини эрининг айбини, у эса хотиннинг айбини аниқлай бошлашди. Уларни худбинлик ҳаракатга келтирарди. Хотини эрини эговлай бошлади. Суқрот доимо шундай дерди: «Менинг ҳаётдаги мақсадим – одамлар билан муро са қилиб яшашдан иборат. Мен Ксантипгани шунинг учун хотинликка танладимки, уни билардим, агар у билан чиқишиб кетсам, демак, барча билан муро са қилиб кети оламан».

У шундай деб таъкидлар, аммо хатти-ҳаракатлари сўзларини инкор этарди. Бошқалар билан зўрға дўстлик ипини боғлар, жуда озчилиги билан дўст эди. Агар сиз доимо одамларга: сизлар ноҳақ деб тасдиқлайверсангиз, одамларни ўзингизга жалб этмайсиз, балки худди Суқрот каби ўзингиздан нари итарасиз.

Шу билан бирга у ўзида ўзини тута билиш хислатини ривожлантириш мақсадида, Ксантипганиг тирноқ ости дан кир излашларига тишимни тишимга босиб чидайман, деб таъкидлар эди. Дарвоқе, у ўзини тута билиш хислатини ўзида тарбиялашни уддалаганида, хотинини тушунганида, унга ғамхўрлик кўрсатиб, никоҳгача меҳр-муҳаббат каби муносабатда бўлиб, таъсир этганида, ҳаммаси бош

қача тус оларди. У ўзининг кўзига тушган чўпни эмас, Ксантиппа кўзидаги дарахтнинг шох-бутоқларини кўрди. Албатта, Ксантиппа ҳам гуноҳдан холи эмасди. Улар Суқрот билан ҳозирги жуфтликлар яшагандай турмуш қуришганди. Никоҳдан сўнг улар бир-бирини ўзларининг самимий ҳис-туйғулари – яқинлик, бир-бирини тушуниш, севги-муҳаббатни ифодалаш ўрнига менсимай муносабатда бўладилар. Бир-бирига илтифотли бўлиш, ишончли руҳий тизим асосида ёқимли бўлишдан бутунлай тийилдилар. Нимадандир менсимаслик ҳам онгдаги «ўргимчак тўри»ни англади.

Шуниси аниқки, Суқрот қўлингиздаги китобни ўқиб чиққани йўқ. Ксантиппа ҳам. Акс ҳолда у оилавий ҳаёт ниҳоятда бахт-саодатли бўлмоғи учун эрида шундай асосни яратган ва ўзининг кўзига тушган чўпни кўра олган бўларди. У ўзининг ҳиссиётларини бошқаришни уддалар ҳамда эрига нисбатан анчайин таъсирли даражада муносабатда бўлар эди. Аниқроғи шуки, у, ҳатто унинг мантиғидаги хатоликларни бешинчи бўлимдаги «Бундан бошқа эмас» бобни ўқиб, кўрсатиб бера оларди.

С.И.Хакйякава «Тил фикр ва ҳаракатларда» номи китобида қўйдаларни ёзган: «Хотин эрининг камчиликларини тузатиш учун уни «арралай» бошлайди. Эрининг камчиликлари янада ортади, аёл эса ундан яна кўпроқ дарғазаб ҳолда тирноқ остидан кир қидираверади. У фақат эрининг камчиликларидан иборат муаммоларга муносабат билдирмоқчи бўлади, унинг ечимни топадиган бошқа усуллари йўқ. Эрини «арралаш»да давом этар экан, аҳвол янада аянчли тус олади, эр-хотин асабларини қақшатиш даражасига етгунча бу ҳол давом этаверади. Никоҳ вайрон бўлиб, ҳаёт дўзахга айланади».

Хўш, бу ёш йигитнинг аҳволи ҳақида нима дейиш мумкин?

«Дунёни тўри идрок этиш: муваффақият илми» курсининг илк машғулотида ундан: «Бу ерга нега келдингиз?» – деб сўрашди.

«Хотипим туфайли», – деб юборди у. Тингловчилар ўзларини кулгидан тия олмадилар, аммо муаллим ишдамади. У ўз тажрибасидан билардики, бахтсиз оилалар кўп. Эр-

хотин ўзларининг шахсий камчиликларини эмас, балки фақат бир-бирларининг нуқсонларини кўришади.

У онасига бахтни қайтариб келди. Орадан тўр хафта ўтгач, конференция вақтида муаллим ўша куртингловчисидан сўраб қолди:

— Сизнинг муаммонгиз нима бўлади?

— Ҳал бўлди.

— Ажойиб! Хўш, қандай қилиб ҳал этдингиз?

— Мен шунни тушундимки, **бошқалар билан ўзаро муомала қилолмасангизнинг сезиб қолсам, буни ўзимда бошлашим керак экан.** Руҳий тизимимни таҳлил қилган кўрганымда, унинг салбий эканлиги маълум бўлди. Менинг муаммом хотинимда эмас, балки ўзимда экан. Ўзимнинг муаммомни ҳал эта туриб, хотинимда муаммо умуман йўқлигини англадим.

Агар Сукрот ўз-ўзига: «Менинг Ксантиппа билан ўзаро муносабатим, муомалам бўлмагани туфайли муаммо юзага чиқса, ишни ўзимдан бошласам бўлмасмиди? Қаршимда бошқа кишиларга боғлиқ ўзаро муносабат туфайли муаммо тугилса, ҳаммасини ўзимдан бошласам бўлмасмиди?» — деганида, нималар рўй берар эди?

Бахт-саодатга эришишга халақит берувчи «ўргимча» тўрининг турлари жуда кўп. Шуниси қизиқки, бунда эл кўп ва катта тўсиқ бўлувчи фикр унсурларидан бири — сўз ҳисобланади. «Сўзлар, бу — рамзлардир», деб ёзди С.И.Хайякава ўзининг китобида. Сиз ҳадемай бир бўғинли сўз сон-саноксиз гоёлар, тушунчалар ва ҳис-туйғуларнинг бутун бир мажмуини англатишини билиб олсангиз Қўлингиздаги китобни ўқиш асносида онгнинг рамзлар ёрдамида ахборотни ихтиёрий равишда зудлик билан беришига ҳам амин бўласиз.

Битта, яккаю ягона сўз бошқалар учун асос яратиб уларни ҳаракатга келтириши мумкин. Агар сиз бошқа одамга: «Сен эплай олсан», десангиз, бу **рағбатлангич рувчи омиа** яратади. Ўз-ўзингизга: «Мен эплай оламан» дейиш **ўз-ўзига асос яратади**, демакдир. Ушбу универсал ҳақиқатлар билан келгуси бобда танишасиз. Даставвал келинг, сўз маъноси тўғрисида қандай муҳим ихтиролар рўй бергани ва улар ёрдамида фикрни узатиш

га оид бутун бошли фан – семантика ҳақида сўз юри-
гайлик.

Хайякава ана шу соҳа бўйича мутахассис ҳисоблана-
ди. Унинг айтишича, суҳбатдошимиз у ёки бу сўзга қан-
дай маъно юклашини аниқлаш фикр юритиш жараёнида
муҳим аҳамиятга эгадир. Аммо буни қай тарзда амалга
ошириш керак?

Аниқ иш юритишга ҳаракат қилинг. Ақлни ишлашга,
ишни унга дуч келишдан бошланг, ана шунда кўпгина
кераксиз тушунмовчиликлардан холи бўласиз.

**Битта сўз ҳам низо-жанжаллар сабабчиси бўлиши
мумкин.** Тўққиз ёшли бола яшайдиган хонадонга амаки-
си меҳмон бўлиб келди. Ака ишдан қайтгач, у билан укаси
ўртасида қуйидагича суҳбат бўлиб ўтди:

— Сиз ёлғон гапирадиган болалар тўғрисида қандай
фикрдасиз?

— Яхши эмас, аммо мен аниқ биламан: ўғлим доимо
рост гапиради.

— Бугун у ёлғон гапирди!

— Мумкин эмас... Ўғлим, бу ёққа кел-чи, амакингга
ёлғон гапирдингми?

— Йўқ, дада!

— Амакинг айтишича, бугун сен ёлғон гапирибсан...
Хўш, нима бўлди? – деб сўради ота амакига ўгирилиб.

— Мен унга ўйинчоқларни йиғиштириб, ертўлага олиб
туш, дедим, аммо ўғлингиз айтганимни қилмади. Менга
эса, айтганларингизни бажардим, деб айтди.

— Ўғлим, ўйинчоқларни ертўлага олиб тушганмидинг?

— Ҳа, дада.

— Буни қандай тушунса бўлади? Амакинг тескариси-
ни айтяпти-ку!

— Биринчи қават билан ертўла ўртасида зина, тўрт
поғона пастда эса дераза бор. Мен ўйинчоқларни ана шу
дераза тоқчасига қўйдим. Ертўла ана шу ердан бошлана-
ди, тўғрими? Демак, менинг ўйинчоқларим ертўлада!

Амаки ва жиян ўртасидаги тортишувда битта сўз: **ер-
тўла** кўрсаткич бўлиб келган. Ҳаммадан кўпроқ бола ама-
киси ундан нима хоҳлаганини жуда яхши билган, аммо
бўлажак дангаса ертўланинг тубигача тушишни истама-

ган. Жазо берилишини сезгач, мантиқ ёрдамида ўзининг ҳақлигини исботлашга ҳаракат қилган.

Ҳар қандай тилда энг муҳим сўзни билмаган ёш йигит тўғрисидаги ҳикоя сизга жуда катта наф келтириши мумкин. Бу сўз — Худодир.

Яқинда Нью-Йоркдаги Риверсайд черковининг фахрий руҳонийси, тақводор Ҳарри Эммерсон Фосдик ҳузурига Колумбия университети талабаси кириб келди. У ҳали бўсағада экан: «Мен даҳрий, худосизман», деб бадирилади. Ўтираётиб, яна: «Мен Худога ишонмайман», деган айтди.

Келинг, ақлни чоғиштириб, сўз бошлайлик. Бахтга кўра доктор Фосдик семантика соҳасида мутахассис эди. У ўз тажрибасига кўра, жуда яхши англар эдики, сўзга қандай маъно юклаганини аниқ билмай туриб бошқа одам билан мулоқотга киришиш мумкин эмас. Бунинг устига суҳбатдош нимани назарда тутганини ҳам доктор яхшигина фаҳмларди. Шу боис талабанинг кўпол гапларига нисбатан Фосдик дўстона илтифот кўрсатиб деди: «марҳамат, Худога ишонмайдиган даҳрийни таърифлаб, менга бир бошдан ёзиб беринг».

Йигитча ўйланиб қолди, унинг анча фикрлашига тўғри келди, чунки бошқалар каби бу саволга бирданига «ҳа» ёки «йўқ» деб жавоб бериш мумкин эмас эди. Фосдик эса ўртага қўйилган аниқ савол бу йигитнинг салбий тафаккуридаги пишиқ ўргимчак тўрини сидириб ташлаши мумкинлигини биларди.

Бироз фурсатдан сўнг талаба ўзи ишонмайдиган Худони таърифлаб, руҳонийга бу ҳақда батафсил ҳикоя қилиб берди.

— Хўш, нимаям қилардик, — деди доктор Фосдик талаба гапини тугатгач, — агар сиз ишонмайдиган Худо шу бўлса, унга мен ҳам ишонмайман. Демак, иккаламиз ҳам даҳриймиз. Аммо барибир, — деб давом этди у, — бизда Коинот қолаверади. Сиз нима деб ўйлайсиз, у қандай вужудга келган, нима учун мавжуд?

Талаба доктор Фосдик ҳузуридан янгича кашфиёт билан руҳланиб, чиқиб кетди: у даҳрий эмас, у диндор. У Худога ишонди!

Доктор Фосдик якқол ифода этилмаган сўз туманида ўзини адаштириб қўймади. У ёш йигитга бир нечта савол бериб, онгидаги ўргимчак тўрлари дан халос бўлиши учун унга ёрдам берди.

Қурбақа панжалари мантиқни ўрганди. Талаба мутлақо бир-бирига қарама-қарши хулоса билан келган эди. Ҳар бир хулоса ўзининг нуқтаи назарига эга. Агар сизда нотўғри нуқтаи назар мавжуд бўлса, тўғри фикр юритишга ўргимчак тўри халақит беради. Бу эса тўғри хулосага олиб келмайди. У Клемент Стоун билан рўй берган воқеага эътибор қаратинг:

— Мен ёшлигимда қурбақанинг сон гўштини жудаям яхши кўрардим. Бир куни ресторанда менга катта сон гўшти беришди, у менга ёқмади. Ана шунда энди қурбақа оёқлари менга умуман ёқмайди, деб аҳд қилдим.

Орадан йиллар ўтгач, Кентукки штатининг Луисвиллдаги шиннам ресторанда бўлиб, таомномада қурбақанинг сон гўшти ёзилганини кўриб қолдим.

— Бу сон гўшти кичкинами? — деб сўрадим официантдан.

— Ҳа, сэр!

— Ишончингиз комилми?

— Ҳа.

— Агар улар кичкина бўлса, менга маъқул келади.

— Ҳа, сэр!

Официант таомни келтирганида, мен улкан қурбақанинг сон гўштира кўзим тушди ва ғазабланиб, қичқириб юбордим:

— Бу ахир кичкина сон гўшти эмас-ку!

— Бизнинг топганимиз шу бўлди, энг кичик бўлаги шу экан, сэр, — деб жавоб берди официант.

Мен жабжал кўтармасликка қарор қилдим ва қурбақа оёғини тановул қилишга тутиндим. Улар шунчалик ёқдики, мен ўзинг озлигидан афсусландим. Мен ана шунда мантиқ сабоғини олганман. Бўлиб ўтган воқеаларни таҳлил этиб, тирик ва кичик сон гўшлари афзаллиги тўғрисидаги хулосаларим нотўғри нуқтаи назарга асосланганини тушундим. Қурбақа панжаларининг хажми уларни бемаза қилмаган, албатта. Шунчаки, мен биригчи

тановул қилган йирик сон гўштлири эски бўлган, холос. Мен эса уларнинг эски-янгилигини эмас, балки ҳажминини маза-таъм билан боғладим.

Агар биз нотўғри нуқтаи назарлардан келиб чиқсақ, мантикий фикрлаш «ўргимчак тўри» билан қопланади. Аксарият одамлар ана шундай мужмал фикрлашга мойил. Улар кўп маънони рамз-сўзлар билан ўз мияларини нотўғри нуқтаи назарга тўлдириб юборишган. Бундай сўз ва ифодаларга қуйидагилар киради: «ҳамиша», «фақат», «ҳеч қачон», «ҳеч нарса», «бари», «ҳеч ким», «эполмайман», «мумкин эмас», «ёки... ёки». Мазкур ифодалар, асосан, нотўғри нуқтаи назарларга асосланади, шунинг учун улар асосидаги мантикий хулосалар нотўғридир.

Зарурият ва дунёни тўғри идрок этиш муваффақият асосини ташкил этиши мумкин. Тажрибага асосланган дунёни идрок этиш билан уйғун сўзлар инсонни муваффақият сари қўзғатади. Салбий ҳолда дунёни идрок этишда эса сўз ёлғончилик, алдаш ва товламачиликни оқлаш учун керак бўлади. Бу сўз — **заруриятдир.** **Зарурият** барча ихтиролар онаси, барча жишюятларнинг отасидир. Одамларнинг мақтовга арзигулик муваффақиятлари ростгўйлик, ҳалоллик билан чамбарчас боғлиқдир. Тўғрилиқдан айри ҳолда дунёни тўғри идрок этиб бўлмайди.

Ли Брэкстон шимолий Каролина штатидаги Уайтвилдан бўлиб, камбағал темирчи оиласида туғилганди. У ўн икки нафар фарзанднинг ўн иккинчиси эди. «Нимаям дейиш мумкин. — дейди жаноб Брэкстон. — мен камбағаллик нималигини болалигимдан жуда яхши биламан. Не-не машаққатда олтинчи синфни тугатганман. Пойафзал тозаладим, харид қилинган молларни одамларнинг ўйларига элтиб берар, газета сотардим. Пайпоқ фабрикасида ҳам ишладим, автомобилларни ювдим, механик ёрдамчиси бўлиб ишладим».

Механик бўлиб олгач, Ли менинг мартабам охириги «нуқта»га етди, деб ўйлади. Эҳтимол, унда ҳали рағбат, қизиқиш берувчи қоникмаслик туйғуси намоён бўлмагандир. Кўп ўтмай, у уйланди. Брэкстон ҳам, хотини ҳам камбағаллик гирдобиди яшай бошладилар. Ёш йигит шундай

ҳаётга кўникди. Даставвал ҳаётда уни ўз комига тортган занжирларни мутлақо узиб бўлмайди, деб ўйлади. Лига жуда кам ҳақ тўлашар, унинг маоши оиласини боқишга зўрға етарди. Брэкстон минг машаққат билан маошдан-маошга учма-уч яшаб, ниҳоят ишдан ҳам маҳрум бўлди. Лининг уйини ҳам оладиган бўлишди, чунки у кредитни тўйлай олмайдиган даражага келиб қолганди. Вазият ҳаддан зиёд умидсиз аҳволда эди.

Аммо Ли кучли табиатга эга киши эди. Шу билан бирга у диндор ҳам эди. У **Худо ҳаминша бизга нисбатан хайрихоҳ эканлигини биларди**. Ли Аллоҳга йўл кўрсатишини сўраб, ибодат қилди. Илтижоларига жавоб бўлганидек, у дўстидан «Ўйла ва бой бўл» номли китобни олди. Дўсти ҳам Буюк Таназул даврида уй ва ишдан маҳрум бўлган, айни шу китоб уни курашга руҳлантирган эди.

Энди Ли Брэкстон нима қилиш кераклигини биларди.

У китобни бир неча марта ўқиб чиқди. Унга молиявий муваффақият ниҳоятда зарур эди. Ўз-ўзига: «Назаримда, мен нимадир қилишим, ниманидир қўшишим керак, бу борада эса ҳеч қандай китоб ёрдам бермайди. Биринчидан, мен ўзимдаги қобилият ва имкониятларга нисбатан тажрибага асосланган руҳий тизимни ўзимда ишлаб чиқишим лозим. Ўз олдимга, албатта, аниқ мақсад қўйишим керак, у илгаригига нисбатан анча машаққатли бўлсин. Нима бўлганда ҳам бошлаш керак. Мен, агар топа олсам, биринчи дуч келган ишдан бошлайман».

У иш ахтариб, йўлга тушди ва уни топди. Бу иш ҳам катта маош тўланадиган эмас эди. Аммо Ли Брэкстоннинг қўлида «Ўйла ва бой бўл» китоби бор эди. Кўп ўтмай, у биринчи миллий банкни ташкил этди, Уайтвиллдаги мазкур банкнинг президенти бўлди. Брэкстонни шаҳар мэри этиб сайлашди. Гап шундаки, Ли ўз олдига жуда катта мақсад қўйган эди. У шундай бойишни мақсад қилгандики, токи 50 ёшида пенсияга чиқсин. У ўз мақсадига олти йил аввал эришди ҳамда бизнесдан етарлича бадавлат ва мустақил даромад билан 44 ёшида пенсияга чиқди! Ҳозир Ли фаровон ҳаёт кечирмоқда. У ўзини Орал Робертснинг черковдаги фаолиятига ёрдам беришга батамом бағишлаган.

Ли Брэкстон қандай иш билан машғул бўлмасин ва қайси ишга сармоя тикмасин, бунинг аҳамияти йўқ. Муҳими, инсонни дунёни тўғри идрок этиш билан биргача ҳаракатга кириш учун кўзгаш заруратдир, бунда муайян, белгиланган андазаларни бузмаслик керак. Ҳалол, тўғри одам асло алдамайди ёки зарурат юзасида ўғирлик қилмайди. Тажрибага асосланган дунёни идрок этиш ҳалоллик билан ажралмасдир.

Зарурат, салбий ҳолда дунёни идрок этиш ва жиноятчилик. Ли Брэкстонни салбий ҳолда дунёни идрок этган минглаб одамларга солиштириб кўринг. Улар ўғирлик қилгани, мансабинини сунистеъмом қилгани ва бошқача жиноятларни учун қамоқхонада ўтиришибди. Улардан нима учун бундай ишларни, айтайлик, ўғирликка қўл урдинг, деб сўрасангиз. «Мен шундай қилишга мажбур эдим» дейди. Кўряписизми, улар нима учун қамоққа тушишган. Бу одамлар ҳаром-ҳариш хатти-ҳаракатлар қилиш учун ўзларига йўл очиб беришган, шу боис уларнинг ўй-фикрларидаги «ўргимчак тўри» зарурият инсонни диёнатсиз қилишга мажбур этади, деб ишонтирган.

Анча йиллар муқаддам Наполеон Хилл Атлантадаги федерал турмадаги кутубхонада руҳшунос-маслаҳатчи бўлиб ишлар экан, Аль Капоне билан бир неча бор суҳбатлашган эди. Шундай мулоқотлардан бирида Хилл ундаш шундай деб сўраган эди: «Сизнинг жиноят йўлига киришингиз қандай рўй берди?»

Капоне битта сўз билан жавоб берди: «Зарурият». Шундан сўнг унинг кўзлари ёшга тўлди ва томоғига нимадир тикилгандай йўталиб қолди. Кейин эса Капоне ўзининг ажойиб ишлари тўғрисида баён қила бошлади, газета бу ҳақда лом-лим демаган эди. Албатта, бу ишлар унинг номи билан боғлиқ ёвузликлар олдида арзимас тулолади.

Бу толеи паст банди ўз ҳаётини ҳавога совурди, руҳий хотиржамликдан маҳрум бўлди, соғлигини барбод қилди, атрофига эса қўрқув ва ғам-алам уруғини сеппди. Шунинг учунки, у ўз онгидаги «ўргимчак тўри»ни олиб ташлашни ўргана олмади, бу тўр «зарурият» билан алоқадор эди.

Капоне ўзининг яхши ишлари тўғрисида ҳикоя қилганида, ёвузлик содир этганида ана шу эзгу ишлари гўё унинг

ўринини босар эмиш. Ҳар ҳолда, Капоне шу маънода гапирди, яна битта ўргимчак тўри мавжуд эканини очик-ойдин намойиш этди, у унинг тўғри фикр юритишга ҳалакит берарди. Инсон ўзи томонидан содир этилган ёвузлик, шафқатсизликни чил юракдан айтилган тавба-тазарру ва кейинги ҳаққоний тўғри ишлари билан анча юмшатиши мумкин. Капоне эса бундай одамлар тоифасидан эмас эди.

Аммо шундай одамлар ҳам бўлади. Масалан, бир ўсмир билан боғлиқ воқеа ҳақида сўз юритамиз. У қанчалик хунук ишлар қилган бўлса ҳам онаси ҳеч қачон умидини йўқотмади, ўғлим ҳақидаги нола, ибодатларим Парвардигорга етиб бормаяпти, деб хаёл қилди.

У тарбияси оғир ўсмир эди. У маълумотли, ақлли, ҳаракатчан ва таъсирчан, «мураккаб» ўсмир эди. Ҳатто ёмон ишлар соҳасида ҳам ўзини биринчи ҳисоблаб, бундан фахрланарди. У ота-онасининг ўғитларига қулоқ солмас, ўқитувчиларни менсимас, алдар, майда-чуйдаларни ўғирлар, қаллоблик билан шуғулланиб, тартибсиз ҳаёт кечирар эди.

Онасининг доимий жон-жаҳди билан ёлвориб илтимос қилишларига кўра у тузалиш, тўғри йўлга киришга ҳам интиларди. Айрим пайтда у уяларди. Қандайдир йўл ахтаргани учун ўсмир Инжил ва бошқа китобларга мурожаат қилди. Аммо унинг ўзига қарши жангларининг бари беҳуда кетган эди.

Бир куни у ҳал қилувчи жангда ғалаба қозонди. Шундай воқеалар бўладики, агар инсон умидини йўқотмаган бўлса, у курашни асло тўхтатмайди. Ана шундай пушаймонликни бошидан кечираётган бир пайтда, ўз-ўзини нобуд қилиш билан қуршалган вазиятда у кимнингдир суҳбати ва сўзини эшитди: «Китобни олгин-у, ўқи».

Йигит олдида турган китобни очиб ўқий бошлади: *«Ҳаётда бамисоли кун каби виждонли, ҳалол бўлинг. Муш-тлашув ва ароқхўрлик, қамоқ ва ахлоқсизлик, жанжал ва қизганишининг асло кераги йўқ. Парвардигори олам ва пайғамбарга суянинг, танани эмас, балки руҳни парварш қилинг».*

Баъзан шундай бўлади. Инсон ўзи билан курашда оғир мағлубиятга учрайди. Шундан сўнг у худди шундай воқеа

га тайёрланган ҳолда келади. Тавба-тазарруси ҳиссиётларга шунчалик бой ва самимий бўладики, у тўхтовсиз хатти-ҳаракат бошлашга интилишни ҳис этади ва кейинги ҳаракатларга, яъни уни ғалабага элтувчи йўлга ҳам тайёр туради. Бу ўсмир худди шундай тап-тайёр эди!

Фақат якунловчи қатъий қарор қабул қилгач, у анча хотиржам бўлди. У ўз-ўзини шундай деб ишонтирди: илоҳий куч-қудрат унинг гуноҳлардан халос бўлишига ёрдам беради, чунки у бу гуноҳлар билан тиним билмай кураш олиб борган эди. Унда ички ботиний диний ҳаёт юзага келди. Кейинги ҳаёти шу ҳақда гувоҳлик беради. Ўсмир ўзини Худога ва одамларга хизмат қилишга бағишлади.

У одамларга нисбатан ишонч уйғониши учун улкан ҳисса қўшди. Уни Августин деб аташарди. У авлиёлақ қаторида тилга олина бошлади.

Муқаддас китобнинг куч-қуввати, ҳатто салбий руҳи тизимларни ҳам ўзгартириб, назардан четда қолганларни ижобий томонга мойил этиши яхши маълум. Аллоҳ сўзига жамланган алоҳида куч-қувват кўпгина кишиларни ў тафаккуридаги ўргимчак тўридан халос этиш учун уйғотиб юборди. Улар руҳан ва ижтимоий тарзда покландилар. Кўпчилик худди авлиё Августин каби ботиний тавба тазарруга берилди, худди унга ўхшаб бутун ҳаётларини Парвардигорга ва инсониятга хизмат қилишга бағишлади. Кўпгина улуғ инжилчилар ана шу тоифадаги одамлар сирасига киради.

Шундай фазилатли, мутаассиб диний арбоблар борки улар муқаддас китобни ўқийдилар. Биз уни ўқиш баробарида бошқа китобларни ҳам мутолаа қилиш кераклигини айтганимизда, бизни Худонинг ишига аралашганликдан айблаб, шунга уриняпти, деб қоралайдилар. Уларнинг тафаккуридаги «ўргимчак тўри» ҳар қандай жойдаги яхши нарсаларни кўришга йўл бермайди.

Парвардигорни одамнинг ишига аралашганини асло ҳожати йўқ. Бундай одамлар ниҳоятда хавфсирайдилар, чунки ақлнинг кучини тадқиқ этиш Худонинг иши унга аралашини шаккокликдир, дейдилар.

Ақл кучи деганда биз танлаш қобилияти, ўз келажагини режалаштириш ва назорат қилишни англаймиз. Кўпгина

на руҳлантирувчи китоблар китобхонлар фикр-ўйларини тартибга солиш, ҳиссиётларини жиловлаш кўникмасини ўзида ишлаб чиқиш ва ўз ҳаётини тартибга солиш учун ёзилади.

Норман Винсент Пил китобхонни энг яхши киши сифатида ишонтиришга уринади. Шунинг учун у муқаддас китобдан иқтибослар келтиради, уларга одамлар ишонади. Мана улардан айримлари (уларни сиз ҳам эслаб қолишингиз керак):

•У ўз кўнглида қандай ўйласа, шу тарзда намоён бўлмай. Кимки ишонар экан, унга бари муҳайё. Ё Раббим, ишончим комил, мени ишончсизликдан халос этгайсан! Менга ишонч бер, далла бер. Ишонч меҳнатдан айри ҳолда ўликдир, ё раб!

Ибодат этиб, тавалло қилсанг, нимаики хоҳласанг, ишонгинки, сен шунга эга бўласан, бу шундоқ бўлмай.

Парвардигорим биз билан экан, бизга ким қарши бўлади? Сўранг, сизга берулар; изланг ва маросимларни адо этинг; тақиллатингки, сизга (эшикларни) очурлар».

Ушбу бобда сиз «ақлий ўргимчак тўри»нинг бир неча турларини билиб олдингиз. Мана улар:

1. Салбийлари: а) ҳис-туйғу; б) ҳиссиёт; в) жазава; г) одатлар; д) ишонч; е) хурофотлар.

2. Кўзига тушган чўпни кўришни эплаб ололмаслик.

3. Семантик мураккабликлар оқибатида тортишув ва тушунмовчиликлар.

4. Ишончсиз фикр, нуқтаи назарлардан ишончсиз хулосалар.

5. Кўпинча умумий сўзлар ёки асосий фикрларда ифодалардан фойдаланиш.

6. Ҳаром-ҳариш хатти-ҳаракатларга одамни зарурият мажбур этиб, ундайди, деган ғоя.

7. Аҳмоқона фикрлар ва одатлар.

8. Ақлнинг кучидан фойдаланиш — бу динни ҳақорат қилиш, куфроналик деган хато мулоҳазага бориш.

Шундай қилиб, кўряпсизки, «ўргимчак тўри» ҳар хил майдонга қараб унча катта эмас ва йирик, юпқа ва мустаҳкам бўлади. Агар сиз мазкур рўйхатни кенгайтирсангиз, кейин бу тўрнинг барча торларини диққат билан кўриб

чиқсангиз, уларнинг бари салбий ҳолда дунёни идрок эт билан туташиб кетганини пайқайсиз.

Сиз қачон шу ҳақда бош қотирсангиз, тушунинг, : мустаҳкам ўргимчак тўри, яъни салбий ҳолда дунёни шуниш билан чирмашган тўр, бу – ҳаракатсизликд Айнан ҳаракатсизликнинг айби шундаки, сиз ҳеч иш қ майсиз. Агар сиз нотўғри йўналишга қараб ҳаракат қ сангиз, у тормоз беришга ҳалақит беради ва тўхтайд. (шунчаки олдинга қараб йлдираб кетаверасиз, кетане) сиз.

Нодонлик ҳам ҳаракатсизликни келтириб чиқа **ди.** Қандайдир ахборот ёки тажрибадан беҳабар, мант дан маҳрум одам учун бу гаплар мантиқсиз бўлиб тую ди. Сиз ўз ақлингизни ҳақиқат қаршисида очишни ис ганингиз учун қарор қилган бўлсангиз – бу нодонликд иборатдир. Салбий ҳолда дунёни идрок этиш айнан а шу нодонлик негизида ўсади ва гулаб-яшпайди. Бу ш тоний чизикдан халос бўлинг! Қўлингиздаги китоб уни и тарзда уйдлашни батафсил хикоя қилиб беради.

Тажрибга асосланган дунёни идрок этишга таянп одам барча далил-даъволарни билмаслиги, амалий та рибага эга бўлмаслиги, ҳатто ишнинг туб моҳиятидан (хабар бўлиши мумкин. Аммо у тушунмаслиги ёки билма: лигидан қатъи назар, шунга иқрор бўладики, ҳақиқат (рибир ҳиқиқатлигича қолади. Шунинг учун у ақлни пе лашга тиришади, ўрганишга интилади. Ўз хулосалари биладиганларига биноан «қуриш»га уринади, аммо у н мадир қилса, янгиликни сезиб қолгудек бўлса, ўзгари ларга, ислоҳ қилишга ҳам тайёр туради.

Сиз тафакқурингиздаги ўргимчак тўрини тозалаш уч жасорат кўрсата оласизми? Агар жавобингиз ижоб бўлса, майли. 3-йўл кўрсаткич сизни олдинга, тўртин бўлимга етакласин, сиз ҳар қандай рояларни қабул қили га тайёр бўласиз. Ўз ақлингиз, куч-қувватингизни диққ билан кўздан кечира оласиз. Агар буни амалга ошира (сангиз, ҳаракатларингиз сизни буюк кашфиётлар са етаклайди. Фақат битта нарсани ёдда тутинг: бу кашф ётни фақат ўзингиз амалга оширишингиз мумкин.

Учинчи йўл кўрсаткич Мулоҳаза учун маълумот

1. Сиз ўйлаяпсизми, демак, бу – ўзингиз. Фикрларингиз ижобий ёки салбий бўлишидан қатъи назар, у руҳий дастурингизни баҳолайди. Ўзингизга бир қараб олинг:

Сиз: 1) яхши одам; 2) ёмон; 3) соғлом; 4) руҳий касал; 5) бой; 6) камбағал; ва сиз нима ҳақида ўйлаяпсиз: 1) бағрикенглик ҳақида; 2) ёвузлик тўғрисида; 3) тани сиҳатлик борасида; 4) фикрларингиз сизни қандай қиёфага солади; 5) бойлик тўғрисида; камбағаллик ҳақида?

2. Салбий ҳис-туйғулар, ҳиссиётлар, жазавалар; хурофотлар, салбий ишонч, одатлар, бу – «ўргимчак тўри»нинг барини ўз туморингизни, яъни салбий ҳолда дунёни идрок этишининг ижобий томон айлантурсангиз, бутунлай сидириб ташлаш мумкин.

3. Сиз уни, бу фикрий «тўр»ни мазкур китобни ўқиш жараёнида меъёри билан олиб ташлашни ўрганасиз.

4. Бошқалар билан тил топиша олмаганингиз туфайли муаммога дуч келсангиз, буни ўзингиздан бошланг.

5. Битта сўз тортишув, тушунмаслик ва дард-аламнинг сабабчиси бўлиши мумкин. Дунёни тўғри идрок этишга таянган сўз салбий идрок этишдан фарқ қилган ҳолда тескари натижа олиб келиши мумкин. Сўз тинчлик ёки уруш, рад қилиш ёки розилик, муҳаббат ёки нафрат, алдов ёки ҳақиқий ҳаракатнинг сабабчиси бўлиши эҳтимолдан холи эмас.

6. Келинг, гапни ақлар учрашувидан бошлайлик. Бу ишни доктор Фосдик амалга оширганида, унинг ёш ҳамсуҳбати ўзининг даҳрий эмас, балки диндор эканлигини тушунди.

7. Қурбақанинг сон гўшти мантиқлиқ ўргатиши мумкин. Агар тўғри хулоса қилмоқчи бўлсангиз, барча келтирган асосларингиз тўғрилигига гувоҳлик беринг.

8. Умумлаштирувчи «доимо», «фақат», «ҳеч қачон», «ҳеч қандай», «барча», «ҳеч ким», «қилолмайман», «мумкин эмас», «ёки... ёки» каби сўзларни, агар уларнинг ҳақиқатлигига тўла ишончингиз бўлмаса, дастлабки асосларингиздан чиқариб ташланг.

9. **Зарурят** — калит сўздир. У сизни ҳалоллигингиз ёки, аксинча, мақсадга эришиш учун фирибгарлик туфайли буюк зафарларга элтиш йўлида ҳаракатга келтирадими?

10. «Тарбияси оғир ўсмирлар» — эҳтимол, шундайлар сизга танишдир? Аммо ҳеч қачон умидни йўқотмаслик керак. Балки улар муқаддас бўла олмас, бироқ бир кун келиб ўзининг ва сизнинг дунёнгизни ўзгартирар, ана шунда бу дунёда яшаш яхши бўлар.

11. Фикрларингизни **бошқаринг**; ҳиссиётларингизни **назорат қилинг**; тақдирингизни ўзингиз ҳал этинг. Муқаддас китобдан олинган ўз-ўзини асослаш формуласини эслаб қолинг ва доимий равишда такрорланг.

12. Асос, далилларни уйдирмадан фарқлай билинг. Энг муҳим ва арзимас маълумотларни англаб олишга урининг.

Ҳис-туйғуларингизни бошқариш ва тақдирингизни ҳал этиш учун фикрларингизда дунёни тўғри идрок этиш ёрдамида тартиб ўрнатинг.

Тўртинчи бўлим

ЎЗ АҚЛ-ЗАКОВАТИНГИЗ ИМКОНИАТЛАРИНИ ТЕКШИРИШГА ЖУРЪАТ ЭТА ОЛАСИЗМИ?

Сиз вужуд билан қопланган ақлдан иборатсиз! Ва бўлғуси ақл бўлиб, сиз мўъжизали, сирли имкониятларга эга-сиз, худди билиб олинган, шу билан бирга ўрганилмаган каби. Ўзингизнинг ақлий имкониятларингизнинг барини таваккал қилиб, текшириб чиқинг. Уни нега текшириб кўриш керак?

Ихтирони кутар экансиз, у сизга нима келтириши мумкинлигини ҳисобга олишингиз лозим: (1) жисмоний, руҳий ва ахлоқий соғломлик, бахт-саодат ва бойлик; (2) танланган фаолият майдонида муваффақият; ва ҳатто (3) маълумот ҳамда номаълум шахсий имкониятларга таъсир этиш, ундан ўз ихтиёрига кўра фойдаланиб, бошқариш ёки ўзни у билан мослаштирган ҳолда ўтказиш.

Шундай экан, далиллик билан маълум жисмоний жараёнлардан ташқари бўлган табиат – барча кучларни текширишни бошланг, агар бошқаришни ўргансангиз, бу

кучлардан фойдалана оласиз. У сиз учун унчалик мураккаб бўлмайди ҳам, биринчи марта телевизор мурватини бураган каби қийин кечар, эҳтимол. Ахир ёш бола ҳам телевизор мурватини бураб, уни керакли дастурга мослаши мумкин. Бу ҳаракатни давом эттириб, у телевизор тўлқинларини узатувчи қурилма тўғрисида тушунчага ҳам эга бўлмайди, телевизор қисмлари, уни яратиш учун фойдаланилган технологиялардан беҳабар. Шунга қарамай, у бу иш ечимини топади. Чунки бола учун керакли дастакни бураш ёки тегишли тугмачани босишни билиш шарт, холос.

Мазкур бўлимда керакли дастакни бураш ёки тегишли тугмачани босиш зарурлиги кўрсатиб берилади, қандайдир мушоҳада юритиб, энг самарали механизмни олиш учун, албатта. Гарчи бу алоҳида механизм илоҳий кучларнинг ижоди бўлса-да, у тўла-тўқис сизга қарашлидир. У қандай қурилган? Айтайлик, у бошқа нарсалар билан бирга ўзида 80 триллион электрик элементни жамлаган. Демак, унда кўплаб таркибий қисмлар мавжуд. Ва бундай компонентнинг ҳар бири ўз-ўзидан электр қурилмага эга.

Унинг бўлакларидан бирини эса электр мўъжизаси деб айта олмайсан. Гарчи у беш-ўн унций қийматга эга бўлса-да, бундай деб бўлмайди. Унинг механизми 10 миллиарддан ортиқ тухумчалардан иборат бўлиб, уни генлаштириб, қабул қилиб, ҳисобга олиб ва қувват беради. Бу қандай механизм ва унга қай тарзда эгаллик қиласиз? Бу сизнинг танангиздир. Сизнинг «мен»ингиз олдингидек қолаверади, қўлингиз, кўз ва тананинг бошқа қисмини йўқотсангиз ҳам. Бу электр мўъжизаси нимадан иборат ўзи? У – сизнинг **мия ва асаб тизимингиздир**. Бу механизм бевосита сизнинг танангизни бошқаради, **ақл-идрокка вазифа беради**.

Ақл-идрокка келсак, у ҳам алоҳида қисмлардан иборат. Бири онг, иккинчиси эса онг ости деб юритилади. Уларнинг ҳар иккиси ҳам синхрон, яъни мос равишда ишлайди. Ҳар бири бир-биридан хабардор ҳолда ишлайди. Онг тўғрисида олимлар анчагина маълумот тўпладилар. Аммо ҳали юз йил ҳам ўтган эмас, биз онг остининг жуда кенг ўзлаштирилмаган майдонини текширишга ки-

ришиб кетдик, бу далилга қарамасдан, инсоният тарихи да ибтидоий одам онг остининг сирли кучига мурожаат килиб келган эди. Австралия аборигенлари ва ибтидоий қабила шароитида яшовчилар ҳозиргача буни амалда қўллайдилар.

Шундай экан, келинг, ҳозирдан унинг тадқиқоти билан машғул бўламиз! **Мен кундан-кунга барча соҳаларда бойиб бормоқдаман!** Келинг, Австралиянинг Сиднейида яшовчи Билл МакКоллнинг банкротлик ва режалари тўлатўкис барбод бўлганидан тортиб, муваффақият қозониб, гуллаб-яшнаганига қадар бўлган ҳаёт йўлини кўздан кечирайлик.

Билл 19 ёшида ўзини иш билан таъминлади – у тери хомашёсига ишлов бериш билан машғул бўлди. Бу ерда Биллни омадсизлик кутиб турарди. 21 ёшида у федерал конгрессга номзодини кўрсатди. Яна муваффақиятсизликка чидашига тўғри келди. Шу ва бошқа ноқулайликларнинг бари ёш австралияликнинг руhini емириб ташламай, аксинча унга илҳом берувчи қоникмаслик туйғусини авж олдирган эди. Ва у муваффақиятни бошқарувчи қонунларни ахтаришга уринди. Кўряписизми, Билл МакКолл бой бўлишни истади ва у китобларни ўқиш, таълим берувчи маилбалар орқали фаровонликка эришиш қондаларини эгаллаш мумкин, деб ўйлади. Шунинг учун Билл кутубхонага қараб йўл олди, у ердаги панд-насиҳатга доир адабиётлар бўлимида уни «Ўйла ва бой бўл!» қизиқтириб қолди. У китобни олди ва мутолаа қила бошлади. Бир марта ўқиб чиқди ва япа қайтадан ўқиди. Ҳатто учинчи марта мутолаа қилганида ҳам Билл МакКолл барибир уни тушунмади. Мен нима учун дунёнинг айрим бой кишилари сармояларини тиккан бу тамойиллардан фойдаланиб, уни амалга оширишим керак, деб ўйлади. Кейин нима бўлганини унинг ўзидан эшитинг:

— Мен «Ўйла ва бой бўл»ни Сиднейнинг иш билан алоқадор кўчаларида сайр эта туриб, шошмасдан тўртинчи марта ўқиб чиқдим. Ана шу ерда бари тўсатдан юз берди. Мен гўшт дўкони пештахтаси олдида тўхтаб, юқорига қарайдим. Шу аснода бир сония ичида илҳомнинг ярқ этиши дилимни ёритиб юборди, — МакКолл кулимсираб, давом

этди: — Бор овозим билан: «Мана у! Мен тушундим», деб бақириб юбордим. Бу ҳис-туйғу вулқони мени бутун ҳаяжон билан қоплаб олди. Бу ҳаяжон ёнимдан ўтаётган хонимни ҳам тўлқинлантириб юборди. У тўхтади ва менга ҳайрон бўлиб қаради. Мен ўзимнинг кашфиётимдан руҳим кўтарилиб, уйга қараб ўчдим...

Кейинроқ МакКолл ҳикоясини жиддий равишда давом эттирди:

— Биласизми, мен китобнинг тўртинчи бўлимини ўқидим, ундаги кичик мавзу: «Онг остига таъсир этиш усули» деб номланади. Шунда бирдан эсимга тушди: болалигимда отам Эмил Куэнинг «Аутосуггестия воситасида ўзни дадил тутиш одатини ривожлантириш» номи китобини ўқиб берар эди. Эмил Куэ онгли аутосуггестия воситасида касалликдан халос бўлиш ва беморларга соғломликни қайтариш хусусида тавсиялар берган бўлса, худди шундай аутосуггестияни бойликка эга бўлиш ва нима хоҳласанг, шунга эришиш борасида ҳам муваффақиятли қўллаш мумкин.

Биласизми, онгли аутосуггестия, бу шундай бир бошқариш воситасики, унинг ёрдамида шахс ўз онг остини беихтиёр равишда бошқаради. Агар бир кунда икки марта ўз кўлиниг билан ёзган бойликка чанқоқ бўлган қатъий фикрларингни овоз чиқариб, бунинг устига уни ифодали тарзда, диққатни бир жойда жамлаб ўқисанг ва кўз ўнгинида гўё пуллар алақачон қўлимда деб кўрсанг, ҳис этсанг, барча хоҳиш-истакларни бевосита ўзингниг онг остингга кўчириб ўтказган бўласан. Бу одатни бир неча бор такрорлаганингдан сўнг ўз-ўзидан фикрий кўникмалар ишлаб чиқилади ва у сендаги хоҳиш-истакни пул эквивалентига айланишига жуда самарали таъсир этади.

Яна бир бор такрорлайман: ўз хоҳиш-истакларингиз тўғрисидаги баёнотни овоз чиқариб ўқишда пулни ўйлашингиз асос бўлади, ўзингизда пул ҳақидаги фикр-ўйни ривожлантиришни истайсиз, сиз матнни ифодали ва таъсирли қилиб ўқидингиз.

Ўз-ўзини ишонтириш тамойилларидан фойдаланиш қобилияти маълум маънода диққат-этиборингизни бит-

та нуқтага йиғиш даражасига боғлиқ, муайян хоҳиш-истак токи куйдирадиган ҳолатда бўлмасин.

— Мен уйга зўрға етиб келиб, ҳали нафасимни ростламай туриб, овқатланадиган столга ўтирдим. Шу алфозда «Менинг қатъий ва энг асосий мақсадим — 1960 йилда миллионер бўлишдир», деб ёздим. Китобда инсон пулнинг аниқ қийматини кўрсатиб, вақтни белгилаши керак, деб ёзилган эди. Мен ҳам худди шундай қилдим.

Бизнинг суҳбатдошимиз бундан олдин, 19 ёшида муваффақиятсизликка учраган норасида Билл МакКолл эмас эди. Энди у ҳурматли Уильям МакКолл, Австралия парламентининг ёш аъзоси; кўп тармоқли «Coca-Cola» фирмаси директорлар кенгашининг собиқ раиси ва Сиднейдаги оиласига қарашли 22 та компаниянинг директори ҳисобланади. МакКолл миллионер бўлгач, китобни кимларга ўқиб бериб, **ўз-ўзи ўзини ишонтириш ёрдамида онг остига текширишга ундаган бўлса**, ўшалар ҳам бойликка мойил бўлишди (дарвоқе, МакКолл белгиланган муддатдан тўрт йил аввал миллионерга айланган эди).

Мен кундан-кунга барча соҳада яхши бўлиб бормоқдаман. Шу ўринда китобхонлар диққатини битта нуқтага жалб этайлик: юқорида тилга олинган «ўз-ўзини ишонтириш» атамаси Эмиль Куэ томонидан қўлланилган «онгли аутосуггестия» атамасининг синоними ўринда фойдаланилган.

МакКоллнинг хотирасида қолгани шуки, болалигида отаси уни бир буюк кашфиёт сари етаклайди. Ўша китобчада парчаларга жо этилган кашфиёт — ундан ким бўлмасин, эркакми, аёлми, ҳатто ёш болами, уни ўзи учун очган бўлса, самарали фойдаланса, нафи катта эди. Худди шундай сиз ҳам Билл МакКолл ва унинг отаси каби онгли аутосуггестия имкониятларини ўзингиз учун ишлашга мажбур этишингиз мумкин.

Шундай қилиб, онгли аутосуггестия Эмиль Куэ учун кенг очилди, чунки у инсон ақлининг имкониятларини текширишга мардонавор киришган эди, бунда текшириш нишони сифатида ўзини, шу билан бирга бошқа одамларни ҳам олди. Ҳаммадан олдин буюк кашфиётни бунёд эттунга қадар у ўз беморларидаги жисмоний хасталикларни

гипноз ёрдамида даволади. Аммо у кашфиётни амалга оширгач, мохиятига кўра, табиатнинг оддий, содда битта қонунига таянди, яъни ўз амалиётида гипноз сеансларидан бутунлай воз кечди.

Эмил Куэ бу оддий қонунни топиш ва англашга қандай муяссар бўлди? У ўз-ўзига бир қатор саволлар бериб, жавоблар топганидан сўнг улкан кашфиётни очишга эришди.

1-савол: Ишончнинг қайси тури даволашга қулай — шифокорга боғлиқ бўлганими ёки беморнинг миёсида рўй берганими?

Жавоб: Куэнинг ишонч билан айтишига қараганда, айнан беморнинг миёси онгида ёки онг остида ишончни юзага келтиради, шу асосда унга ақл ва тана акс-садо беради. Англаямаган ёки англаган ўз-ўзини ишонтириш бўлмаганида, ишонч ҳаракатдан ташқарида бўлмайди.

2-савол: Агар шифокорнинг ишонтириши ички ишончнинг ҳаракатга келтирса, нима учун беморга соғайтирувчи таъсир кўрсатиб, ўз-ўзини ҳақиқий ишонтириш йўлини қўллаш мумкин эмас? Нима сабабдан унга ўз-ўзини салбий ишонтиришнинг ҳалокатли таъсиридан холи тутиш мумкин эмас?

Жавоб: Тажрибага таянган ҳолда дунёни идрок этишнинг ҳатто гўдак ҳам ўзида ривожлантириши мумкин. Мазкур усул ҳақиқий йўналишнинг қатъийлигини такрорлашдан иборат. Масалан, Парвардигори оламнинг марҳамати билан мен кундан-кунга барча соҳаларда ҳаммадан кўра яхши бўлиб боряпман.

Ўлим дарвозаси очилай-очилай деб турибди. Қўшма Штатларда ҳар йили 450 минг шизохона бола туғилади, ярим миллиондан зиёд ўсмир автомобиль ўтирлагани ва бошқа жиноятлари учун ахлоқ тузатиш идораларига тушади.

Шахсий табиатдаги бундай фожиалардан ҳалос бўлиш мумкин эди, агар:

а) ота-оналар ишонч усулларини эгалласа; ва б) уларнинг ўғил ва қизлари ўз-ўзини ишонтиришнинг диний тамойилларидан самарали фойдаланишни ўрганган бўлиш-

са. Ишонтиришнинг усулларини тўғри қўллаб, бу ёш йил
гитлар ўзларида онгли аутсугтестия воситасида мустақ
кам ахлоқий тамойилларни ривожлантириш учун раббат
лантирувчи омилга эга бўлишлари мумкин эди. Ана шун
да улар тенгдошлари томонидан хохишдан ташқари ишон
тиришни қайтариш ёки таъсирини кесишни билган бўлар
дилар.

Ўз-ўзидан маълумки, ҳар бир шахс ҳаёти давомида
онгли аутсугтестияга қўпроқ муносабатда бўлади. Худд
шундай ҳолатларда унинг акли онг ости талабларида
келиб чиққан ички истак-майл ва одатларга жавоб бера
ди. Дунёни тўғри идрок этишга берилган одам жилди
муаммога дуч келганида, унга қизиқтирувчи тизим ёрдам
га келади. Бу ўз-ўзини асослаш формуласи бўлиб, онг ос
тидан оигга катта тезликда ўтади. Бу, асосан, энг қалтқ
вазиятларда, айниқса, ўлим дарвозаси очилай деб турган
пайтга таалмуқлидир. Шунга ўхшаш ҳодиса Австрали
нинг Квинсленддаги Тувумба шаҳрида яшовчи Ральф Уэл
пнер билан рўй берди. У «Дунёни тўғри идрок этиш: му
ваффақият илми» курси тингловчиларидан бири эди.

Эрталаб соат икки ярим. Уйга катта бўлмаган шифо
хона палатасида Ральф жасади тепасида икки ҳамшира
навбатчилик қиларди. Кейин эса, кундузи соат 16:30 да
унинг оиласига қўнғироқ қилишиб, зудлик билан келиш
лари лозимлигини тайинладилар. Қариндошлар Ральф
ётган ложага етиб келишганида у юрак хуружи туфайли
беҳуш ётарди. Энди оила аъзоларининг бари коридорда
ўтириб, ҳар ким ўз билганича беморнинг ҳолидан безовта
бўлиб, ибодат қиларди.

Бу пайтда хира ёритилган палатадаги икки ҳамшира
беморнинг жасади олдида умидсиз ҳолда ивирсиб юра
ди. Даволовчи шифокор ҳам ўша ерда эди. У, Ральф олти
соат давомида барибир ҳушига келмади, мен қўлимдан
келган барча ишни қилдим, деб палатадан чиқди. У ян
битта беморни кўриниши керак, чунки у ҳам оғир аҳволда
эди.

Ральфнинг мажолли йўқ, гапиролмас, ҳеч нарсани сез
масди. Унга ташқи дунёдаги келаётган яккаю ягона нар
са — ҳамшираларнинг овози эди, холос. Ана шундай лаҳ

заларда унинг хаёлига ўтган кунларнинг бари ойдинлашди. Ральф хамширалардан бирининг гапни эшитиб қолди:

— У нафас олмаяпти! Томир уришини сезяпсанми?

«Йўқ» деган жавоб бўлди.

Ральф яна ва яна ўша бир хил саволни ва ўзгармас жавобни эшитганди:

— Энди томир уришини сездингми?

— Йўқ.

«Менда ҳаммаси жойида-ку. — деб ўйлади Ральф, — аммо уларга буни қандай билдирсам экан? Мен уларга шиманидир айтишим керак!»

Шунда унинг миясида хамширалар алданиб қолишлари мумкин, деган фикр чарх ура бошлади. Ральф зўр бериб ўйлашда давом этди: «Ахир мен соппа-соғмаи-ку. Ўзининг хаёлимга ҳам келтирганшим йўқ. Аммо буни уларга қандай билдириш мумкин?»

Ана шунда у ўз-ўзининг асослаш формуласини эслаб қолди: **агар сен ишонсанг, нимага иложнинг етса, ўшани қила оласан**, деб уқтирарди ушбу формула.

Ральф кўзини йириб очингга урибди, аммо қанчалик кучанмасини, ҳаракатлари беҳуда кетди. Унинг қовоқлари фикрий бутурукқа асло бўйсунмасди. У қўли, оёғи, калмасини қимирлатмоқчи бўлди — аммо ҳеч қандай натижа йўқ эди. Аслида Ральф ҳеч нарсани ҳис этмасди. У қайта-қайта кўзини очингга ҳаракат қилди ва ниҳоят: «Мен бир қовоғи учганини кўрдим, у ҳали тирик», деган овозни эшитди.

«Мен кўрқувни мутлақо ҳис этмаган эдим. — деб хикоя қилади Ральф, — ва вазият барибир ғалати эди. Ниҳоят хамширалардан бирининг овози келди: «Шу ердамисиз, жаноб Уэлпнер? Тирикмисиз?» Мен улар тўшмасини, деган маънода қовоқларимни пирпиратиш билан жавоб беришга ҳаракат қилдим; аҳволим жойида, мен ҳали тирикман, демокчи бўладим».

Бу ҳол Ральфнинг тиимай ҳаракат қилиб, дастлаб биригини, сўнг иккинчиси кўзини очганига давом этди. Шу вақт ичида инфокор ҳам қайтиб келди. Унинг ўлчов билмас ҳаракатлари, хамшираларнинг елиб-югуриши, бу шунга бармоқ маҳоратларини сарфлашлари тусфайан Ральф ҳаётга қайтди.

Шундай қилиб, ўқиган китобларимиз, ўйлаган ўйларимиз у ёки бу даражада онгга ёки онг остига таъсир этади. Яна кўз илғамайдиган шундай пинҳоний кучлар борки, улар жуда кучли таъсир этади, гарчи онг остида жойлашиб, онгнинг юқори томоғидан ўрин олган бўлса ҳам бу таъсир давом этади.

Пинҳоний кучлар маълум жисмоний сабаблар туфайли ёки номаълум манбалардан юзага келади. Халқ текширилмаганни муҳокама қилишга киришишдан олдин айтилганни кўргазма билан тушунтирамиз. Бунга Вэнс Паккарднинг «Ишонтиришнинг яширин воситалари» номли асари мисол бўла олади. Даставвал бу воқеа Америка газеталарида пайдо бўлди, кейин уни журналларда босиб чиқаришди. Ишонтириш ёрдамида реклама қилиш воқеаси ёритилган репортажга диққат қилайлик. У миллий журналлардан бирида босилган эди. Гап Нью-Жерси шаҳридаги кинотеатрлардан бирида ўтказилган тажриба тўғрисида боради. Тажриба ўтказилаётганида, экранда реклама эълонлари шунчалик тез ўтадики, уни томошабинлар онги илғамай ҳам қоладилар.

Олти ҳафта мобайнида кинотеатрда ҳозир бўлган кирк мингдан зиёд томошабин ҳеч нимадан гумонсирамай ушбу тест иштирокчилари бўлиб қолишди. Фильмни намойиш этиш давомида экранда бир лаҳзалик вақт мобайнида иккита реклама плакати кўриниб қолар, махсус техник жиҳозланган туфайли уни оддий кўз билан илғаш мумкин эмасди; аслида лавҳада кинотеатр холлида сотилаётган маҳсулот реклама қилинаётган эди. Ҳафта охирида якуний ҳулоса чиқарилди: бу маҳсулотлардан бирининг харид ҳажми бирданга 50, иккинчиси эса деярли 20 фоизга ошиб кетган.

Мазкур усул ихтироси тушунтириб беришича, гарчи маълумот кўринмайдиган даражада бўлса-да, у барибир кўп томошабинларга таъсир этган, чунки онг ости қобилияти таассуротларни онган идрок этишга нисбатан тезроқ ўзгартириб олади.

Бу воқеа матбуот саҳифаларида босилиб, тарқаб кетганидан сўнг жамоатнинг ваҳимага тушди. «Фикрлаш жараёнининг харидга онд азму қарор қилишдаги тафак-

кур тимсолларини бундай тарзда найрангга айлантиришни қоралашди, буни ишонтиришнинг онг остига таъсир этиш воситаси, деб ҳисобладилар. Одамлар эсанкираб қолишганди. Уларни «мияларни тозалаш»дан иборат даволаш тартибига бундай ундаш энг қабиҳ ҳийла-найранг бўлиб кўрқитди. Шу билан бирга бизни ҳайратга солди, кўпчилик бу вазиятга дунёни тўғри идрок этишга кириш учун имконият деб қарамади. Ахир онг ости даражасида ишонтириш тамойилни худди шу тарзда муваффақият билан керакли томонга буриб юбориш мумкин экан. Маълумки, энергия, яъни қувватдан зарар ёки фойда олиш мақсадида фойдаланиш мумкин, буларнинг бари йўналишни танлашга боғлиқдир.

Энди эса бу тажриба муваффақият билан тугалланганида, бошқа нарсани кўз олдига келтирмаслик керак; агар экранда шундай мазмундаги ўз-ўзини асослаш формуласи кўз ўнгидан лип-лип ўтса, бу ҳолат томошабинларда қандай самарали таъсир этишини тасаввур этиш мумкин:

Парвардигор ҳамиша марҳаматлидир!

Яратганининг марҳамати туфайли сиз кундан-кунга барча соҳаларда ажойиб бўлиб бормоқдасиз!

Ҳақиқатнинг кўзига тик қарашга ўзингизда куч топинг!

Инсон ақли ҳамма нарсага қодир, у ўйлаганларига дунёни тўғри идрок этишга таяниб барча нарсани амалга ошира олади!

Ҳар қандай камбағалликда унга тенг ёки кўпроқ фойданинг уруги мавжуд, кимки дунёни тўғри идрок этишга таянса, унга муяссар бўла олади. Сиз уддалашингизга ишонсангиз, уни албатта амалга оширасиз! Ана шунинг ўзи дунёни тўғри идрок этишга ёндашувнинг амалга ошиши эди, ўз-ўзидан маълумки, бунда томошабинларнинг розилиги олинади.

Маълум физик кучининг онг остига таъсирини кўрсатувчи яна битта мисол сифатида радиолокаторларнинг штурманларга таъсирини кўрсатиш мумкин.

Нима учун «Andrea Doria» ва «Volchem» кемалари чўкиб кетди? «**Andred Doriya**» капитани Пьер Кламан ва «**Stockholm**» капитани Х.Т.Норденсон бўлиб, кемалар

Нантакет оролдан 50 миля нарида тўқнашиб кетганида, 50 одам ҳалок бўлган эди. Ушбу кемалар орасидаги масофа 10 миля бўлганида «Stockholm»даги радар қурилмаси оператори «Andrea Dotia»ни пайқаб қолди.

1959 йил 26 мартда шинам безатилган «Санта Роса» (лайнер капитани Фрэнк С.Сивин бўлиб) у Нью-Жерси қирғоқларидан 22 миля узоқликда «Volchem» танкери билан тўқнашиб кетди. Команда аъзоларидан тўрттаси ҳалок бўлди. Капитан Уолтер Уэллснинг иккинчи ёрдамчиси, «Санта Роса» радар операторининг маълумотига кўра, у «Volchem» танкери йўналишини харитада икки марта белгиллаган экан.

Мазкур ҳодисани текшириш бўйича ўтказилган ҳар томонлама тергов бу тўқнашувларнинг сабабларини изоҳлаб берувчи ҳеч қандай қаноатли жавоб бера олмайди. Радиолокация қурилмаларидан тарқатилган тўлқинлар сабаб бўлиши мумкиними? Эҳтимол, бу саволга жавобни Сидни А.Шнайдер билар? Иллинойс штатидаги Скоки шаҳрида яшаган Сидни Шнайдер ўсмирлик ёшидан бошлаб гипноз масалаларига қизиқарди. Унинг катта акаси, университет талабаси ўзининг биринчи синовдан ўтаётган мижозни транс, яъни қарахт ҳолга келтирганини бир неча бор қузатган эди. Сидни устаси фарағ гипнозчига айланди. Ўзининг иш даврида у радиоператор ва электрон-муҳандис мутахассислигига эга бўлди.

Иккинчи жаҳон уруши даврида Сидни Шнайдер машҳур «А.Д.Д.» деган ҳаётий тизимнинг эг ва муҳим элементи бўлиб қолди. Бу тизим номи «Ахборот, дўстми ёки душманми?» деган сўзларнинг бош ҳарфидан олинганди. Унинг асосий иши мамлакатни тарқ этган барча кемаларнинг радиолокацион қурилмалар билан жиҳозланганини кузатишдан иборат эди. У вақт-вақти билан радар операторлари беҳуш ҳолга тушиб қолганини аниқлаганди. **Гипноз ҳолатидан чиққандан кейин улар ўзлари билан нима бўлганини мутлақо эслай олмасдилар!**

Гипноз соҳасида жуда катта маълумотга эга бўлган, шунингдек, электроникани яхши ўзлаштирган Шнайдер шундай хулосага келди: тўлқинлар радар қурилмасидан

операторнинг бош миясидаги тўлқинлар билан синхрон нурлана бошлаб, ҳарбий денгизчилар диққатини ўзига жалб қилади. У ана шу назарияга асосланиб, тарқатиладиган радар тўлқинлар ўлчамини ўзгартирди, натижада ҳушдан кетиш ҳодисалари такрорланмайдиган бўлди.

Сидни Шнайдер радар қурилмаларида хизмат қилувчи денгизчиларни транс, яъни беҳуш ҳолга туширишга доир ҳулосалари, урушдан кейин кашф этган қурилма — мия тўлқинлари синхронизатори ҳақида батафсил маълумот берган.

Мия тўлқинлари синхронизатори ўз ичига нималарни камраб олади?

У электрон қурилма бўлиб, турли даражадаги гипноз ҳолатларини онг ости кучайиши орқали мия тўлқинларини фотонли (ёруғлик) тарзида кучайтиришга мўлжалланган. Бу асбобни алоҳида, шу билан бирга терапевтнинг магнитофон тасмасига ёзиб олинган сўздан иборат ишонтириши билан биргаликда ҳам қўллаш мумкин.

Беморга ҳеч қандай сим ёки улагич уланмайди. Ижобий натижалар ҳар қандай масофадан қурилмага сезиларли равишда нур тарала бошлаганда, қўлга киритилди. Бу усқуна ёрдамида ўртача уч дақиқада 90 фоиз ишонч билан синалаётган кишини енгил ҳолатдан чуқур ҳолатга қадар гипнозга тушириш мумкин.

Шундай тажрибалардан бирида мия тўлқинлар синхронизаторидан фойдаланишда унда иштирок этувчилардан бирортасига ушбу асбоб ва унинг имкониятлари тўғрисида хабар қилинмади. Уларга қандайдир тажриба ўтказилиши, унда уларнинг тажрибали қуёнлар сифатида иштирок этиши ҳақида ҳам бирор оғиз айтилмади. Шу билан бирга 30 фоиз ҳодисада синовдан ўтаётганлар турли гипнотик ҳолатга солинди.

Бу синхронизатор қандай ишлайди ва қандай таъминланади?

— У худди телевизор узатгичига ўхшайди, — деб тушунтиради Шнайдер. — Инсон мияси электр импульслар (тўлқинлар)ни бир неча частотали диапазонда ишлаб чиқаради. Бу ҳаммага маълум факт, бундан дастлаб тиббиётда 1929 йилда фойдаланган эдилар, ўшанда электроэн-

цефалограф (ЭЭГ) кашф этилган, у миядаги электромагнит тўлқинларининг тебранишини хисобга олишга мўлжалланган эди.

— Мейнинг қурилмам кўп жиҳатдан телевизион тизимнинг вазифасини бажаришига ўхшаб кетади, — давом этади Шнайдер. — Телевизорда сурат юқорига ҳам, пастга ҳам силжиб кетмайди. чунки приёмникдаги импульслар телевизион кўрсатувларни узатувчи станция импульсларига синхронлаштирилади, яъни мослаштирилади. Приёмник узатилаётган частотада **ишлашга мажбур** ва сурат ҳам шунга бўйсундирилади. Худди шундай телевизион станциядаги узаткич ва мия тўлқинлари синхронизатори ҳам синхрон (мослашувчи) импульсларни беради. Синхронизатор томонидан кучайтирилган фотон тўлқинларга келсак, у мия частоталарини қаттиқ синхрон ҳолатга келишга мажбур этади. Айнан ана шу ҳолатда гипноз рўй беради. Миянгизни приёмникнинг ўрнига, мия тўлқинлари синхронизаторини эса телевизор узатма ўрнига шунчаки кўйиб кўринг.

Кейинги саҳифаларда инсон миясини фақат приёмник ўрнига эмас, балки телевизион узаткич ўрнига ўхшатиш кўрсатиб берилади.

Билимларнинг етишмаслиги жуда хавфли бўлиб қолади.

Юқорида бир қатор кўринмас кучлар асосида маълум **жисмоний сабаблар** ётгани кўриб чиқилди. Энди эса текширилмаган соҳада бир неча одим олдинга қараб силжиймиз: рухий ҳолатлар соҳасига оид қўзғатилган тасаввурлардан қуйидагиларни кўриб чиқайлик:

1. ЭСП (экстрасенсорик перцепция ёки хис-туйғудан ташқари идрок этиш) — ташқи ҳодисаларни хис-туйғу аъзолари иштирокисиз англаш ёки таъсир этиш, унга муносабат билдириш. Бунда қуйидаги ҳолатлар киради:

а) Телепатия — фикрларни масофадан туриб узатиш.

б) олдиндан кўра билиш (каромат) — сезги аъзолари томонидан қабул қилинмайдиган объектларнинг фарқини ажратиш қобилияти.

в) экстрасенсорик олдиндан кўра билиш — келажакни билиш қобилияти.

г) Апостериор англаш — ўтмишга назар ташлаш қобилияти.

2. Психозиноз — объектларга фикрнинг кучи билан таъсир этиш қобилияти.

Энди эса соғлом фикр нуқтаи назаридан тадқиқ этишга уриниб кўрамиз. Рад қилиб бўлмайдиган мантиқдан чекиниш ва каллани турли бўлмағур хаёллар, чиқитлар билан тўлдириб ташлаш номаъқул оқибатларга олиб келиши мумкин. Далиллар, фақат далиллар шубҳалар дарёсидан олиб ўтувчи тошлар бўлиши мумкин. Шунинг учун тажрибали йўл кўрсатувчи сизга хавф-хатарсиз сўқмоқларни кўрсатиб бера олади. Кейинроқ бу йўл кўрсатувчи сизнинг ихтиёрингизга берилади. Аммо ҳаммадан олдин ўтмиш тўғрисида суҳбатлашамиз.

Томас Ж. Хадсоннинг «Рухий ҳолатлар қонунлари» китоби 1893 йилда чиққан заҳоти ноёб китоблар сирасига кирди. У ўз ичига бир неча рухий изтиробларнинг ҳужжатлаштирилган ҳодисаларидан ҳикоя қилувчи воқеаларни қамраб олган. Китоб ушн ўқиган ўн минглаб кишиларнинг тасаввурини кўзғатиб қўйди. Айримлар бунга тайёр эдилар, айримлар эса — йўқ.

Шу вақтдан бошлаб жамоатчилик фикри рухий ҳолатларга нисбатан бирдан шиддат билан ўса бошлади. Аммо кимки тегишли тайёргарлик кўрмаган бўлса, бу қизиқиш фойда бермади, у бемаънилиқдан иборат машғулотга айланиб қолди. Иззат-ҳурматни ифодаловчи бундай танглик ва мўъжизавий қизиқиш инсоннинг рухий имкониятлари ҳақидаги билимларнинг етарли эмаслиги туфайли рўй берди. Айрим одамлар думбул тафаккур ва беқарор рухий ҳолат, бунинг устига тегишли маълумоти бўлмагани боис айна шундай низо кўзғатувчи ортиқча, ўзига хос машғулотга уриниб кетишади. Нима учун бунчалик кўп диний арбоблар, олимлар ва аҳолининг ижтимоий таъминоти учун масъул шахслар куфрона рухий ҳолатларини текширишга киришиб кетганларини тушуниш мумкин:

1. Меъёрий даражада яшаётган одамлар учун хаёлотнинг, фантазиянинг ҳаддан зиёд авж олиб, тарқалиб кетиши ваҳима, хавф-хатар туғдира бошлади.

2. Ҳақиқий факт, далилларни уйдирмадан фарқлаш жуда қийин бўлиб қолди.

3. Гипноз сеанслари (ҳаваскорлар ўтказадиган) ва эстрада жанри вакиллари, шулар қаторидаги фақирлар, медалиумлар ва фуқаролар онгида саросима кўзгайдиган лўттибозларнинг товламачиликдан иборат трюклари.

4. Диний тамойилларнинг ҳозирга қадар кўринмас, пинҳоний моҳиятининг айниб кетиши даф қилиб бўлмайдиган даражадаги густоҳликка олиб келди.

Барчаси, у ёки бу даражада руҳий ҳолат билан алоқадор бўлса, улар бирикиб кета олмайди. Уларга қандайдир тақиқ қўйилди. Аммо бу ижтимоий, касбий соҳалардаги таҳдидлар, қатағонлар ва қувғинларга қарамасдан соғлом фикрга эга, ҳақиқат учун охиригача кураш олиб борадиган мард, ҳақиқатгўй одамлар топилади.

Доктор Жозеф Брэнкс Райн узоқ давом этган кураши (Дьюк университетида ишловчи) ва унинг хотини, доктор Луиза Э. Райннинг фаол ҳамкорлиги ва қўллаб-қувватлашлари туфайли руҳий ҳолатларнинг тадқиқоти ўзига яраша обрў-эътибор топди. Бунга доктор Райннинг фетъа-атвори ва унинг 30 йил давомида математик қонунларга асосланган лаборатория тажрибаларини **назорат этиши** имконият яратди. Улар зиммасидаги вазифа анча оғир эди, чунки спанган характери билан ажралиб турадиган руҳий ҳолатларни лаборатория шароитида кузатиш осон эмас, албатта. Бундай ҳолатлар кутилганига кўра жуда кам, боз устига индивид кучли руҳий жазавага тушганда ёки уларда кучайган, хаёдан кетмайдиган хоҳиш-истак — сеvimли кишининг тўсатдан дунёдан ўтиши билан боғлиқ вазиятда юзага келади.

Бизнинг кунларимизда руҳий ҳолатлар мавзусида ёзадиган ҳар бир киши ҳурматли доктор Райнни ўзига ҳомий сифатида эътироф этишга ҳаракат қилади. Унинг илмий фаолияти ва Дьюк университети ишига таянса, шахсий назариялари анчайин ишонарли бўлишидан умид қилишади. Биз ҳам бундан мустасно эмасмиз. Шунинг учун мавзуга қизиқишни йўқотмай туриб, муаллифи Райн ҳисобланган «Ақл чегаралари» номли китобни ўқиб чиқишни тавсия этамиз.

Доктор Райннинг мазкур тадқиқотларга нисбатан қаршиликларни бартараф этиши ва ақл (онг)нинг ҳайратланарли имкониятларига бўлган ишончни жорий этишдаги хизматлари муваффақиятли эди. Бу жиҳатдан бизга, айниқса битта далил ғоятда ибратли эдики, унга, ҳатто ҳушёр ишбилармонлар ишонибгина қолмай, ўзлари ҳам тажриба ўтказмоқчи бўлишган. Вестингхауздаги астронавтлар институти директори доктор Питер А. Каструччо интервьюларидан бирида таъкидлаб айтишнча, институт олимлари телепатия ва олдиндан каромат қилиш ҳодисасидан масофада туриб мулоқотга киришиш устида тадқиқот ўтказишган. Бунинг устига Каструччонинг ўзи бундай йирик тажриба ўтказишга қарор қилишдан олдин бир неча бор доктор Райн ҳузурига ташриф буюрган.

Телепатия ва олдиндан билиш кароматининг йўл ва воситаларини текшириш натижалари қанчалик самарали бўлди ва уни тижорий мақсадларда амалга ошириш бўйича уринишлар қандай наф берди? Бу саволга шундай жавоб берамиз: олис ўтмишда ишончсиз кўринган ғоялар устидан қулиш рўй берган бўлса, ҳозир у ўз-ўзидан юз берадиган жараён сифатида қабул қилинмоқда: а) материянинг энергияга, энергиянинг эса материяга айланиши ҳақида; б) атомнинг бўлиниши; в) сунъий йўлдошларнинг учрилиш имкониятлари; г) реактив энергиясидан фойдаланиш ҳақида; д) биригчи зарурий ашёлар, масалан, телевизор кабиларнинг яратилиши тўғрисида.

Инсон компьютери, яъни мияси ва асаб тизимидан нусха олинган электрон компьютер тўғрисида нима дейиш мумкин? Буларнинг барини инсон тажрибага асосланган дунёни идрок этиш асосида ўйлаб топган, бунга тўлиқ ишонган, бунинг барини яратган! Мазкур қурилма нур, ёруғлик тезлигида ишлайди, унинг тезлиги бир сонияда 186.300 милга тенг! Бир сонияда 40.000 арифметик амални бажаришга, ўзининг хатоларини топиш ва тузатишга қодир! Ушбу қурилма шунинг учун ҳақиқатга айландики, инсон унга ўз танасининг асаб тизимидаги таниш электрик фаолиятини кўп соҳалардаги вазифаси билан мос келувчи электр тизимини унга киритган эди.

Инсон ақли нимани ўйлашга ва нимага ишонишга қодир бўлса, буларнинг ҳаммасига тажрибага асосланган ҳолда дунёни идрок этиш орқали эришиши мумкин!

Аммо бирорта механизм, бирорта кашфиёт сиз эгалик қилаётган мия ва асаб тизимидан иборат ҳайратомуз «инсоний компьютер»га асло бас келолмайди. Ваҳоланки, инсон бор-йўғи оддийгина тана ва мия билан таъминланган, холос.

Бизнинг ҳар биримиз тана билан ажратилган ақлга эгамиз. Бу ақл таниш ва нотаниш кучларга эга, шу билан бирга уларнинг таъсирига бўйсунди. Ақл икки таркибий қисм: онг ва онг остига бўлинади.

Бу ўринда биз, асосан, «онг ости ақли» деб юритилмаган концепцияга, яъни унинг имкониятлари ва кучи, ўрнинилган ва пинҳоний жиҳатларига асосий эътиборни қаратамиз. Энди «онгли ақл», яъни онг ости ҳақида гап кетса-чи? У ҳам кам аҳамиятга эга эмас.

Юқорида баён этилганлардан сизга нималардир ишоник бўлса, дастакни қай тарзда айлантириш ёки тегишлар тутмачани қандай босиш, ўзингиз эгалик қилаётган қуримадан хоҳлаганингизни олиш учун нима қилиш керак бўлса, ўз ақлингиз имкониятларини текширишга киришиш учун дадиллик билан киришинг ва ишга тушинг. Бу ишда сизга 4-йўл кўрсаткич йўналиш беради ва «... яна нимадир»га йўллайди.

Тўртинчи йўл кўрсаткич **Мулоҳаза учун маълумот**

1. Сиз танага бўлинган ақлдан иборатсиз. Танангиз ўзида қандайдир электр механизмини жамлаган. Миянгиз эса ҳақиқатдан ҳам «электр мўъжизаси» деб номланади.

2. Сизнинг ақлингиз икки бўлимдан: онг ва онг остидан иборат. Улар биргаликда ишлайди.

3. Онгли аутосуггестия ва ўз-ўзини ишонтириш — бир-бирига синоним бўлиб, у оддий аутосуггестиядан фарқли ўлароқ ихтиёрий фаолиятни англатади. Оддий аутосуггестия ҳодисасида ахборот (хабар) ўз-ўзидан онг остидан он-

га узатилади, шу билан бирга тананинг турли қисмларига юборилади. Онг остида одатлар, хотира, хулқ-одоб андазалари ва ҳоказоларнинг асослари мавжуд.

4. Мен кундан-кунга барча соҳаларда тобора яхши бўлиб бормоқдаман. Ўз-ўзини таъкидлашнинг ушбу формуласи юқори тезликда ифодали тарзда тез-тез такрорланиб, онг остига таъсир этади. Бил МакКолл сармойларидан айнан ана шу — ўз-ўзини ишонтириш ёрдамида фойда олган эди.

5. Куз ихтиросининг моҳияти қуйидагича: ўзингизга ёрдам бериш учун соғлом, ижобий (тажрибага асосланган) ўз-ўзини ишонтиришдан фойдаланинг. Шу билан биргаликда салбий, ҳалокатга элтувчи формулалардан холис юринг.

6. Ишонтиришнинг атрофдагиларга таъсир этиши учун ушнинг усуларидан тўғри фойдаланинг. Ўз-ўзини ишонтириш услубларини тўғри тарзда амалга оширишни ўрганинг. Ана шунда жисмоний, руҳий ва маънавий соғлом, бахтга сазовор бўлиб, муваффақиятга эришасиз.

7. Агар сиз дунёни тўғри идрок этишни эгалласангиз, ўз имкониятларингизга эришсангиз, буларнинг барини бажара olasиз.

8. Ишончнинг пинҳоний воситаси: сиз дунёни тўғри идрок этишга таяниб, шу билан қуролланишни қўлга олинг.

9. Сизнинг миянгиз қувватли тўлиқ кўринишида тарқатади. Бу қувват ўз ичига бошқа одамларга, шу билан бирга бошқа ашёларга ҳам алоҳида таъсир этувчи кучга эга.

10. Билимларнинг ноқислиги, етишмаслиги ҳалокатли бўлиши мумкин. Ўз ақлингиз имкониятларини кучайтиринг ва текширинг. Тўлиқ хавф-хатар бўсағасида, руҳий ҳолатларнинг пинҳоний ҳудудида қолгудай бўлсангиз, сизнинг йўл кўрсатувчингиз доктор Бэнкс Райн бўлиб қолсин.

Парвардигорнинг марҳамати билан мен кундан-кунга дунёни тўғри идрок этишга таянган ҳолда барча соҳада тобора яхши бўлиб борапман.

Бешинчи бўлим ... ЯНА НИМАДИР

Сиз бор кучингиз билан ҳаракат қилиб, уриндингиз, барибир ҳеч иш чиқмади.

Эҳтимол, муваффақиятсизликка учрадингиз. чунки ютуққа эришиш учун қанчалик ҳаракат қилманг, сиздан яна нимадир талаб этилади. Эвклид аксиомасида шундай дейилган: «Бус-бутунлик унинг барча қисмлари яхитлиги ва бу қисмларнинг ҳар биридан каттадир». Уни ҳар қандай натижа ёки муваффақиятга татбиқ этиш мумкин ва аксинча ҳар қандай қисм бутундан кичикдир. Шунинг учун барча зарурий қисмларни битта жойга қўйиш катта аҳамиятга эга, ана шундай ҳолдагина бутунга эга бўлиш мумкин.

Муваффақиятсизликка олиб борувчи асосий сабаблардан бири салбий ҳолда дунёни идрок этишдир. Инсон қандайдир далил-исботлар, умумий қонунлар ва дунёга таъсир этувчи кучлар тўғрисида тасаввурга эга бўлмаслиги мумкин. Ёки, аксинча, уларни яхши билади, аммо аниқ, муайян вазиятда татбиқ этишга лаёқатли эмас. Маълум ва номаълум кучларга таъсир этиш, улардан фойдаланиш, уларни бошқариш ва улар билан ўзини мувофиқлаштириш тўғрисида ҳеч қандай тасаввурга эга бўлмайди.

Дунёни тўғри идрок этиш ёрдамида муваффақиятга интилганда, исталган, хоҳиш билдирилган нарсани қўлга киритиш учун ҳаракатни тўхтатманг. Изланишни **яна нимадир топиш учун давом эттиринг**. Режаларни барбод этганда, фалокат барига, унга чидаган кишига сабр беради, **ниманидир топишга** бўлган хатти-ҳаракатни ортга қолдиради.

Сиз ҳақон ана шу ниманидир янада ахтарсангиз, вазифангиз енгил кўчади, навбатдаги ноу-хауни эгаллаб, қувонч ҳиссини туюсиз! Болага бошқотиргични беринг, балки у буни эплай олмас, ҳечқиси йўқ. Аммо у хатти-ҳаракатни сира тўхтатмаса, бундаги топқирлик нимадан иборат экачилигини тушунишга интилса, ана шунда тезликда уни еча олади. Сиз эса бола эмассиз. Сизга, эҳтимол, бир нечта ҳаётий бошқотиргичларни ечишни тўғри

келар. Уларни тажрибага асосланган дунёни идрок этишга таяниб, жуда осон ечиш мумкин. Масалан, қандайдир шоир кўшиқ матнини ёзди, аммо уни чоп эта олмади. Жорж М.Козн уни олди-ю, унга яна **нимадир кўшди**. Ана шу «нимадир» Жорж М.Кознга тўлиқ имконият яратди. У матнга бор-йўғи учта қисқагина сўз илова қилди: «Гип, гип, ура!» Томас Эдисон чўғланма лампанинг муваффақиятли, қулай конструкциясини яратиш учун 10 мингдан кўп марта тажриба, синов ўтказган эди. Ҳар бир мағлубиятдан сўнг у керакли нарсани топгунича яна **ниманидир излашда** давом этарди. Ниҳоят сир очиқ-ойдин юз очганидан сўнг кўплаб электр лампочкаларни тайёрлаш имконияти пайдо бўлди. Эдисонгача буни аниқ кашфиётга айлантириш бирор кишининг ҳам хаёлига келмаган эди. У асрлар давомида мавжуд бўлган умумий қонушлардан фойдаланди.

Табиатда жуда кўп даволовчи ва профилактик хусусиятларга эга моддалар топилган. Аммо биз уларнинг мавжудлигини кўпинча хаёлга ҳам келтирмаймиз. Масалан, полиомиелитни эмлаш қандай бошланган? Жонас Эдвард Салк универсал қонуниятларга мурожаат этганидан кейин бу даҳшатли хатоликни бартараф этишга татбиқ этилган.

Муваффақият формуласи ёрдамида миллион долларлик мол-дунёга эга одамга айланишингиз мумкин. Сиз ўз пуллариингиздан маҳрум бўлишингиз, яна миллион, ҳатто ундан ҳам кўпроқ маблағ топишингиз ҳам эҳтимолдан холи эмас. Фақат битта шарт билан: сиз керакли формулани билишингиз ҳамда уни ақл билан амалга оширишингиз керак. Айтайлик, айнан қайси формула сизга биринчи миллионни келтирганини тушунмадингиз. Кейинги гал таваккал қилиб, мазкур вазиятда амалга ошириладиган муваффақият тамойилларидан чекинган бўласиз. Бундан халос бўлиш учун шартга қўшимча киритишга тўғри келди. Аммо тамойиллар ўша-ўшалигича қолади.

Орвилл ва Уилбур Райт ҳавода учиш соҳасида муваффақиятга эришдилар, чунки улар маълум нарсага яна **нимадир илова қилишган эди.** Кўпгина ихтирочилар ака-ука Райтларга қадар ҳам аэропланни кашф

этишга яқин келишган. Райтлар ҳам худди улар каби айнан ўша тамойиллардан келиб чиқишган эди. Аммо улар унга **яна нимадир** қўшишди. Райтлар элементларнинг янги тарздаги бир-бирига уйғунлигини топдилар. Шу боис бошқалар омадсизликка дуч келган нуқтада улар муваффақиятга эришдилар. Ўша **нимадир** эса жуда оддий эди. Райтлар қанотларнинг қиррасига ҳаракатланадиган очқичлар ўрнатишди, учувчи уларни бошқара туриб, учиш қурилмасини мувозанатда тута оларди. Бу очқичлар ҳозирги элеронларнинг нухасидан иборат эди.

Кўрамизки, муваффақият билан боғлиқ барча воқеаларда қандайдир умумий бир хил мувофиқлик мавжуд. Ҳар бир махфий таркибий қисмда илгари ишлатилмаган универсал қонуниятдан фойдаланишган. Айнан ана шу омил ишнинг моҳиятини тубдан ўзгартирган. Шундай қилиб, сиз муваффақият бўсағасида туриб, ундан ўтиш имкониятига эга бўлмасангиз, яна **ниманидир** илова қилишга, қўшишга ҳаракат қилинг. У жудаям катта бўлиши шарт эмас. Шов-шув бўлиши учун «гип, гип, ура!» деган сўзларнинг ўзи кифоя қилади. Унча катта бўлмаган очқич бир неча самарасиз ҳаракатлардан сўнг аэроплани учишга мажбур этди. Бунда «яна нима»нингдир сони эмас, балки унинг «руҳлантирувчи сифати» ҳал қилувчи аҳамиятга эга эди.

Нима сабабдан олий суд Александер Грейама Беллани телефон ихтирочиси деб қарор қабул қилди? Ваҳоланки, кўплаб кишилар Александр Грейама Белладан олдин ўзини телефон ихтирочиси деб эълон қилишган эди. Патентни аввалроқ қўлга киритган одамлар орасида Грей, Эдисон, Долбер, МакДонах, Вандервейде ва Рейс бор эди. Афтидан, бошқаларга нисбатан фақат Рейс муваффақиятга жуда яқин эди. Кичкина фарқ билан ишни тубдан ўзгартириб юборган ашё биттагина винт эди. Рейс хаёлига келтирмаган ҳолда винтлардан бирини тўрт марта айлантириб, ўзгарувчан токни ўзгармас токка айлантирган бўларди. Ана шунда шуҳрат гулчамбари унинг бошига илиниши аниқ эди.

Мазкур иш бўйича маҳкама юритган олий судда қуйидагича қарор қабул қилинди: Тилга олинган Рейс нутқни

электр ёрдамида узатиш учун ўзининг биринчи мақола-сида шуни уқтирган эди: «Тебранишни қаерда қандай усул билан бўлмасини ишлаб чиқиш имконияти бўлиб қолса, ҳар қандай товуш шаклини такрорлаш шакли ёки товушлар бирикмаси бизга айнан шундай товуш ёки товушлар бирикмаси каби таассурот қолдиради».

Сўнг суд қарорида шундай дейилади:

«Рейс муסיқавий товушларни худди ўзидай такрор ишлаб чиқишни ихтиро қилди, ундан ортиғини эмас. У ўз аппаратиға куйлашни мумкин, аммо унга гапира олмайди. Бу камчиликни у бошдан охиригача тан олди».

Ака-ука Райтлар билан бўлган ҳодисаға Белл томонидан илова қилинган яна **нимадир** нисбатан жуда оддий. У ўзгартирувчан токдан ўзгармас ток фойдасиға воз кечди, фақат унинг ёрдамида инсон нутқини узатишға муваффақ бўлди. Токнинг бу икки типи айнан ўша токнинг, асосан доимий токнинг ўзи эди. «Узуқ-узуқ» ток деган атама бир оний вақт давомида қисқа-қисқа узилишни англади. Аниқроқ қилиб айтганда, Белл худди Рейс қилганидек, токни «узуқ-узуқ» тарзда узмай, балки унинг занжирини узиб қўйди. Суд хулосасида шундай дейилади: *«Рейс буни ҳал қилолмади ва унга нутқни телеграф орқали узатишға муваффақ бўла олмади. Белл уни топди ва муваффақиятға эришди. Бундай ҳолатларда Рейс томонидан яратилган қурилма Беллнинг янги ихтиросини бадном қилади, деб тасдиқлаш мумкин эмас».*

Рейснинг ёндашуви омадсизликка, Беллнинг ёндашуви эса муваффақият сари йўл очади. Бу ёндашувлар ўртасидаги тафовут омадсизлик ва муваффақият ўртасидаги фарқдан бошқа нарса эмас. Агар Рейс ўз уринишларини ташлаб қўймаганида, эҳтимол, у муваффақиятни қўлга киритган бўлар эди, аммо у ишни тўхтатиб қўйди ва ана шундан ютқазди. Белл унинг учун ишға киришди ва самарали натижаға қадар давом эттирди.

Уни нидамас **«катта шерик» муваффақият сари наҳомлангирди**. Ер текислаш асбоб-ускуналари қурувчиси Р.Ж.Летерно, ўзининг оташин нутқлари билан миғлаб одамларни руҳлангирар эди. Шу билан бирға у ҳар бир маърузасида доимий равишда эҳтиром билан «менинг

катта шеригим» деган сўзни кўп тилга оларди. Летуэрнонинг сўзларига қараганда, бу «шерик» уни рухлантирувчи ва унга ёрдам берувчи манба бўлган. Летуэрно қандайдир тизимли маълумот олмаган эди. Шунга қарамай, у ҳайратомуз мўъжизавий муҳандислик санъатини яратишга мурассар бўлди.

Невада тўғонининг кенг қўламли қурилишида асосий пудратчи бўлган Летуэрно бутун бошли мол-мулкидан маҳрум бўлди: жон ковролчилар мутлақо қутилмаган жойда тош қоя қатламига дуч келиб қолган эдилар. Қояни ковллашга кетадиган маблағ шартномада белгиланганидан кўра жуда кўп харажатни талаб қилар эди. Охир-оқибатда у ўзига тегишли вазифани бажаришга ҳаракат қилиб, бутунлай касодга учради.

Аммо Летуэрно ўз тақдиридан нолиб, оҳ-воҳ қилиб ўтирмади, у ибодатга берилди. Ибодатлари нима ҳақида эди? Уларда шукроналик, Яратганга шукроналик бор эди. бу жозибали миннатдорчилик бутун қолган танаси, икки мустаҳкам қўл, ўйлашга ва яна нимагадир қодир мияни ато этгани учун беадад шукроналик туйғулари билан тўлиб-тошган эди. «Менга ёпирилиб келган бу даҳшатли қулфат вақтида мен булук бир неъматдан баҳраманд бўлдим. ўзим учун иңдамас «катта шерик»ни кашф этдим ва уни англадим. Шундан бери бу «шерик»нинг иштирок этишини, ҳам шахсий ҳаётимда, ҳам иш фаолтиятимда сезиб тураман. Мен нимагаки эришган, нимани яратган бўлсам, бари учун ундан миннатдорман».

Наполеон Хилл ўн саккиз ой давомида жаноб Летуэрно билан мулоқотда бўлиб, уни яқиндан билиш имкониятига эга бўлди. Ўша пайтда Летуэрно оташин нотик сифатида донг қозонган эди. У вақтининг кўп қисмини шахсий самолётда саёҳат қилишга сарфлар, ўз қарашларини «Худога яқин бўлиш ниҳоятда қўзал» деган шиор остида тарғиб этарди. Бир куни улар тунда самолётда Шимолий Калифорния бўйлаб ўтказилган саёҳатдан бир туркум матрузалар ўқиб қайтишар экан, диққатга сазовор ҳодиса юз берди.

Самолёт учаётиб, жаноб Летуэрно уйқуга кетди. Тахминан ўттиз дақиқадан сўнг Наполеон Хилл у ҳўнтатидан уйига

катта бўлмаган ён дафтар чиқариб, ниманидир ёзаётганини кўриб қолди. Самолёт ерга қўнганида, Хилл Летурнодан дафтарчасига нималарни ёзганини сўради. «Нималар деярсиз, асло эсимда йўқ», деб хитоб қилди Летурно. Кейин чўнтагидан ён дафтарини чиқариб, нигоҳ ташлади. Шундан сўнг бирдан қичқириб юборди: «Мана у! Мен уни бир неча ойдан бери излаётгандим! Менга қурилмани яқунлаш учун асло йўл бермаган муаммонинг ечими мана шу, биз унинг устида ҳозир ишлаётган эдик».

Сизга илҳом берувчи учқун тўсатдан «йилт» этиб кўринса, унинг натижасини албатта ёзиб қўйинг! Эҳтимол, бу сизнинг қачонлардан бери ахтараётган ўша «**ниманингдир**» айнан ўзи бўлиши мумкин. Ишончимиз комики, алоқа Шаҳвоҳий Ақл билан айнан онг ости туйфайли боғланади. Биз яна шунга ишонамизки, барча илҳом учқуни «ялт» этган заҳоти уни ёзиб олишни одат қилиш керак, бўлмаса улар зудлик билан онг остидан онга узатилади.

Альберт Эйнштейн Коинотга алоқадор ва табиат қонунлари билан бошқариладиган қонунларга оид умумий назарияни ишлаб чиқди. Бунда у жуда оддий, аммо энг асосий унсурлардан, яъни бир пайтлар инсон томонидан кашф этилган қалам ва қоғоз варағидан фойдаланди. Эйнштейн унда ўзининг саволлари ва унга жавобларни ёзиб қўйди. Сиз ўз руҳий имкониятларингизни кенгайтирасиз, агар ўзингизга саволлар беришни одат қилсангиз, бунинг учун қалам ва қоғоз олиб, унда саволларингиз, ғоя ва жавобларни ёзиб боришни ўргансангиз, фойдаси албатта бўлади. Эйнштейн ва бошқа олимларнинг ажойиб хулосага келишларига уларнинг издошлари томонидан тўпланган математика ва бошқа соҳалардаги фанларга оид билимлардан қоғозларга ёзилганларини ўрганмай туриб келишган, деган гапга ишониш қийин. Эйнштейн ўз тадқиқотларида вақт ва ҳаракат тушунчаларидан тафаккур жараёнида универсал тамойиллардан фойдаланиш одатини ўрганмаганида унда илмий рағбат юзага келмаган бўлар эди. Сиз бирор буюк мутафаккир ёки йирик муваффақият муаллифини калласига келган ғояларни ёзмай туриб амалга оширганини биласизми?

Ижодий тафаккурни ижодкор мутафаккирлардан ўрганинг!

Алекс Ф. Осборннинг Баттен, Бартон, Дэстин ва Осборннинг реклама фирмасидаги «Сизнинг ижодий қобилиятингиз» номи остидаги ва «Тасаввурни қўллаш» китоблари юз минглаб одамларни ижодий тафаккурни ривожлантириш билан машғул бўлишга ундади. Энг муҳими, уларнинг аксариди тажрибага асосланган, яратувчилик фаолиятга рағбат пайдо бўлади. Агар унинг издан ҳаракат мавжуд бўлмаса, тафаккур ижодийлик касф этмайди.

Осборнда ҳам бошқа ижодий мутафаккирлар каби энг сеvimли ускуна ён дафтар ва қаламдан иборат эди. Унда қандайдир ғоя «ялт» этиб кўриниб қолса, тезда ёзиб қўяди. Осборн бошқа буюк одамларга ўхшаб мушоҳада юритиш режа тузиш учун махсус соатлар ажратган.

Алекс Осборн ҳаммага маълум бўлган ҳақиқатни таъкидлаб шундай деган эди: «Барча киши у ёки бу даражада ижодий қобилиятларга эга бўлади, аммо кўпчилик улардан фойдаланишни билмайди».

Осборннинг «Тасаввурни қўллаш» номли қўлланмасидан коллежлар, фабрикалар, идоралар, черковлар ва уй шароитида кенг фойдаланмоқдалар. Осборн томонида мияга зўр бериш усули фавқулудда жуда оддий: ғояларни илгари суриш учун икки ва ундан ортиқ кишидан иборат жамоавий фараздан фойдаланишади, яъни муайян муаммога оид саволга жавоб ахтариш жараёнида ғоялар ҳар бир иштирокчининг онг остидан онгига «сакрайди». Уларнинг миясида эндигина кўзга чалинган ғоялар дарров ёзиб олинади. Қачон етарли даражада катта миқдордаги ғоялар ёзиб олинмаса, ҳеч қандай танқидий мулоҳазаларга йўл қўйилмади. Кейинроқ ғояларнинг амалий ва аҳамиятдан жиҳатларини аниқлаш мақсадида танлаш ва муҳокама қилиш рўй беради.

Филадельфиядаги Ла Салль ҳамда мамлакатнинг турли бурчакларидаги бошқа университетларда ижодий тафаккур курс машғулоти ўтмоқда, уларда ижодкор мутафаккирлар қўлаган усуллар, бизнес ҳамда санъат соҳасида фойдаланилган услублар қамраб олинади.

Ижодий тафаккурнинг айнан ана шу тури доктор Элмер Гейтсга ўз дунёсини ҳаётдан энг яхши ўрин эгаллашга имкон берди. Доктор Гейтс америкалик машхур педагог, файласуф, руҳшунос, олим ва ихтироочи эди. У умри давомида юзлаб ихтиролар яратди ва санъат ҳамда фан соҳасида анчагина кашфиётлар қилди.

У ижодий тафаккур жараёнини «ўйлаб-ўйлаб бир фикрга келмоқ» ақидасига айлантирди. Гейтс ҳаётининг исботи шундаки, унинг брейн-и бодибилдинг услублари мустаҳкам танани ривожлантириш ва ақлий фаолиятнинг самарадорлигини оширишга қаратилган эди. Наполеон Хиллнинг хотирлашчча, у Эндрю Карнегининг тавсия хатига мувофиқ доктор Гейтс ҳузурига ташриф буюради. ўшанда унинг лабораториясига доктор Чев Чейс бошчилик қилар эди. Наполеон Хилл келганида, доктор Гейтснинг котибаси унга шундай деган эди:

— Маъзур тутинг, аммо айна пайтда мен доктор Гейтс-ни безовта қила олмайман.

— Сизнингча, мен у киши билан қачон учрашишим мумкин? — деб сўради Наполеон Хилл.

— Билмадим, аммо бу уч соатлар давом этса керак.

— Эхтимол, сабабини айтарсиз, нега уни безовта қилиш мумкин эмас?

Котиба иккиланиб жавоб берди:

— У ўйлаб-ўйлаб, бир фикрга келмоқда.

Наполеон Хилл кулиб юборди:

— Бу нима деганингиз?

Котиба жилмайиб, шундай деди:

— Балки буни доктор Гейтснинг ўзи сизга айтиб бергани маъқулдир. Мен бу қанча вақт олишини айтиб беролмайман. Истасангиз, уни шу ерда кутиб туришингиз мумкин. Агар кейинроқ киришни лозим кўрсангиз, мен у билан келишишга уриниб кўраман, токи доктор Гейтс сизга учрашувнинг аниқ вақтини белгиласин.

Жаноб Хилл кутишга аҳд қилди. Бу жуда ақлли қарор эди. Кейин қандай воқеа рўй берганини Наполеон Хилл шундай ҳикоя қилади:

Доктор Гейтс ниҳоят хонага кириб келди, котибаси бир-биримизни таништиргач, мен ҳазиломуз тарзда унинг

сўзларини эслатдим. Доктор Гейтс Эндрю Карнегининг тавсия йўсинидаги хатини ўқиб чиққач, менга назорат билан шундай деди:

— Балки сизга менинг ғоялар борасида ўйлаб-ўйлаб бир тўхтамга келишим анча қизиқарли туюлар, буни қандай қилишимни кўрарсиз?

Гейтс мени унча катта бўлмаган, товуш ўтказмайди-ган хонага бошлади. Хонадаги барча мебель оддий стол ва стулдан иборат эди. Столда қоғоз тахламлари, бир нечта қалам, ўчириш тугмачаси ва ёритиш манбасини узиб қўйиш мосламаси бор эди, холос.

Сухбатимиз асносида аён бўлдики, муаммонинг ечимни топилмаган тақдирда, Гейтс маля шу хонага кириб, эшикни ичкаридан беркитади ва стулга ўтириб, чироқни ўчиради ва чуқур мушоҳада, ўй-фикрга берилиб кетади. У диққатни бошқаришга алоқадор муваффақиятлар таъминларидан бирини ҳаракатга солиб, ўзининг онг остидан қандай бўлмасин, ушбу яққол муаммонинг ечимини сўрайди. Баъзан унда шундай тасаввур пайдо бўладики, бу ғоялар йўл топа олмайди. Вақт ўтган сайин булар унишмиасида асло пайсалга солинмай вужудга келади. Баъзан эса улар пайдо бўлгунча бутун бошли икки соатни кутишга тўғри келади. Ғоя бутунлай аниқ-типиқ бўлгачгина, Гейтс чироқни ёқиб, уни ёза бошлайди.

Доктор Элмер Гейтс икки юздан ортиқ патентни мукамал ҳолга келтириб, охирига етказди, уларнинг кўпи бошқа кишилар томонидан кашф этилган, аммо муваффақиятли равишда яқунланмаган эди. У ана шу етишмаган муҳим таркибий қисм, яъни ингредиентга айнан ўша «ниманидир» қўшишга муваффақ бўлганди. Гейтснинг усули қуйидагича: у патент учун берилган талабномаларни ҳамда уларга илова қилинган чизмаларни текшириб бошлар, бу текшириш токи заиф бўғинни аниқлашга қадар, муаллифнинг ўзи пайқаманган айнан ўша «ниманидир» топишгача давом этар эди. Гейтс бу хонага талабномалар нусхаси ва чизмаларни олиб келарди. У ғояларни ўйлаб-ўйлаб, бир фикрга келиш учун аниқ муаммолар ечимини топиш мақсадида бутун фикр-ўйларини ягона нуқтага жамлар эди.

Наполеон Хилл Гейтсдан «**ғояларни ўйлаб-ўйлаб бир фикрга келиши**» учун манбаларни қаердан олишини сўраганида, у шундай деб жавоб берган. Яъни, Гейтснинг барча ғоялари манбаси қуйидагилар:

1. Олг остида тўпланган ва шахснинг шахсий тажрибаси туфайли ўзлаштирилган, унинг шахсиятига доир ва ўқш-ўрганиш натижасида қўлга киритилган кузатишларидан иборат билимлар.

2. Бошқаларнинг худди шундай йўл билан тўпланган, телепатик мулоқот натижасида фойдаланилган билимлар.

3. Ҳаддин зиёд универсал тахлитга эга бўлган бутундунё АҚЛи, унда барча билим ва далиллар йиғилган бўлиб, у орқали миянинг олг ости бўлими билан мулоқотга, алоқага киришиш мумкин.

«Ғояларнинг бирма-бир фикрга келишида мен биттасига эмас, балки барча манбаларига мослаша олишим мумкин. Агар ғояларнинг бошқа манбалари мавжуд бўлса, улар тўғрисида менга ҳеч нарса маълум эмас».

Доктор Элмер Гейтс ўзининг изланиш жараёнида фикрларини бир жойга йиғиш ва яхшилаб ўйлаш учун вақт топа олади ҳам. У нимани излаш кераклигини жуда яхши билди. Тажрибага асосланган хатти-ҳаракат туфайли ўзининг ўйлаганларини охирига етказди.

Еттинчи бўлимда сизнинг яна ниманидир излашингизни енгиллаштириш кўрсатиб берилади. Ўз изланишларингизда муваффақиятсизликка дуч келишингиз мумкин, ammo ана шу мағлубият рўй берганида, янада улкан, баҳайбат муваффақиятга эришмоқ мумкин. Ўз-ўзингизга Тўхтовсиз равишда: «Нима учун?.. Синчков бўлинг! Ўйланг! Ҳаракат қилинг!» деб туринг.

Бизнинг фикримизча, ҳар бир уйда Муқаддас китобдан ташқари жуда яхши изоҳли ҳамда қомусий луғат бўлиши керак. Улар ҳам сизга яна ниманидир излаш учун катта ёрдам беради.

Христофор Колумб каби омадсиз бўлиш хавф-хатаридан уялиб ўтирманг!

«Британиик» қомусига назар ташласангиз, унда Христофор Колумб билан боғлиқ бағоят ҳайратга соладиган ва жозибали воқеага дуч келасиз. У Павла университетиди

астрономия, геометрия ва космографияни ўрганди. «Марко Поло китоби», географиячиларнинг назарий тадқиқотлари, шунингдек, санъат асарлари ва ғайриевропа ҳунаркасиби, уларнинг денгиз қаъридан тортиб олингандай турлари, бари унинг хаёлот дунёсини авж олдириб юборди.

У индуктив фикр юритиш усулларига асосланган ҳолда йилма-йил қатъий қарорга келиб, ер шар шаклида деган хулоса чиқарди. Ана шу далиллардан келиб чиққан ҳолда дедуктив усулда таҳлил этиш йўли билан у Осиё қитъасидан бошлаб, Испаниядан сузиб чиқиб, худди Марко Поло шарққа қараб ҳаракат қилгани каби Ғарбий йўналишга аниқ ўтиб олиш мумкин, деган хулосага келди. Колумбда ўзининг назариясини исботлаш учун кучли истак-хоҳиш туғилди. У керакли молиявий маблағ топишга киришди, чунки номаълум томонга йўл олиш, уни қидириб ва яна ниманидир топиш керак эди.

Колумб ҳаракат қилгани бошлады! У бирор дақиқа ҳам ўз мақсадидан асло чекинмади. Орадан ўн йил ўтди, ана шу давр мобайнида шундай лаҳзалар бўлдики, гўё узоқ кутилган ёрдам мана-мана деб кириб келгандай бўлар эди. Шу билан бирга қиролнинг ёлғончилиги, майда амалдорларнинг шубҳа-гумонлари, иккиланишлари, унга ёрдам бермоқчи бўлган кишиларнинг ишончсизлик билдиришлари, охирги муддатда олимларнинг ўз скептик, яъни ҳар нарсага гумон билан қарашга мойил бўлишлари — буларнинг бари бири-кетин омадсизликларни олиб келди. **Аммо Колумб ҳаракатини асло тўхтатмади.**

Ниҳоят, у 1492 йилда кунт билан қўлга киритишга интилган ва кўкка нола қилганида сўраган ёрдамни олишга муяссар бўлди! Ўша йилнинг август ойида кема елканлари остида Ҳиндистон, Хитой ва Япошяни мўлжаллаб, Ғарбий йўналиш томон йўлга тушди. У тўғри йўлга ва тўғри йўналишга қараб ҳаракатланаётган эди.

Бу воқеалар ҳаммага маълум. Колумб Кариб оролларига лангар ташлади, сўнг Испанияга олтин, пахта юклаб, тўтилар, тушуниб бўлмайдиган қуроолар, сирли ва ажойиб ўсимликлар, номаълум қушлар ва ҳайвонлар ҳамда Ҳиндистон қирғоқларидаги бир неча оролларга ча етиб бордим, деб ҳисоблаган, аммо у ҳисобда янги-

лишган эди. Осиёни у барибир қўлга кирита олмади. Ўша
лахзаларда асло тахмин-гумонга бормасдан, у **ниманидир**
топган эди! Ҳаддан ортиқ катта нарсага эга бўлган
эди!

Балки сиз ҳам Христофор Колумб каби ўзингизнинг олий
мақсадлигизга эриша олмасиз, аммо буюк ғояларни амал-
га ошириш насиб этар! Балки сиз ҳам худди Колумбга
ўхшаб, узоқ мақсад йўлида омадсизликка дуч келарсиз,
ўрганилмаган соҳада елдек учарсиз, аммо яна нимани-
дир кашф этишингиз, яъни Америка хазинаси билан тенг
ниманидир ихтиро этишингиз мумкин. Сиз ҳам балки Ко-
лумб каби ўз издошларингизни илҳомлантириб, уларга
тўғри йўлни кўрсатарсиз, улар ана шунга мувофиқ ўрга-
нилмаган жойларга чуқур кириб боришар, токи ўз мақ-
садларига эришмагунча тиним билмаслар. Сизда ҳам Ко-
лумбдек барини ўйлаб кўриш учун вақт бўлар. Худди Ко-
лумбга ўхшаб сиз ҳам тажрибага асосланган ҳолда дунё-
ни идрок этиб, ўзингизнинг асосий мақсадларингизга эри-
шишда ўз йўлингизда яна **ниманидир излаш** учун қунт
билан иштираарсиз.

Шунинг учун Христофор Колумб каби омадсиз бўлиш
хавф-хатаридан асло уялиб ўтирманг.

... яна **нимадир!** Уни қандай қўлламоқ керак? Сиз
бу ҳолатга алақачон тайёрланган ва аниқ мисоллар кел-
тириб, кўргазмали тарзда бу тамойилларни топган ва уни
ўз имкониятларингизга қараб, ўзлаштириб амалда қўлла-
ган бўлишингиз мумкин. Бу борада адмирал Х.Ж.Янковер-
нинг айтганларида жамланган асосий ҳақиқатлар билан
ҳисоблашмаслик мумкин эмас.

•Биз суҳбат ўтказган ёш муҳандислар орасида муҳан-
дислик ишининг асослари ва тамойиллари бўйича жуда
озчиланги яхши тайёргарлик кўрган эди: кўпчилик қуруқ
фактларни шунгаки ёдлаб олган, ўзлаштириши осон, та-
мойиллар қаёқда дейсиз, балки бу тамойиллар амалиётда
билмасиз, мутлақо фойда келтирмас эди. **Бир марта яхши**
ўзлаштирилган тамойил бус-бутуннинг қисми сифа-
тда асло йўқолиб кетмайди. Уни янги-янги вазифа-
ларга ҳам қўллаш мумкин, ахир у далилдан фарк қилган
ҳолда ижтимоий шароит ўзгарганида ҳам асло эскириш-

га маҳжум эмас» (Х.Ж.Риквернинг «Маориф ва эркинлик» китобидан).

Шундай қилиб, тамойилларни пухта ўрганиб, уларни қўлланг. Агар мўлжалланган мақсадга етишиш тез суръатларда рўй бермаса, **яна ниманидир излаб кўринг**. у маълум ҳам, ноаниқ ҳам бўлиши мумкин. Агар сиз ўрганиш, мушоҳада қилиш, режалаш ва изланиш учун етарли вақт ажратсангиз, уни албатта топасиз.

Муваффақиятга эришишнинг 17 тамойилидан бирида шундай дейилади: **Табиат қонунларидан фойдаланиш одатларини излаб чиқиш учун фойдаланиш**.

Космик (самовий) кучлар концепциясини тушуниш жуда осон. Биз ҳар қандай табиий тамойил ёки қонун томонидан, у маълум ёки номаълум бўлишидан қатъи назар, **берилган кучни** айнан шундай деб атаймиз.

Қисқа қилиб айтганда, космик кучнинг моҳиятини умумий қонундан **фойдаланиш** деб белгилаш мумкин, у сизга маълум бўлиши ёки бўлмаслигининг алоқаси **йўқ**. Мисол учун йиқилаётган жисмга бутун олам тортишиш қонунига мувофиқ ернинг тортишиш кучи таъсир этади. Шунга мувофиқ, сиз бирор буюмни баландликдан ташлар экансиз, космик кучдан, табиат кучидан фойдаланган бўласиз. Бунда аниқ мисол — бутун олам тортишиш қонунидир.

Аммо бутун дунё тортишиш қонунини бошқа қонунлар сингари ўз-ўзидан кучларни намоён этмайди. Кучлар тегишли умумий қонунлар асосида, уларга мувофиқ равишда, бу тамойилдан тўғри фойдаланилган тақдирдагина ишга солинади.

Бундан келиб чиқадиган хулоса шуки, атомнинг бўлиниши, ҳар қандай ихтиро, кимёвий формула, физик ҳодиса, алоҳида таъсир ёки акс таъсирдан фойдаланишнинг натижаси ҳисобланади. Ҳар қандай натижа ўзининг сабабчисига асосланади. Ана шу натижа космик кучлар, табиат кучларидан фойдаланишнинг оқибатидир.

Такрорлаймиз: **инсон тана билан қуршалган ақдан иборат**. Ва у фикрлашга қодир. Айнан у фикр юритиш усулларига мувофиқ космик кучларидан қай

тарзда фойдаланишни билиб олади. Миясида фикр-мушоҳадалар туғилади, у ана шуни ҳақиқатга айлантиради.

Бу гоёни ўзлаштириш мураккаб эмас. Альберт Эйнштейн 1905 йилдаёқ ҳозирги кунда машҳур формуласи — $E = mc^2$ ни ўртага ташлаган эди. Мазкур формула энергия (қувват) ва материянинг ўзаро муносабатини ифодаларди. Материя ҳаракатининг тезлиги нурга яқинлашиб келса, биз уни энергия (қувват) деб атаймиз, нолга яқинлашиб келадиган тезликлар эса материялигича қолаверади. Бу формулада E — энергия, m — масса, c — ёруғлик тезлиги.

Шундай қилиб, кўриш мумкинки, Эйнштейн формуласи бошқа нарса бўлмай, табиат қонуниятидан бирининг сўзда ифодаланиши экан. Инсон бу формулани тушуниб, уни амалда қўллаш йўлларини ўрганиб, материяни энергияга, энергияни эса материяга айлантиради, атом энергиясидан тенглик мақсадларида фойдаланади: бутун бошли шаҳарларни ёритиш, кемаларни қувват билан таъминлаш ва, ҳатто овқат пишириш учун иссиқлик ажратиш олиш каби кундалик ишларда истифода этади.

Мана яна **нимадир** ҳам аниқ бўлиб қолди: модомики материя ва энергия шундай экан, бу айнан бир хил ва айнан ўшадир, демак, бутун Коинотда ҳамма нарса бири бири билан ўзаро алоқадор.

Шундай қилиб, сизда муаммо борми? Жуда яхши! Кейинги бўлимда ҳозир ўқиганларингизга оид билимларни қандай қилиб қўллаш тўғрисида, уларни шахсий ҳаётда амалга ошириш ҳақида баҳс юритилади. Ана шунда сиз ўзгаришларнинг универсал қонунилари асосида туғилган муаммоларни муваффақиятли ҳал этишнинг уддасидан чиқасиз: ҳақиқатан ҳам табиатнинг шунга ўхшаш барча қонунилари космик (самовий) кучларнинг натижаси сифатида рўйбга чиқади.

Бешинчи йўл кўрсаткич Мулоҳаза учун маълумот

1. ... **ва яна нимадир**. Мазкур бўлимда тилга олинган ушбу муҳим тамойил қандай аҳамиятга эга ва уни қандай қўллаш керак?

2. Агар сизнинг хатти-ҳаракатларингиз муваффақиятсизлик билан тутаган бўлса, бу, эҳтимол, сизда **нимадир** етишмаганидан, яъни сиз ютишингиз лозим бўлган, муваффақиятни таъмин этувчи қандайдир рақам етишмаслигидандир.

3. Бус-бутунлик унинг барча қисмлари йиғиндисидан иборат ва у ана шу қисмларнинг ҳар биридан каттадир. Балки ана шу қисмлардан айнан бирортасининг етмаслиги, йўқлиги сизнинг муваффақиятга эришмаганингизга сабабчи бўлгандир!

4. Муваффақиятсизлик ва омадсизликни ташкил этувчи фарқ ўртасидаги яна **нимадир** аслида утчалик катта эмас; сиз «гип, гип, ура!»ни, силжийдиган очкич ва винтнинг тўртдан бир ҳолатда бураб қўйишдан иборат мисолларни эслаб кўринг.

5. Сиз ўзингизнинг индамас «катта шерик» билан шерикчилик муносабатларини ўрнатганимисиз?

6. Энг оддий, ammo жуда муҳим ихтиро – қоғоз ва қаламдан фойдаланиб, фикрлар ҳар сафар авжга миниб, «ял» эттанида ва сизни руҳлантирганида, уларни ёзиб боринг.

7. Мияга ҳужум билан ўйлаб-ўйлаб, бир фикрга келиш қандай фарқ қилади? Бу усулларнинг ҳар бири қанчалик қийматга эга?

8. Диққатни назорат қилиш зарурияти ҳақида сўзловчи муваффақиятга эришиш тамойилидан фойдаланинг.

9. Христофор Колумб каби омадсиз бўлишдан асло уялмаганг.

10. Асосий тамойилларни ўрганиш одатини ишлаб чиқарингизми ёки далилларни қуруқ тарзда ажратиб олишни шунчаки ўзлаштирингизми?

11. Адмирал Х.Ж.Риквер сўзларида жамланган асосий тамойиллар ва ҳақиқатлар сизга тушунарлими, унинг ўз амалиётингизда қўллай оласизми?

Биз суҳбат ўтказган ёш муҳандислар орасида муҳандислик ишининг асослари ва тамойиллари бўйича яхши тайёргарлик кўрилган эди: кўпчилик қуруқ фактларни шунчаки ёдлаб олган, ўзлаштириши осон, тамойиллар қаёқда дейсиз, балки бу тамойиллар амалиётда билимсиз, мутлақо фойда келтирмас эди. **Бир марта яхши ўзлаштирилган тамойил бус-бутуннинг қисми сифатида асло йўқолиб кетмайди.** Уни янги-янги вазифаларга ҳам қўлаш мумкин, ахир у далилдан фарқ қилган ҳолда ижтимоий шароит ўзгарганида ҳам асло эскиришга маҳкум эмас.

***Христофор Колумб каби омадсиз бўлишдан
асло уялманг!***

ИККИНЧИ ҚИСМ

МУВАФФАҚИЯТГА КИРИШИШ УЧУН БВШТА РУҲИЙ БОМБА

Олтинчи бўлим

СИЗДА МУАММО БОРМИ? ЖУДА ЯХШИ!

Сизда муаммо борми? Жуда яхши-да! Нима учун де сизми? Шунинг учунки, сиз навбатдаги ҳар бир муаммо устидан ғалаба қозониб, муваффақиятга олиб борув зина бўйлаб бир поғона кўтариласиз. Ҳар бир ғалаба билан сиз ақлу дониш ва тажрибага эга бўласиз. Ҳар саф муаммо билан тўқнаш келганингизда, ажойиб, аҳамият молик ва бахти кулган одамга айланасиз.

Бир лаҳза тин олинг ва ўйга толинг: ўзингиз ёки бош киши ҳаёти давомида ёки инсоният тарихидаги бир шахс ҳаётида, қаерда бўлмасин сиз ёки бошқа киши муваффақиятга эришиш йўлида бирор муаммога дуч келни борасида бирорта мисол маълуммикан?

Муаммо ҳар бир кишида бўлади. Бунинг сабаби шундаки, бутун Коинотда ҳамма ўзгаришлар жараёнига жетилган бўлади. Доимий ўзгариб туриш эса табиат қонининг сезилар-сезилмас хусусиятидир. Бунда сизнинг муваффақият ёки омадсизлигингиз вақт зарурати билан дуч келиши сизнинг дунёни идрок этишингизга боғлиқ бўлишини англаш зарурдир.

Инсон ўзини фикр-ўйлари билан бошқариш, ҳис-туғланишларига эга бўлишни ўрганиши мумкин, шу тариқа унинг дунёни идрок этишига таъсир эта олади. Унинг маънавий лаганининг ижобий ёки салбий бўлиши ўзига кўп жиҳатдан боғлиқдир. Ўзгаришларга ва атрофини ўраб турган муҳит қандай муносабатда бўлиши унинг ўзи ҳал этади: улар таъсир этиш керакми, улардан фойдаланиб, бошқариш керакми ёхуд уларга мослашиб, ўзини қўлга олсинми ўз тақдирини ўзи белгилашда эркиндир. У зарурий ў

ришларга тўқнаш келар экан, тажрибага асосланган ҳолда дунёни идрок этиш билан қуролашиб, ўз йўлида кўндаланг бўлиб турган ҳар қандай муаммони ҳал этишга кучи етади.

Дунёни тўғри идрок этишга таяниб, муаммога қандай киришмоқ керак? Дунёни тажрибага асосланиб идрок этишнинг бириччи ва асосий элементини билувчи – Яратган ҳамиша марҳаматли – диндор киши муаммо билан қарама-қарши турганда, қуйидаги формуладан самарали фойдаланиши керак:

Қапчалик мураккаб бўлмасин, ечими талаб этиладиган муаммо билан тўқнаш келганда:

1. Илохий қароматга мурожаат қилинг. Ундан тўғри ечимни излаш учун кўмак сўранг.

2. Муаммони ҳал этиш йўларини излаш учун мулоҳаза юритиш мақсадида етарли даражада вақт ажратинг. Эсингизда бўлсин, дунёни тўғри идрок эта оладиган киши ҳар қандай ишқаликларда тенг ёки, ҳатто жуда катта фойда уруғларини топади.

3. Муаммони маълум шаклга киритинг. Таҳлил этинг ва унга аниқ таъриф беринг.

4. Завқ-шавқ билан ўз-ўзингизга: «Бу жуда ажойиб», деб хитоб қилинг.

5. Ўзингизга бир қатор аниқ саволлар беринг, масалан:

а) бунда шима жуда яхши бўлиши мумкин?
б) ушбу ноқулай чалкашликни унга тенг ёки, ҳатто жуда катта фойдага айлантириш, ёки бу пассивни катта активга айлантириш мумкинми?

6. Мазкур саволларга ҳеч бўлмаганда, битта таъсир этувчи жавоб топгунча изланишда давом этаверинг.

Агар кенг маънода гапирганда, шахснинг гарданига тушадиган барча муаммоларни уч гуруҳга: шахсий, яъни хиссий, молиявий, руҳий, ахлоқий, жисмоний; онавий; ишга ёки мутахассисликка бўлиш мумкин. Биз бошимиздан кечирадиганлар орасида энг кераклиси шахсий ўзига хосликка эга муаммолар бўлиб, энг оғир муаммога дуч келган. бундайларга учраш жуда мушкул бўлган бир инсон ҳаёти ҳақида ҳикоя қилиб берамиз. Бу ҳикояни ўқиб туриб, у дунёни тажрибага асосланиб, идрок қилиб, ҳар

бир тўсиққа дуч келганида, охириги галабага қадар унй баргараф этишгача тиришганини хисобга олиб боринг.

**У Левенворт турмасида дунёни идрок этиш восита-
си орқали ўзгаришнинг зарурияти билан тўқнашди.** Бу одам камбағал оилада дунёга келган эди. Бошланғич мактабда ўқиганида, у газета сотиш ва онасига рўзгор ишла-рида ёрдам бериш учун Сизёл портидаги шаробхона миждозларининг пойафзалларини тозалаш билан шуғулланди. Кейинчалик ёз ойларида у Аляскада юк кемасида юпта (кичиик шогирид) бўлиб хизмат қилди. Ўрта мактабни тутатгач, ўн етти ёшида уйдан чиқиб кетди. У сайёхлар тўдасига қўшилиб, улар билан темир йўллар бўйлаб тегираб юрар. Қўшма штатларнинг ҳамма бурчақларини деярли кезиб чиққан эди.

Унинг шериклари одамгарчилигини бутўилай йўқотган кишилар эди. У кимор ўйинларига қўшилар, ҳар қандай қаланғи-қасанғилар, ўзларини «чегара легиони» деб атаган одамлар билан борди-келди қиларди. У билан ҳарбий ёлланмалар, қочқинлар, контрабандачилар, мол ўғрилари ва шунга ўхшаган кишилар шерикчилик қилишар эди. У Мексикада Паичо Вильи армияси сафига кирди. «Бу махфий операциялар билан ёнма-ён туриш асло мумкин эмас, ҳатто унга бирор алоқанг бўлмаса ҳам, ҳеч нарса билмаслигинг керак эди, — дейди Чарли Уорд. — Хатоим шундаки, мен дурустроқ одамлар билан борди-келди қилмаганман. Энг катта гуноҳим: ёмон одамлар билан муносабатда бўлганимдир».

Вақт ўтиши билан у қарта ўйинида катта пул ютиб олди, ammo бу пуллар унинг қўлида кўп турмади. Охир-оқибат Уордни гиёҳванд моддалар контрабандаси билан шуғуллангани учун қамоққа олишди. Суд бўлиб, унга қамоқ муддати белгиланади. Барибир Чарли Уорд умрининг охиригача ўзига қўйилган ҳукмдан норози бўлиб, айбини тан олмади. У Левенворт қамоқхонасига тушганида ўттиз бир ёшда эди. Гарчи шубҳали шахслар билан кенг қўламли алоқада бўлса-да, шу пайтгача панжара ортига тушмаган эди. Уорднинг қалби рам-алам билан тўлиб-тошди.

У, ҳеч қандай қулф мени турмада ушлаб тура олмайди, деб қасамёд қилди. Шу тариқа қамоқдан қочиш йўларини излай бошлади.

Сўнгра нимадир рўй берди! Чарли ўзининг салбий ҳолатда дунёни идрок этиш ҳолатини ижобий томонга буриш, ўзгартиришни маъқул деб ҳисоблади. У ўзини дунёни тажриба асосида идрок этиш ёрдамида ўзгартиришга қарор қилди. Қандайдир ички овоз унга адоватни тугатиши ва турмада энг яхши маҳбус бўлиши кераклиги ҳақида амру фармон берди. Ана шу лаҳзадан бошлаб унинг ҳаёт йўли бутунлай бошқа, ўзига ёқимли томонга қараб бурилди. Чарли Уорд бор-йўғи ўз-ўзини бошқача одамга айлантиришга салбий дунёни идрок этишни тажрибага асосланган ҳолатига ўзгартириши туфайли муяссар бўлганди.

У ўз табиатидаги тажовузкорликнинг намоён бўлишидан халос бўлди, ана шунда ўзини ночор аҳволга туширган федерал агентларни кечирди. Уорд ўзига ҳукм ўқиган судга нисбатан юрагидаги нафратни сидириб ташлади.

У Чарли Уорднинг ўтмишда қандай бўлганига диққат билан нигоҳ ташлади. У, ҳатто ўз келажагига жоҳилик соясини зигирчайм туширмасликка азму қарор қилди. Шундан сўнг ўзининг турмага тушганини иложи борича ёқимли қилиш йўларини чамалаб кўра бошлади.

Даставвал Уорд ўзига саволлар берди. Ва ҳаётида биринчи бор бу саволларга жавобни китоблардан топди. Қамоқхона камерасида у Муқаддас китобни ўқишга тутинди. У ўқир, қайта-қайта мутолаа қиларди. Ана шундан сўнг ўлимга қадар — етмиш тўрт ёшигача ўзини руҳлантириш, ёрдамга қўлланма сифатида Муқаддас китобни ҳар куни ўқийдиган бўлди.

Дунёни идрок этишдаги ўзгаришлар туфайли хулоса шу бўлдики, Чарли Уокернинг хулқ-атвори турма бошлиқлари эътиборини ўзига торта бошлади. Ва ажойиб кунларнинг бирида қамоқхона котиби, имтиёзга эга бўлган маҳбуслардан биттаси уч ойдан сўнг электростанцияда ишлаши мумкинлигини хабар қилди. Чарли Уорд электр ишлари бўйича тушунчага эга эмас, аммо турма кутубхонасида электр-техника соҳасида китоблар етарли эди. У ана шу қўлланмаларни ўрганишга киришди. Бу китобларда қандай маълумот бўлса, барини билиб олди.

Учинчи ойнинг охирида Чарли синовга тайёр эди. У ишга кириш учун ариза берди. Чарлининг юриш-туриши

ва овозида қамоқхона бошлиғи ўринбосарида етарли та-
ассурот қолдирадиган нимадир бор эди. Ўша нимадир эса
Чарли Уорднинг жиддийлиги ва самимийлиги эди, бунни у
тажрибага асослашиб, дунёни идрок этиш асосида ўзлаш-
тирганди. Ва у ишга жойлашди!

Дунёни тўғри идрок этишни ўрганишда давом этар
экан, Чарли Уорд қамоқхона электр станцияси бошлиғи
лавозимига кўтарилди. Унга 150 нафар ишчи қўшиб бе-
рилди. Чарли уларнинг ҳар бирини мураккаб вазиятдан
яхшилаб фойдаланиш фикри бўйича ишонтириш, руҳни
туширмасликка ҳаракат қилди.

Миннесота штатидаги сент-Пол шаҳрида «Bovyn &
Bigelom» компанияси президенти Герберт Хьюз Биглоу
даромад солиғидан бўйин товлагани учун жазога торти-
либ, Аевенвортга келганида, Чарли Уорд унга ниҳоятда
дўстона илтифот кўрсатди. Аслида у Биглоуни янги му-
ҳитга мослашиш учун кўниқишига тайёрларди. Чарли бар-
ча имкониятни ишга солди.

Биглоу ушбу дўстона ҳис-туйғуларни мишлатдорчилик
билан қадрлаб, унинг ёрдамини унутмади. Муддати по-
ёнига етаётганида, у Чарлига шундай деди: «Сиз менга
шунчалик кўп яхшилик қилдингиз. Озод бўлганингиздан
кейин Сент-Полга келинг. Биз сизга иш ахтариб кўрамыз».

Орадан беш ой ўтгач, Чарли қамоқдан чиқди ва Сент-
Полга қараб йўл олди. Жаноб Биглоу ваъда берганидек,
уни ишга жойлаштириб қўйди. Чарлини қора ишчи сифа-
тида қабул қилиб, ҳафтасига 25 доллар маош белгилаш-
ди. Тажриба асосида дунёни идрок этиш устида тиним
билмай ишлаган Чарли икки ойдан сўнг цех бошлиғи бўлди.
Бир йил ўтиб эса бошлиқ курсисига ўтирди. Бу ишнинг
охири Чарлининг вице-президент ва бош менежер бўли-
ши билан ниҳоясига етди. Жаноб Биглоунинг вафотидан
кейин Чарли Уордни фирма президенти этиб сайлашди. У
мазкур вазифани вафотига қадар узоқ йиллар бажариб
келди. Чарли раҳбарлиги остида фирманинг савдо ҳажми
уч миллион доллардан элик миллионгача кўтарилди.
Унинг фирмаси бу соҳада энг йирик бирлашма бўлиб қолди.

Омади келмаган кишилар дунёни тажриба асосида
идрок этиш ва Чарлининг интилишлари туфайли мамнун-

лик, бахт-саодат, муҳаббат ва ҳаётда нимаики яхши бўлса, ана шунга эришадилар. Президентнинг декрети асосида унинг барча фуқаролик ҳуқуқлари ҳаётга муносиб равишда тўлиқ тикланди. Уордни биладиган кишиларнинг бари унга чуқур иззат-икром билан муносабатда бўлишар ва бу мулоқот бир-бирига ёрдам беришдан иборат интилишни юзага келтирар эди.

Чарли Уорднинг энг мақтовга сазовор лойиҳаларидан бири қамокдан озод қилинган беш юздан зиёд эркак ва аёлни ишга қабул қилгани бўлди, дейиш мумкин. Улар Уокер туфайли руҳланиб, қатъий назорат ва зийраклик билан қайта тарбияланишдек курсни давом эттирдилар. Бир пайтлар ўзи ҳам маҳбус эканлигини Чарли асло унутмаган эди. Доимий равишда эслаб юриш учун у билагузугига турма рақами ёзилган белгини тақиб юришни қанда қилмаган.

Чарли Уордни озодликдан маҳрум қилишди. Бу жуда ажойиб бўлган эди. Нима учун деб сўрарсиз? Ким билади, агар Чарли аввалги йўлидан кетганида, нималар рўй берарди. Айнан турмада унга ўзгариш учун имкон берилди. Ўша ерда у дунёни тажриба асосида идрок этишдан ўз муаммоларини ҳал этишда фойдаланди. Уорд ўзи мавжуд бўлган муҳитни энг яхши дунёлардан бирига айлантиришга муваффақ бўлди. Чарли Уорд ўзининг фикр-ўйларига қанчалик оғир мусибатларга тўлиб-тошиб пайтларида ҳам шод-хуррамликни бой бермай, муножат қилганини ҳеч ким ҳеч қачон билмаса керак:

— Мен қип-яланғоч эдим, Сен мени кийинтирдинг. Мен хаста эдим, Сен мендан ҳол-аҳвол сўрадинг. Мен қамок-хонада эдим, Сен менга яқин келдинг.

Ҳамма ҳам Чарли Уорд дуч келган жиддий муаммоларни ҳал этишга муяссар бўлавермаса керак. Чарли билан боғлиқ воқеаларда, уни дунёни салбий ҳолда идрок этишни ижобийга айлантиришига яна битта далил борки, у сабоқ бўлишга арзийди. Чарли ўз-ўзига шундай деган эди: «Энг катта хатоим шундаки, мен бошқача одамлар билан борди-келди қилган эканман».

Салбий маслак, қарашлар кўпинча юқумли бўлади, ёмон одатлар ҳам шу даражада зарарли. Шундай экан,

майли. ҳар биримиз ўзимизнинг шахсий алоқаларимиз танқидий муносабатда бўлайлик, токи улар имкон қадар бекаму кўстлик бахш этсин. Сизларнинг болаларга қандайдиган энг катта хизматларингиздан бири ўзингизда ва танишларни тўғри танлаш қўникмасини ишлаб чиқарингиз.

*Иллат шундай даҳшат, ваҳима,
Унга боқиб, оғрийди юрак.
Қарайверсанг, кўзинг ўрганар,
Аввалига қиласан-у сабр
Сўнгра раҳминг келиб, охири
Оғушингга оласан уни.*

Яна битта куч борки, агар дунёни тўғри идрок : нуқтаи назаридан ёндашилса, ҳар бир кишига жисмоний ахлоқий ва рухий шикаст етказди. Бу кучнинг номи : жинсий лаззатдир. У шахс учун ўзгартиришларни амалга ошириш қобилиятини қайта синовдан ўтказди! Ҳар бир кишида сон ўзида жинсий ҳиссиётнинг ҳаддан зиёда куч-қўватидан яхшилик ёки ёвузлик йўлида фойдаланиши мумкин. Бу куч имкониятига эга бўлади. Барчага ҳаёт йўли давом да жинсий лаззат туфайли рўй берадиган муаммо ҳал этишига тўғри келади.

Жинсий ҳаётни эзгу ишга ҳам, иллатга ҳам айлан-тириш мумкин. Парвардигорнинг энг буюк неъматларидан бири инсониятга зурриётини давом эттириш имконияти берганидир. Авлодни давом эттириш воситаси эса жинсий инстинкт ҳисобланади. Бу буюк кучдир. Ҳар қадам куч каби ундан ҳам эзгу ишлар йўлида ва шу билан ёвуз йўл-фикрлар мақсадида фойдаланиш мумкин.

Жинсий инстинкт, бу — тананинг жисмоний вазири бўлиб, у ақлнинг онг ости ва онг бўлимлари орқали бошқарилади. У авлоддан-авлодга ўтади. Яратганининг буюк ихтиролари қатори жинсий аъзолар тўғрисида ҳақ сўз жуда яхши», деб айтиш мумкин. Эзгу иш ва гуноҳи тувчи йўл ўртасидаги икки жинсий инстинктнинг фарқи унча катта эмас, уларда шахснинг дунёни идрок : ҳолати жамланган.

Мерос қилиб олинган жинсий лаззат онг остининг энг азим кучларидан биридир. Ундаги рағбатлантирувчи қувватнинг намоён бўлишини ҳали ёшлик палласи бошланмасдан туриб кузатиши мумкин. Бу қувват бошқа ҳис-туйғуларнинг ҳаракатланувчи кучи билан аралашиб келиб, уларни кучайтиради.

Вақт ўтиши билан у онгла ақл, ақл эрки билан қарама-қарши келади. Аммо шахвоний туйғуларга таъсир этувчи ҳаёлот кучига таъсир этиб, одатда улар устидан ғалаба қозонади: шуниси борки, онг онг ости кучига таъсир этиш, улардан фойдаланиш, бошқариш ёки уларга мослашиш учун ўзининг барча имкониятларини ишга солади. Уни тинлаш сизнинг ихтиёрингизда. Сиз ақл билан иш кўринг — дунёни тўғри идрок этиш ёрдамида жинсий ҳис-туйғунинг эзгу иш томон буриб юборинг. Ана шунда шахсий ҳаётингизда учраган энг катта муаммолардан бирини ҳал этган, жисмоний, руҳий ва ахлоқий соҳаларда камолга етган бўласиз.

Етти эзгулик ўз ичига нималарни қамраб олади?

Эзгулик, бу ахлоқий кўникма ва хатти-ҳаракатлар мажмуи бўлиб, ахлоқий камолот, ростгўйлик, жасорат ва ўзни тута билишни англаатади. Мана ўша еттита эзгулик: ақл билан иш тутиш, ўзгармаслик, мўътадиллик, адолатлилик, ишонч, умид ва раҳм-шафқатлилик.

1. Ақл билан иш тутиш — ўзининг «мен»ини бошқара олиш қобилияти ва далиллар асосида муҳокама қилиб, унга қулоқ солишга эришмоқ.

2. Ўзгармаслик, турғунлик — ақл кучи бўлиб, у шахсга хавф-хатар қаршисида мардона турмоқ, оғрикни ўтказиш, оғирликларга чидаш, ор-номусни йўқотмасликдир. Ҳаётинг куч захирасига эга бўлиш шахсни қандайдир кўрқитувчи ёки уни чалғитувчи нарсалар билан дуч келишда муҳим аҳамият касб этади, унга беркитилган, зиммасидаги вазифаларни, кийинчиликларни бартараф этишни таъминлайди. Унинг маънодошлар: фел-атворнинг қатъийлиги, ирода кучи ва сабр-тоқат.

3. Мўътадиллик, холислик — ғайриихтиёрий талаблар ва қизиққонликни ҳаддан зиёд эркалатиб юбориш, унга интилишни тийиш одати.

4. Адолатлилик, одиллик — тўғри ишнинг, ҳақиқатнинг тамойиллари ва идеаллари, ахлоқий меъёрлар; бу тамойиллар эргашиш ёки идеалларга тақлид қилиш, яхлитлик.

5. Ишонч, иймон — Худога ишонч.

6. Умид, орзу — хоҳиш-истакка, биргаликда олдиндан сезиб лаззатланишга эришмоқ ёки унинг ҳаммага маъқул келишига ишониш.

7. Раҳм-шафқатлилик — биродарлик меҳр-муҳаббат туйғуси бўлиб, у барча одамларни бирлаштиради, ахир ҳамма ҳаммаям Яратганнинг бандаси! У раҳмдиллик, меҳр-оқибат, мурувват, ўзни қурбон қилиш, бошқаларни тушуниш ва уларга сабр-тоқат билан муносабатда бўлишни аниқлатади.

Шаҳвоний лаззат кучини қандай қилиб эзгулик ва гўзаллик томонга буриш мумкин? Сиз қўлингиздаги китобни синчиклаб мутолаа қилсангиз, бу саволга аниқ ва пухта жавоб бера оласиз. Мазкур тамойилларни ўзингизда синаб кўриб, кундалик ҳаётда уни қўлласангиз, натижа дарров намоян бўлади-қолади.

Аммо инсон билимларни мустақил равишда олиши керак. Ушбу китоб саҳифаларида саволларга жавоб излаганимизда, қуйидаги тавсиялар қўл келиши мумкин:

1. Сизга нима керак бўлса, бошқа фикрларга йўл қўймай, бутун диққат-эътиборингизни айнан ўша фикрга қаратинг. Бу сиз хоҳлаган яқин, ўртадаги ва алоҳида мақсадларни фикр доирасида маҳкам тутиш зарурлигини аниқлатади. Шаҳвоний инстинкт онг остида пинакка кетган, мудраган бўлиб, у сабр-тоқат билан сақланиб туради, унда эртами, кечми ўзининг ҳаётий мақсадини адо этишга умид бўлса, албатта бажариш рўй беради. Шунда ўсмирда, бир-бирини ҳақиқий севувчи ва никоҳ тузишни режалаштирган ўғил ёки қизда нозик муносабатларда ҳеч қандай муаммо юзага келмайди, ваҳоланки мазкур ёшда бундай ҳоллар кўп учрайди.

2. Никоҳлар сони қанчалар кўп ва улар орасида эрта бошлангани ҳам қанча кўп бўлса, шаҳвоний муаммолар шунчалик кам бўлади. Ҳаётни давом эттиришдан иборат ҳаётий вазифа айнан никоҳ орқали амалга ошади, шу билан никоҳда меҳр-муҳаббат ҳис-туйғулари устунлик қиломи керак, шаҳвоний инстинкт қисмати эмас.

3. Мутаносиб ва ҳалол ҳаёт кечириб фикрида қатъий туринг.

4. Меҳнатга муҳаббат қўйишга кўп вақт сарфланг. Бу сизни машғулот билан таъминлайди, фикр-ўйларингизни эгаллаб, қувват тифзалигидан бутунлай халос этади.

5. Ўзингизда мустақкам тарзда ишга астойдил берилиб кетиш одатини ишлаб чиқинг. Унинг аҳамиятини ўрганинг, бу ҳақда 15-бўлимда ҳикоя қилинади.

6. 2-бўлимдаги «Ўз ички дунёнгизни ўзгартиришингиз мумкин!» ва 7-бўлимдаги «Кўришни ўрганинг!» даги тушунчаларни ўзингизда синая, уларни ҳаётда қўлаб кўринг.

7. Мақсадингизга эришадиган йўлда ҳаракатингиз қулайлигини таъмин этувчи шарт асосида атрофингиздаги муҳитни танлаб олинг.

Ўз-ўзини ишонтириш мақсадини амалга ошириш учун қўйидаги формулалар сизга ёрдам беради. Уларни эслаб қолинг ва ўзингиздаги «мен»нинг бир қисмига айлантиринг. Ана шунда у зарурий ҳодиса сифатида зудлик билан онг остидан ўз-ўзини ишонтириш тарзида онга узатилади. Шу билан бирга шахсий ҳаётдаги барча муаммолар шунчалик чуқур ва кенг миқёслик табиатига эга бўлавермайди. Муаммонинг ечимини дарҳол ҳал этиш учун зудлик билан мулоҳаза юритиш, шароитга тезликда ёндашиш ва муаммонинг келиб чиқишига сабабчи бўлган вазиятларни қайта кўриб чиқиш бутунлай ёнма-ён туради. Баъзан эса омадсизликни муваффақиятга айлантириш учун фақат биттагина ҳаракат билан асосланган ғоянинг ўзи кифоя.

Бошқалар омадсизликка учраган жойда баъзан ҳаракат билан асосланган биттагина ғоя кифоя қилади, ана шунга улгуриш керак.

1939 йилда Чикагода офис хоналарини ижарага берувчилар учун оғир қушлар бошланган эди; бу Норт-Мичиган авеню ҳудудида бўлиб, ҳозир уни «Ажойиб миля» деб аташади. Бино қаватлари бирин-кетин бўшай бошлади; ижарага уйнинг ярмини берган уй эгаси энг омадли киши саналарди. Ўшанда бизнес учун энг омадсиз йил бўлиб, Чикаго кўчмас мулк бозорида гўё қора булутлар ёпирилиб, салбий ҳолда дунёни идрок этиш хавф солгандай эди. Атрофда фақат битта гапни эшитиш мумкин эди: «Реклама

беришдан нима наф, барибир ҳеч кимда пул йўқ» ёки «Нима ҳам қилардик?» «Бу ўзгаришлар билан курашнинг асло фойдаси йўқ». Ана шундай зулмат босган муҳитда дунёни тўғри идрок этиш тамойили билан қуролланган биноларнинг бошқарувчиси пайдо бўлди. Унда ғоя пайдо бўлган эди. Ва у ҳаракатни бошлаб юборди!

Суғурта компанияси бу одамни Норт-Мичиган авенюда жойлашган жуда катта биноларни бошқариши учун тайинланган бўлиб, унда ипотека қарзлари туфайли ҳуқуқлари чекланган эди. У мазкур вазифани эгаллаган пайтида биноларнинг атиги ўн фоизи банд эди, холос. Бир йил мобайнида уларнинг бари юз фоизи ижарага берилди, ҳатто ундан офис олмақчи бўлганлар сони ошиб кетиб, турнақатор навбатда туриш пайдо бўлди. Бундай муваффақиятнинг сири нимада? Янги менежер офисга нисбатан талабнинг тушиб кетганини омадсизлик эмас, балки уни ҳаялламай келган синов деб қабул қилди. У ўзининг мулоҳазалари ва хатти-ҳаракатлари суръатини интервьюларидан бирида шундай деб баён этган эди:

— Менга нима зарурлигини аниқ билар эдим. Менга бинолар юз фоиз аниқ ҳисоб-китоб олиб борувчи, ўзига тўқ ижарачилар томонидан банд этилиши керак эди. Ҳозирги шароитда офисларга талабнинг йўқлиги яна бир неча йиллар давом этиши мумкин бўлган эҳтимоллик жуда юқори бўлиб, мен буни яхши билардим. Агар биз қуйидагича ҳаракат қилсак, ҳеч нарса йўқотмай, балки кўп нарсага эга бўламиз, деган хулосага келдим:

1. Бизга маъқул келадиган бақувват, дадил ижарачиларни ўзим танлаб оламан.

2. Мен ҳар бир бадавлат миждозга Чикагода бошқа топилмайдиган энг ажойиб, гўзал офисларни тавсия этиш билан уларнинг хаёлини ўт олдириб юбораман.

3. Мен уларга тавсия этадиган ажойиб офислар учун ҳозир тўлаётганидан зиёд ижара ҳақи белгиламайман.

4. Сўнгра мен ижара тўғрисидаги олдинги шартнома учун бутун масъулиятни ўз зиммамга оламан. Битта шартти шуки, у бир йиллик шартнома асосида бизнинг ҳисобимизга ана шундай ижара ҳаққи тўлаш учун пул ўтказилади.

5. Бунга қўшимча равишда мен ижарагир учун унинг хоналарини бепул пардозлаб беришни илова қилдим. Интерьерлар ҳамда офисларни қайта жиҳозлаб бериш учун эгчил архитектор ҳамда мутахассисларни жалб қилдим, бунда бизнинг бинодан ижара олган ҳар бир янги ижарачининг ўзига хос дидини ҳисобга олдим.

Хулосаларимнинг ҳаракат суръати қўидагича эди:

1. Агар биз офисларни бир неча йил давомида ижарага бермасак, ундан ҳеч қандай фойда ололмаймиз. Демак, шу тadbирга киришган эканмиз, ҳеч парса йўқотмаймиз ҳам, бу ҳақда юқорида сўз юритилди. Эҳтимол, йил охирида даромал ололмасмиз. Аммо ҳар ҳолда фойда бўлиши мумкин: биз ижарачилар талабини қондираемиз, улар келгусида ишончли миждозларимиз бўлиб қолади.

2. Бунинг устига ҳозир офисларни фақат бир йиллик муддатда олиш одат бўлиб қолган. Кўпчилик ҳолларда эса менинг янги ижарачимга аввалги шартнома бўйича ижарадан бир неча ой қолган. Шунинг учун ушбу ижара ҳақи учун масъулиятни катта таваккалчилик билан ўз зиммамга олдим.

3. Агар ижарачи ўзининг ижарага олган биносини йил охирида бўшатса, унга яхши жиҳозланган бинода ижарадан фойдаланишни нисбатан енгил кучади. Янги пардоз учун харажатлар унинг офиси учун бухуда кетмайди, чунки бунда бутун бинонинг мулкӣ қиймати ошиб кетади.

Натижа қутилганидан ҳам зиёда эди. Янгича ишлов берилган офислар бир-биридан афзал эди. Ижарачилар шунчалик завқ-шавққа тўлиб-тошдиларки, ҳатто кўпчилиги компанияга ҳисоб-китоб қилингандан кўра кўпроқ пул тўлади. Масалан, улардан бири офисни қайта жиҳозлашганлари учун қўшимча 22.000 доллар қўшди.

Шундай қилиб, йил охирига келиб, 90 фониз бўшаб етган бино тўла-тўқис ижарага қўйилди. Истеъмолчилардан бирортаси ҳам шартнома муддати тугаганидан кейин ҳам уни тарк этишни хоҳламади. Уларнинг бари ўзларининг янги замонавий жиҳозланган офисларидан хурсанд эдилар. Биз ҳам уларнинг ўзгармас тарзда жойлашганини ҳисобга олиб, бир йилга тузган шартномалари тугаганидан кейин ҳам ижара ҳақини кўтармадик.

Истагим шундан иборатки, китобхон бу вокеа устида мушоҳада юритиб кўрсин. Унда ниҳоятда жиддий муаммо билан тўқнашган одам тўғрисида сўз боради. Унинг хомийлигида жуда катта бино бўлиб, уларнинг хар ўнта-сидан фақат биттаси банд эди, холос. Бунинг устига фақат бир йил ичида бу бино тўла ижарага берилган. Бунда бир вақтнинг ўзида бутун «Буюк миля» авенюсидаги ўнлаб бинолар офис сифатида ҳали ҳам бўшаб ётар эди.

Дунёни идрок этишдаги асосий фарқни жуда осон аниқлаш мумкин, уларнинг ҳар бири биноларни бошқарувчи ҳам рўпарасида турган муаммога алоҳида ёндашди. Биттаси: «Менда муаммо турилди! Бу даҳшат!» деди. Иккинчиси эса: «Менда ҳам муаммо бор. Бу жуда ажойиб», деди.

Кимки ўзининг муаммоларига очилмаган имконият деб қараса ва унга диққат билан эътибор берса, ундаги ижобий омилларни ҳал этиш умидида бўлса, эҳтимол, дунёни тажриба асосида идрок этишнинг айнан марғизга кириб келади. Кимки ишга мувофиқ келадиган рояларни тавсия этса, уни ҳаракат билан маҳкам беркитадиган бўлса, у омадсизликни муваффақиятга айлантиришга лаёқатли хисобланади.

Ҳамма вақт битта айнан ўхшаш манзара такрорланади: муаммо ва қийинчиликлар у билан қўшилиб, чирмашиб кетган тақдирдагина энг яхши ҳол бўлиб кўринади, бунинг **битта шарт бор**: биз уни афзаллик, имтиёз деб хисоблашимиз, шундай ёндашморимиз лозим. Сиз яхши биласизки, бизнинг биноларимиз бошқарувчиси муаммолар билан тўқнашган вақти Буюк таназул даврига тўғри келади. 1939 йилда, яъни у муаммони ҳал этганида, ишлар аввалгидек чатоқ эди. Шундан кейин ҳам ишлар янада ёмонлашиб кетди.

Бу даврда мамлакат на дунёдаги иқтисодий муаммолар Буюк таназул туфайли абгор ҳолга тушган эди. Таназулнинг ўзи иқтисодиётнинг даврий (цикли) характери сифатида бир ёки бир неча мамлакатда намоён бўлади. Аммо буларнинг бари қўл қовуштириб ёки пассив ўтириш деган гап эмас, албатта. Навбатдаги ҳаётий цикллари сизни у ёқдан бу ёққа улоқтириб юборишини кутиб ўти-

риш асло мумкин эмас. Даврий муаммога қарши чиқиш ва куч устидан ақлнинг ғалабасига эришиш керак. Ана шунда жуда катта бойлик келиши мумкин.

Иқтисодий ривожланиш циклининг моҳиятига киринг, ана шунда жуда катта маблағ ишлаб оласиз ёхуд ўз мақсадаарингизга эришасиз.

Кўп йиллар муқаддам Америка Миллий банки ва Чикаго трест компаниясининг ссудалар бўйича масъул, вице президенти Пол Раймонд ўз банкининг мижозларига қимматбахо хизмат кўрсатди. У Дюи ва Дейкиннинг «Цикллар» деб номланган китобини тарқатди. Натижада анчагина мижозлар йирик маблағ эгасига айландилар. Улар ушбу китобдан давр (цикл)лар назарияси ва тенденциялари, бизнес учун характерли жиҳатлардан хабардор бўлдилар. Айримлари эса ҳар қандай тенденция ва иқтисод дунёсидаги ўзгаришлардан қатъи назар, ўзлари эга бўлган мол-мулкни асло йўқотмасликлари ҳам ойдинлашди.

Кўп йиллар мобайнида иқтисодий тараққиётдаги даврий ўзгаришлар масаласини ўрганувчи фонд директори вазифасини эгаллаган Эдвард Р. Дьюининг такидлашича, ҳар бир тирик организм, у шахс бўладими ёки бизнес ва мамлакатми, ўсиш давомида етилади, турғунлик даражасига етади, ана шундан кейин ўлади. Шуниси муҳимки, Дьюи ечимни такидлаб кўрсатди, унинг ёрдамида шахс ниманидир қабул қилш имкониятига эга бўлади. У ўзгаришлар заруриятини барча нарса билан қуроланган ҳолда пешвоз олади. У тенденцияларни ўзгартиришга уриниши мумкин, булар фақат унинг манфаатларига мос келиши мумкин, бу тенденциялар қанчалик умумий таснифга эга бўлмасин, у янги ҳаётни янги ғоялар ва хатти-ҳаракатлар билан кутиб олади.

У таназзул даврийлигини олдидан кўра били ва унга кўтаринки руҳ билан тайёргарлик кўрди. 1957 йилнинг охирига тўғри келган навбатдаги таназзул ҳақида газеталар ҳали эълон қилмай туриб, бу банк мижозларидан бири ҳаракатни бошлаб юборди. Унинг ташкилоти тажрибага асосланган дунёни идрок этишнинг ғоявий моҳиятига кириб бориб, ғайрат билан ўз ишларида изланишга тушиб кетишди. 1958 йилда унинг компания-